Ajuntament de Barcelona

Recull de Premsa

29 DE GENER 2021

Taula de contingut

Informacions **4**

Colau reclama "no bajar la guardia" ni ser indiferentes ante discursos odio 5
lavanguardia.com - 29/1/2021

Institutos proyectarán video en que alumnos reflexionan sobre genocidio nazi 6
Efe.com (ES) - 29/1/2021

Familiares de víctimas españolas del nazismo lamentan que "se hayan silenciado sus historias". 7
eldiario.es - 29/1/2021

Ajuntament de Barcelona: Barcelona commemora el 25è aniversari de l'inici de la cooperació internacional amb la ciutat de Sarajevo 10
Otras Fuentes - 26/1/2021

BÒSNIA, 25 ANYS DESPRÉS 12
El Periódico de Catalunya - Catalán - 29/1/2021

La AVT entrega sus premios Verdad, Memoria, Dignidad y Justicia y las Cruces de la Dignidad 13
ABC (ES) - 26/1/2021

Una oració per l'ànima comercial de Barcelona 14
El Periodico (ES) - 24/1/2021

HI HAVIA UNA VEGADA A... HORTA (50) Les besnetes de les rentadores 16
El Periodico (ES) - 25/1/2021

Revista Carrer. Salvem l'illa de les bugaderes d'Horta 17
Otras Fuentes - 29/1/2021

Revista Carrer. Nou Barris, la forja d'un districte en lluita 18
Otras Fuentes - 29/1/2021

Venedors de premsa, un segle i mig a peu de carrer 19
El Periódico de Catalunya - 25/1/2021

"La cartofilia, una desconocida" / Tomàs Delclós 21
El País Cataluña - 23/1/2021

La Comisión de la Dignidad reclama a los ministros de Cultura y Defensa que entreguen a Catalunya los documentos requisados por el franquismo que todavía se encuentran en el Archivo de Salamanca y de 22
Catalunya Radio - INFORMATIU MIGDIA - 27/1/2021

Revista Carrer. Barcelona recupera del olvido el archivo de Tierno Galván 23
Otras Fuentes - 29/1/2021

El violador de la Vall d'Hebron, el hijo que volvió de prisión 24
El País - 24/1/2021

Resurrecció de Layret 25
El País Cataluña Quadern - 28/1/2021

Josep Vergés, el garrotxí que no va tornar mai de Neuengamme 26
Ara (ES) - 25/1/2021

MACIÀ: LES 'CASETES' I EL 'LLIBRET' 27
El País Cataluña Quadern - 28/1/2021

Golpe a la memoria en el Constitucional 30
El País - 28/1/2021

La pugna madrilenya s'accentua amb el veto a un mural feminista 31
El Periódico de Catalunya - Catalán - 25/1/2021

Borrado «democrático» del mural feminista 32
El Mundo Segunda Edición - 25/1/2021

Unidad de desactivación del olvido en el País Vasco. 33
El País - 24/1/2021

La represión franquista, a ras de suelo 34
El País - 27/1/2021

Campaña para salvar una nave en memoria del viaje nipón a Sevilla en 1614 35
El País - 24/1/2021

El preu de desenterrar la veritat 36
La Vanguardia - Catalán - 26/1/2021

El desconegut rostre de la fama 38
La Vanguardia - Catalán - 26/1/2021

Algèria encara fereix la consciència francesa 39
La Vanguardia - Catalán - 23/1/2021

El Desastre de 1898 y el nacimiento de los traumas españoles 40
La Razón (ES) - 28/1/2021

Supervivents de l'Holocaust evoquen via digital la barbàrie nazi 42
La Vanguardia - Catalán - 28/1/2021

Washington and Lincoln are out. S.F. school board tosses 44 school names in controversial move 43
sfchronicle.com - 28/1/2021

Opinió **48**

TV3, una memòria i un fons documental potser massa selectius? / Arseni Gibert 49
Diari de Girona (ES) - 29/1/2021

Memòria o oblit? 51
La Vanguardia Culturas - Catalán - 23/1/2021

Recuperada la placa de Largo Caballero / José Manuel Calvo 54
El País Madrid - 29/1/2021

Lugares de memoria, lugares de los dictadores / Xosé M. Núñez Seixas 55
El País - 27/1/2021

Argelia, la memoria fragmentada de Francia / Benjamin Stora 56
El País - 24/1/2021

Ajuntament de Barcelona

M N E M O S I N A

Recull nacional i internacional de notícies, opinions i programes sobre memòria col·lectiva

Nº 221

29.01.2021

INFORMACIONS

LA VANGUARDIA

Colau reclama "no bajar la guardia" ni ser indiferentes ante discursos odio

CAT-MEMORIA HISTÓRICA

Barcelona, 28 ene (EFE).- La alcaldesa de Barcelona, Ada Colau, ha advertido este jueves del "resurgimiento" de nuevas formas de intolerancia y ha reclamado "no bajar la guardia" ni ser indiferentes ante cualquier expresión de odio.,En el acto de conmemoración del Día Internacional en Memoria de las Víctimas del Holocausto, en el que también ha participado la consellera de Justicia, Ester Capella, Colau ha lamentado el auge de la extrema derecha en todo el mundo y ha avisado que en Cataluña tamb

AGENCIAS 28/01/2021 20:05

Barcelona, 28 ene (EFE).- La alcaldesa de Barcelona, Ada Colau, ha advertido este jueves del "resurgimiento" de nuevas formas de intolerancia y ha reclamado "no bajar la guardia" ni ser indiferentes ante cualquier expresión de odio. En el acto de conmemoración del Día Internacional en Memoria de las Víctimas del Holocausto, en el que también ha participado la consellera de Justicia, Ester Capella, Colau ha lamentado el auge de la extrema derecha en todo el mundo y ha avisado que en Cataluña también crecen los discursos racistas y xenófobos, recordando las pintadas antisemitas que aparecieron en el centro de Barcelona hace unos meses en el marco de una protesta contra las restricciones anticovid.

"Podemos borrar las pintadas, y lo hicimos, pero no podemos permanecer indiferentes, no podemos bajar la guardia ante ninguna expresión de odio, tenemos que ser activos denunciando las mentiras, tenemos que ser firmes contra los negacionistas y beligerantes en favor de la justicia, la libertad, la vida y los derechos humanos", ha subrayado Colau.

Al respecto, ha considerado que la educación de las generaciones más jóvenes, la promoción de la defensa de los derechos humanos y la creación de una ciudadanía crítica y responsable son "las mejores vacunas contra la indiferencia, el odio y el olvido".

La alcaldesa, que ha enfatizado que el acto de hoy es "imprescindible", ha apuntado que el homenaje a las víctimas "no es solo un acto de justicia, sino también el mejor antídoto para que no vuelvan el nazismo y el fascismo".

Durante el acto se han encendido 7 velas en recuerdo de los seis millones de judíos asesinados por los nazis, de la resistencia judía, del millón y medio de niños judíos víctimas de la barbarie, de las víctimas del pueblo gitano, los republicanos deportados, de los otros colectivos que sufrieron la persecución y asesinatos por el nazismo y de los "Justos entre las Naciones", aquellos hombres y mujeres que arriesgaron su vida para salvar a los judíos perseguidos.

"Recordar a las víctimas significa humanizarlas, su memoria tiene una tarea de carácter preventivo: Mantener encendidas todas las alarmas para evitar cualquier repetición, aunque sea parcial, de lo que pasó", ha señalado Capella. En este sentido, ha destacado la instalación en Cataluña de 260 placas Stolpersteine, los adoquines con nombres de víctimas del Holocausto grabados para recordar de manera individualizada a los deportados de los campos nazis. EFE

Institutos proyectarán video en que alumnos reflexionan sobre genocidio nazi

Barcelona, 26 ene. (EFE).- Un total de 21 institutos catalanes proyectarán mañana miércoles, a las 12.30 horas y de manera simultánea, un vídeo que recopila fragmentos de los trabajos audiovisuales que llevaron a cabo sus alumnos de ESO y Bachillerato y en los que reflexionaban sobre el genocidio nazi.

La entidad Memorial Democrático y la Conselleria de Educación han editado el vídeo a partir de los proyectos audiovisuales de unos dos minutos de duración elaboradas por unos 600 alumnos de los 21 centros educativos que participaron en la iniciativa y que tomaron como punto de partida el lema "Be the light in the darkness" (Sé la luz en medio de la oscuridad).

El video se proyectará mañana miércoles, coincidiendo con el Día Internacional en Memoria de las Víctimas del Holocausto, ha informado en un comunicado Govern de la Generalitat.

Al margen de los institutos donde se verá el video, los centros que estén interesados en visionarlo, podrán hacerlo desde el canal de Youtube del Memorial Democrático, en la web del Memorial Democrático y en XTEC-Red Telemática Educativa de Cataluña.

Otra actividad programada es la proyección de un audiovisual educativo en la Filmoteca de Cataluña que muestra fragmentos de películas y documentales sobre el Holocausto, y que tendrá lugar el próximo día 28 de enero, organizada por la Agencia Catalana de Cooperación al Desarrollo con la colaboración del Memorial Democrático.

Está previsto que asistan a la proyección 52 estudiantes de la escuela Claret de Barcelona y tras ella participarán en un debate con varios miembros de la Amical de Ravensbrück.

Por otra parte, para el mismo jueves 28 de enero, a las 18.00 horas la Conselleria de Justicia y el Ayuntamiento de Barcelona han organizado una ceremonia en recuerdo de las víctimas del Holocausto que tendrá lugar en el Salón del Tinell del Ayuntamiento de Barcelona, presidido por la alcaldesa de la ciudad, Ada Colau, y la consellera de Justicia, Ester Capella.

En el acto, un representante de cada uno de los colectivos que fueron víctimas del Holocausto encenderá una vela por las víctimas del genocidio nazi, habrá un minuto de silencio y se leerán textos sobre el Holocausto.

Debido a la pandemia, el acceso presencial al acto quedará restringido a los representantes de las instituciones y de los colectivos de víctimas, pero el acto se emitirá en directo a través del canal de Youtube del Memorial Democrático. EFE.

eldiario.es
Periodismo a pesar de todo

Día Internacional para el Recuerdo de las Víctimas del Holocausto

"Los supervivientes españoles de los campos nazis nos dijeron 'cuéntalo', pero España no lo ha hecho"

Familiares de víctimas españolas del nazismo lamentan que "se hayan silenciado sus historias". De los 9.300 prisioneros españoles, dos tercios no sobrevivieron: "450 fueron gaseados, posiblemente como material de experimentación para las prácticas de exterminio posteriores", relata el historiador Benito Bermejo

Olga Rodríguez

26 de enero de 2021 22:20h

Nueve mil trescientos españoles y españolas pasaron por campos de concentración nazis. Sus relatos son estremecedores, pero se conocen poco en nuestro país. "Los supervivientes hicieron un juramento: vivir para contarlo. Pero a pesar de ello en España se han silenciado sus historias", lamenta Esther Calcerrada, sobrina nieta de Enrique Calcerrada Guijarro, uno de los presos republicanos españoles que logró salir con vida del campo de concentración de Gusen, donde estuvo cuatro años, desde 1941 a 1945.

"Cuando consiguió la libertad lo ingresaron en un hospital, en el que permaneció casi dos años. Era joven, tenía 26 años en 1945, pero las secuelas debieron ser tremendas", relata. "Yo no conocí su historia hasta que fui adulta. Mi tío abuelo escribió sus memorias del campo y en 2003 se publicaron. Mi padre me regaló el libro. Cuando lo leí no daba crédito. Desde entonces he tratado de que su historia y la de otros salga a la luz, porque claramente en este país se ha apostado deliberadamente por el silencio", indica en conversación con elDiario.es.

Un recorrido por las 'piedras de la memoria'

Desde hace unos años varios familiares de víctimas españolas del nazismo se coordinan a través del movimiento Triángulo Azul, dentro de la Asociación para la Recuperación de la Memoria Histórica. Este martes, víspera del Día Internacional para el Recuerdo de las Víctimas del Holocausto, algunos se reunieron en la calle Bravo Murillo de Madrid, para realizar un breve recorrido por algunas zonas de la ciudad señalizadas con las llamadas *Stolpersteine* –'piedras de la memoria' o literalmente, en alemán, 'piedras que hacen tropezar'– una iniciativa ciudadana que recuerda a supervivientes y asesinados españoles en campos de concentración nazis.

A falta de proyectos oficiales, las propias familias impulsan la colocación de estas piedras en varias ciudades de nuestro país, junto a edificios donde vivieron las víctimas. Las *Stolpersteine* están realizadas por el alemán Gunter Demnig, quien ideó esta iniciativa hace años. Desde entonces el escultor ha creado más de 70.000 piezas que han sido instaladas en 24 países, en recuerdo de víctimas de 24 nacionalidades. Cuando Jesús Rodríguez e Isabel Martínez, activistas de la memoria histórica, conocieron el proyecto en un viaje a Alemania, enseguida se plantearon extenderlo a España. Ya se han colocado unas cuantas decenas, y la intención es proseguir.

Miguel Nogués es nieto de Juan Antonio García Acero, un carabinero que permaneció leal a la República y terminó siendo asesinado en el campo nazi de Gusen, subcampo de Mauthausen: "Mi abuelo se quedó viudo, con seis hijos, poco antes del estallido de la Guerra Civil, en mayo de 1936. Cuando comenzó la guerra, se mantuvo fiel a la República y luchó en varios frentes, primero defendió la Casa de Campo en Madrid y posteriormente se fue a Barcelona", relata en conversación con elDiario.es.

Españoles como material de experimento nazi

"Tenemos un par de postales que envió a mi tía –que cuidaba a mi madre y a sus hermanos– en 1937 desde Catalunya. Después ya tuvo que irse a Francia, allí estuvo en el campo de concentración de Argelès, entre otros. Formó parte de un batallón de trabajadores extranjeros, le destinaron a reforzar una línea de tren, allí le cogieron los nazis y le enviaron a varios campos, pasó por Mauthausen y, posteriormente, el 15 de febrero de 1941, le enviaron al campo de concentración de Gusen", cuenta.

Cuando las autoridades alemanas contactaron con la dictadura franquista para determinar el destino de los prisioneros españoles, el Gobierno de Franco se negó a protegerlos. "No contaron con la protección de España, las autoridades fueron informadas pero se abstuvieron, a pesar de que había hasta presos menores de edad", relata en conversación con elDiario.es el historiador Benito Bermejo, especializado en el estudio de los deportados españoles.

Félix Quesada fue uno de esos presos. Tenía 14 años cuando entró en el campo nazi de Mauthausen. "Salió vivo, cosa que no es habitual, porque dos tercios de los españoles murieron en aquellos campos", indica Bermejo. La mayoría de las víctimas mortales fallecían de hambre, por trabajos forzados –lo que los nazis llamaban ‘exterminio por trabajo’– o por enfermedad, sin atención médica. Los nazis llamaban a los españoles "los de la España roja".

"Unos 450 españoles fueron directamente asesinados en la cámara de gas, a unos 40 kilómetros de Mauthausen", informa Bermejo. "Es posible que en algunos casos ya estuvieran en las últimas, pero creyeron conveniente gasearlos, posiblemente con un objetivo experimental, para tomar nota de cómo funcionaban esos procedimientos que estaban desarrollando para matar a gente a gran escala, lo que posteriormente pondrían en práctica a partir de 1942, principalmente para el exterminio de los judíos", indica.

"Esos 450 gaseados españoles fueron material de experimentación para esas prácticas de exterminio posteriores. Incluso el equipo técnico encargado de llevarlas a cabo fue el mismo, que se trasladaría más al este, a los campos de Polonia, donde empezaron a practicarse las matanzas a gran escala en cámaras de gas", señala.

Juan Antonio García, el abuelo de Miguel Nogués, fue asesinado en Gusen el 23 de diciembre de 1941, con 48 años de edad. "Entró por la puerta y años después salió por la chimenea", dice Nogués con la voz emocionada.

"El campo de entrada de los españoles era Mauthausen, pero Gusen [subcampo adyacente] fue el escenario donde se produjeron las grandes matanzas de españoles, entre noviembre de 1941 y febrero de 1942. Está poco visibilizado, a pesar de que fue mucho más grande y proporcionó más beneficios a los nazis", explica

Tras los campos nazis, apátridas

Gusen llegó a desplegarse en tres campos: Gusen 1, 2 y 3, que albergaron tres canteras y una red de túneles construida cuando los aliados comenzaron a bombardear la zona. "En esos túneles los presos construían piezas de los aviones nazis, que luego se montaban fuera del campo", cuenta.

Nogués es uno de los demandantes en la querella argentina que investiga los contra los crímenes del franquismo. "Varias familias de españoles deportados presentamos la querella el pasado año, en febrero, y estamos a la espera de que la jueza nos tome declaración", explica. "Lo que dijeron los supervivientes españoles cuando salieron de los campos nazis fue: 'Cuéntalo'. Pero no se respetó esa petición, y lo que permaneció en todo el espacio temporal fue el silencio, incluso ahora. Y eso es lo más terrible", denuncia.

"Al mantenerse la historia en el anonimato, no se ha hecho justicia de ninguna clase", añade Nogués, y prosigue: "No hay que olvidar que cuando salieron de los campos, el 5 de mayo de 1945, llamado Día de la Liberación, para ellos no hubo liberación como tal, porque no tenían a dónde ir, no podían volver a su país porque la dictadura franquista se lo impedía, eran apátridas, estaban en una situación más terrible e indigna de la que pudieron tener otros".

"Demasiado silenciado"

"El Estado español se ha esforzado en silenciar de forma deliberada", lamenta Esther Calcerrada. "Dieron su vida, pero además sus familias también pagaron las consecuencias del franquismo. Tenemos que contar su experiencia, lo que pasó. Es el mandato de los supervivientes: Contarlo, para que se conozca la verdad, y que se proceda a ejercer la justicia que no han tenido. Que se repare ese silencio tan atroz en el que se ha sumergido su memoria", remata Nogués.

Muchos familiares de estas víctimas tienen la determinación de seguir adelante con las 'piedras de la memoria'. Solo en Madrid pretenden instalar 492, el número de madrileños deportados que hubo en los campos nazis. El precio de cada una ronda los 120 euros, y su pago recae en las propias familias. "Es un procedimiento sencillo, no necesitamos grandes cosas de las autoridades, simplemente que no se opongan", comentan.

"Es una iniciativa que ayuda a darse cuenta de que hablamos de trayectorias de gente normal, y eso es importante. Y se presta a visitar, como ya se está haciendo, con estudiantes de Secundaria, esos lugares donde se han colocado las piedras. Habitualmente están incrustadas en el suelo, a la altura del último portal donde vivieron las víctimas. Y de ese modo se puede comentar con los estudiantes qué pasó, es un buen soporte para que la gente empiece a interesarse", reflexiona el historiador Bermejo.

"En este país se sabe más de las dictaduras ajenas que de la nuestra. Nos llevamos las manos a la cabeza con las atrocidades extranjeras y no reconocemos las propias, ni a los españoles que lucharon contra el fascismo. El lavado de cerebro perdura desde hace demasiado, y cuanto más tiempo transcurre más difícil es reconducirlo. Es importante conocer y reconocer la lucha contra el fascismo, y más ahora, que parece que estamos dando pasos hacia atrás", reflexiona Esther Calcerrada.

Barcelona commemora el 25è aniversari de l'inici de la cooperació internacional amb la ciutat de Sarajevo

L'Ajuntament dóna suport a diverses iniciatives culturals, de memòria històrica i de cooperació internacional amb motiu dels 25 anys de l'acord de pau als Balcans
La declaració de Sarajevo com a districte XI de Barcelona l'any 1995 va marcar l'inici d'una cooperació internacional des del municipi que suposa que hores d'ara es destini el 0,7% del PIB a projectes d'aquest tipus en diferents països del món

25/01/2021

La ciutat de Barcelona acull durant aquest mes de gener diverses iniciatives culturals, de memòria històrica, de cooperació i de drets humans per recordar el 25è aniversari dels acords de pau de Dayton que van posar fi a la guerra dels Balcans. La data suposa igualment l'assoliment d'un quart de segle d'història de la cooperació internacional feta des de Barcelona, que va iniciar-se amb la designació de Sarajevo com a Districte XI de la ciutat i que any rere any s'ha anat consolidant fins al punt que la capital catalana destina actualment el 0,7% del seu PIB a projectes de cooperació internacional i justícia global.

Entre les col•laboracions de l'Ajuntament de Barcelona en el marc d'aquest aniversari s'hi troba el projecte 'Encara hi ha algú el Bosc' de Teresa Turiera, que inclou una exposició al Centre Cultural La Model fins al proper 30 de gener sobre les violacions de dones bòsniaques de forma sistemàtica per part de l'exèrcit serbi com a arma de guerra, a banda d'una una obra de teatre al Teatre Nacional de Catalunya fins al poper 7 de febrer. També hi ha la realització del documental 'Bòsnia, ferides obertes', d'Albert Solé, en que una dona torna a Bòsina per enterrar les restes del seu germà gran a Srebrenica i això li permet copsar la situació del país balcànic 25 anys després del final de la guerra i preguntar-se si podria tornar a passar una cosa similar. Igualment, també s'ha col•laborat amb el documental 'Àlbum de postguerra' de Gervasio Sánchez, en què el fotògraf torna a retratar persones que durant el setge de Sarajevo eren nens i fa una comparativa entre el present i passat per comptar històries personals de postguerra d'una generació trencada.

És en aquest mateix context que Barcelona manté conjuntament amb Medicus Mundi un programa de prevenció sobre la violència de gènere al Cantó de Sarajevo, un projecte que entre els anys 2018 i 2022 suposarà el finançament

amb uns 272.000 euros per al manteniment del Centre d'Informació de la Dona a Sarajevo i la posada en marxa de pisos de transició per a les dones que deixen aquest recurs i comencen a fer una vida autònoma. En paral•lel i de forma complementària es posarà en marxa un programa d'intercanvi tècnic que comptarà amb la participació en les formacions de les responsables de l'àrea de Feminismes i especialistes municipals en matèria de prevenció i lluita contra la violència masclista.

"Aquest programa de cooperació respon a l'objectiu de promoure l'autonomia i garantir les condicions materials de les dones, clau per fer front a la violència masclista", ha assegurat la tinent d'alcaldia de Drets Socials, Justícia Global, Feminismes i LGTBI, Laura Pérez.

El pla director de la direcció de Justícia Global i Cooperació Internacional de l'Ajuntament ja recull entre els seus objectius prioritaris per a la ciutat de Sarajevo promoure la justícia de gènere, la governança democràtica de les ciutats i el dret a la ciutat. Ara bé, els 25 anys de col•laboració ininterrompuda han permès generar tot un catàleg de projectes i bones pràctiques entre Barcelona i altres ciutats del món, fonamentades en el diàleg horitzontal i la reciprocitat dels equips polítics i tècnics que han esdevingut canals estables d'intercanvi de coneixements i expertesa per a l'enfortiment mutu. Tot plegat ha permès que en aquest temps la ciutat de Barcelona hagi creat un estil propi d'entendre i fer la cooperació directa, lluny d'una política assistencialista i fent una aposta clara pel municipalisme, la pràctica de la democràcia local i de foment de les capacitats institucionals i de la participació ciutadana. Només durant l'any 2020, per exemple, Barcelona destinarà un total de 7,07 milions d'euros a 112 projectes de cooperació i educació per a la justícia global, la qual cosa la consolida com la ciutat europea que més pressupost destina a aquesta causa.

elPeriódico EDICIÓ CATALÀ CAT

PAÍS: España
PÁGINAS: 49
TARIFA: 9473 €
ÁREA: 394 CM² - 37%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 48734
E.G.M.: 287000
SECCIÓN: CULTURA

29 Enero, 2021

MEMÒRIA HISTÒRICA

BÒSNIA, 25 ANYS DESPRÉS

Amb una mostra fotogràfica i una obra de teatre, Barcelona reivindica les prop de 50.000 dones víctimes de violació i els seus fills durant la Guerra dels Balcans

UNA INSTAL·LACIÓ fotogràfica a La Model dona veu a dones que van patir violacions per part de militars durant la Guerra dels Balcans. Un conflicte que va acabar oficialment el novembre del 1995, és a dir, fa 25 anys, amb els Acords de Dayton. Semblava que es tancava un capítol negre al cor d'Europa, a tan sols 2 hores de vol de Barcelona. Però el temps ha demostrat que les ferides psicològiques d'entre 25.000 i 50.000 dones i nenes que van patir la violació com a arma de guerra sistemàtica, encara continuen obertes.

Amb aquesta mostra fotogràfica, s'exposa el dia a dia d'aquestes dones i dels seus fills i filles, fruit de les agressions que van patir. La majoria de les víctimes són musulmanes però també n'hi ha d'origen croat, serbi i gitano. Expliquen que han patit i pateixen l'oblit i el menyspreu per part de familiars i institucions.

Contra el que pugui semblar, moltes d'elles donen una autèntica lliçó de vida i optimisme, malgrat el patiment acumulat. La mostra es pot visitar fins demà dissabte amb inscripció prèvia a l'adreça de correu culturaiconflicte@gmail.com.

LA GUERRA SEGUEIX per a aquestes dones i els seus fills? Aquest és el punt de partida que planteja Cultura i Conflicte a l'elaborar un minuciós treball d'investigació periodística i de creació escènica que ha comportat l'estrena d'una obra de teatre i d'un documental.

Anna Maria Ricart Codina s'ha encarregat de la dramatúrgia i Joan Arqué Solà de la direcció. *Encara hi ha algú al bosc* tracta de donar veu a aquestes dones, forçades a ser mares durant el conflicte bèl·lic, que encara avui, 25 anys després, segueixen sentint-se menyspreades per la societat i el seu silenci.

Els actors Montse Esteve, Judit Farrés, Ariadna Gil, Erol Ileri, Òscar Muñoz, Pep Pascual i Magda Puig s'encarreguen de portar a escena aquesta obra, un capítol de la història que encara no s'ha tancat. L'obra es pot veure a la Sala Petita del Teatre Nacional de Catalunya (TNC) fins al 7 de febrer.

"Els veïns no han tornat. Tinc por, Em sento com si encara hi hagués algú amagat al bosc". Són paraules de Nevenka Kobranovik, una dona d'origen croat, violada per les tropes sèrbies de Bòsnia. Aquesta afirmació resumeix el punt de partida del documental, titulat *Encara hi ha algú al bosc*, que tracta de donar veu a aquestes dones i les seves filles i fills. Dirigit per Teresa Turiera-Puigbò i Eloi Ileri, es pot veure a Filmin (anglès i castellà) i a TV3 a la Carta, en el programa **Sense Ficció** (català).

Núria Bonet
@onbarcelona

Escaparate

La AVT entrega sus premios Verdad, Memoria, Dignidad y Justicia y las Cruces de la Dignidad

Foto de familia de los galardonados con los premios Verdad, Memoria, Dignidad y Justicia, ayer en el Senado EP

La Comunidad de Madrid fue ayer reconocida por la Asociación de Víctimas del Terrorismo (AVT) por su defensa del «verdadero relato frente a la barbarie» en un acto celebrado en el Senado, bajo el título de «Por un verdadero relato del terrorismo con vencedores y vencidos». Durante la ceremonia, oficiada en el antiguo salón de sesiones de la Cámara Alta, la AVT entregó, de la mano de su presidenta, Maite Araluce, las Cruces de la Dignidad al vicepresidente del Gobierno regional, Ignacio Aguado, y al consejero de Justicia, Interior y Víctimas, Enrique López. Además, la AVT otorgó a la Dirección General de Seguridad, Protección Civil y Formación de la Comunidad de Madrid y a la Unidad Militar de Emergencias del Ministerio de Defensa el premio Verdad, Memoria, Dignidad y Justicia.

Las Cruces de la Dignidad también fueron concedidas al general de la Guardia Civil Valentín Díaz Blanco, jefe del Servicio de Información del Instituto Armado; Marcelo de Azcárraga Urteaga, fiscal de la Audiencia Nacional y coordinador para los asesinatos sin resolver de ETA; Almudena Negro, periodista y diputada de la Asamblea de Madrid; Inmaculada Sánchez Polo, exvicepresidenta y exdelegada de Extremadura de la AVT y diputada de la Asamblea extremeña, y Ana Terradillos, periodista especializada en terrorismo.

Debate sobre la gestión de los fondos UE Next Generation

Hoy, a las 19.00 horas, la Fundación Ramón Areces organiza un debate *online* sobre «El fondo de recuperación para Europa Next Generation», que inyectará 140.000 millones de euros a la economía española durante los próximos seis años. En él intervendrán Julio Segura y Alfonso Novales, miembros de la Real Academia de Ciencias Morales y Políticas, y Juan Francisco Jimeno, asesor del departamento de Política Monetaria y Análisis Macrofinanciero del Banco de España.

En este encuentro, los ponentes analizarán la oportunidad y el desafío de definir unas líneas de actuación que sienten las bases para modernizar la economía española, con el objetivo último de alcanzar una senda sostenida de crecimiento, compatible con la mejora de la cohesión social y la conservación del medio ambiente. El debate online podrá seguirse en este enlace *www.fundacionareces.tv/directo*.

© El Periódico de Catalunya. Tots els drets reservats.
Aquesta publicació és per a ús exclusivament privat i es prohibeix la seva reproducció, distribució, transformació i ús per a press-clipping.

NOVETAT EDITORIAL

Sarret, a Girona, 73, des del llunyà desembre del 1882.

Ferrer Farmàcia, oberta des del 1906 a Roger de Llúria, 74.

Sovint en diuen emblemàtiques. També en podrien dir botigues en vies d'extinció. Esteve Vilarrúbies acaba de publicar un llibre canònic i hipnòtic sobre 110 d'aquests establiments.

Una oració per l'ànima comercial de Barcelona

CARLES COLS
Barcelona

Resumit en 33 paraules, el fotògraf Richard Avedon va quedar el 1957 amb Marylin Monroe, però no per retratar l'actriu, sinó Norma Jean, la dona fràgil i trencadissa que s'amagava rere aquella bellíssima intèrpret. Ho va aconseguir. És una fotografia lluminosa i alhora trista, sense exagerar, com el magnífic llibre que Esteve Vilarrúbies (Banyoles, 1974) acaba de publicar amb formidables retrats de 110 comerços de Barcelona, a la seva manera, la punta de l'iceberg de les botigues que durant dècades, segles en alguns casos, també han fet d'aquesta ciutat una actriu de fama internacional. De vegades, per falta d'un adjectiu millor, en dèiem emblemàtiques, tot i que qualsevol dia les rebatejarem com a botigues en perill d'extinció i ningú ho podrà discutir.

Comerços emblemàtics de Barcelona. Així es diu el llibre. Porta el segell de l'editorial Efadós, coneguda, ¡glubs!, per una llarga i exitosa col·lecció d'obres que recorden com eren abans i ja no són alguns pobles, ciutats i barris de Catalunya. *Calella desapareguda*, *Cadaqués desaparegut*, *Sarrià desaparegut*... En mig d'un catàleg amb aquest enfocament, el llibre de Vilarrúbies podria semblar una funesta premonició, però és el contrari, és un repàs, rigorós com mai abans fins ara, sobre què queda a Barcelona i, sobretot, què és realment possible fer per preservar-lo vist que, quan se li pregunta pels seus plans respecte a això, fa anys que l'autoritat competent fa una cosa que es defineix amb un verb lamentablement poc utilitzat en castellà i que no té cap equivalent, *cantinflejar*.

A Vilarrúbies, arquitecte de professió, la crisi del 2008, que va sacsejar en gran manera el seu gremi, li va brindar l'oportunitat d'explorar una afició que va heretar de l'ofici del seu avi, Rafael Vilarrubias, corresponsal fotogràfic de *La Vanguardia* a Girona durant la Guerra Civil. Així que, amb una Leica penjada al coll, va iniciar aquesta recerca pacient del teixit comercial més singular de Barcelona, però ho va fer en un moment en què morien, sovint per la pandèmia arrendatària de la qual tant s'ha parlat, establiments irrepetibles. Tant és així que una desena llarga dels 110 establiments referenciats al llibre ja no són entre nosaltres, i entre aquests hi ha difunts gairebé irreemplaçables, com la llibreria Millà, per citar un cas, fundada per un actor, Lluís Millà, el 1901, que durant el franquisme va ocultar literatura en català en un amagatall com si fos una Ana Frank i que, arribats els anys 70, va ser un jaciment al qual les companyies teatrals anaven a la recerca de textos inèdits o oblidats per representar en escena.

Jordi Cotrina

Esteve Vilarrúbies, amb la càmera, a Casa Beethoven, a la Rambla.

Personatges de novel·la

Cada negoci, poc o molt, és un personatge d'aquesta novel·la anomenada Barcelona. Alguns, per ancians, com la farmàcia Zoila Agramonte, que va arrelar a la plaça de Llana el 1710, poca broma. D'altres, perquè s'hi poden explicar aventures que ni tretes d'un guió de Rafael Azcona, com les del Bar del Pi. El 1927, la Pepita i l'Enric, el matrimoni que va fundar el negoci, se'n va anar fins al port el dia de la inauguració i van tirar les claus al mar, perquè deien que obrien per no tancar mai. Carai si ho van complir, ja que fins al 1936 el bar va estar obert les 24 hores del dia. La qüestió és que van començar els bombardejos aeris i quan va ser necessari per primera vegada anar a la carrera a un refugi van recordar no només que no tenien claus, sinó que van descobrir que les persianes no baixaven.

Vilarrúbies és autor de les fotos, que són per treure's el barret (comprat, si pot ser, a la Barreteria Mil, del carrer Fontanella), però també és responsable d'una tasca que ningú havia portat a terme fins ara amb tanta meticu-

© El Periódico de Catalunya. Tots els drets reservats.
Aquesta publicació és per a ús exclusivament privat i es prohibeix la seva reproducció, distribució, transformació i ús per a press-clipping.

lositat i paciència, la comprovació primmirada i documental de totes les dades, fins a descobrir errors importants en les dates d'obertura que fins ara es donaven per certes.

Mirada optimista

Això, en qualsevol cas, és el menys important. El que és crucial és que després d'anys de funerals per Musical Emporium, per El Indio, per la botiga de joguines Foyé o pel trasllat de la magnífica botiga d'eines de pesca Casa Calicó (per cert, es va mudar perquè li pujaven el lloguer i fa tres anys que el local segueix tancat), el llibre de Vilarrúbies és una mirada per fi optimista, gairebé un manifest fotogràfic a l'espera d'a veure si d'una vegada per totes apareix en aquesta ciutat un Francisco Toledo que es rebel·li contra tanta resignació.

La més cèlebre heroïcitat de Francisco Toledo és poc coneguda a aquest costat de l'Atlàntic. El 2002, McDonald's va voler obrir una de les seves franquícies just al davant del Zócalo d'Oaxaca (Mèxic). Als habitants d'Oaxaca, aquella amenaça els va provar tan malament com als barcelonins, se suposa, la pèrdua sentimental de

Quin gran sarcasme que el capitalisme acabi per imposar una uniformitat gairebé soviètica als locals a peu de carrer

la Rambla. Toledo, artista respectat dins i fora del seu país, va organitzar i va encapçalar una protesta tan espaterrant que la multinacional se'n va anar amb les seves hamburgueses a un altre carrer. Quina enveja.

El llibre de Vilarrúbies no arriba a tant, però compta amb oportunes reflexions de Lluís Permanyer, far dels cronistes barcelonins. «En una visita a Berlín Oriental, vaig veure molt clar que era una ciutat pràcticament morta: la falta de botigues l'havia condemnat a mostrar un panorama fosc i sense vida. La globalització i les franquícies han provocat una altra perversió: els principals carrers d'aparadors del món són gairebé tots iguals, ja que han estat inundats per les mateixes grans marques de luxe». Quin gran sarcasme que el capitalisme al final hagi sigut el motor d'una uniformitat gairebé soviètica.

En una d'aquestes reflexions, Permanyer proposa un remei simple com una aspirina a aquest degoteig de defuncions de botigues emblemàtiques. No es tracta de declarar-les patrimoni cultural de la ciutat. Tampoc és necessari que l'ajuntament s'animi i compri les finques per ser un llogater equitatiu. És més fàcil. «Els barcelonins hi hem d'entrar i comprar, que és l'actitud més eficaç per aconseguir que aquests estimats emblemàtics puguin seguir al peu del canó». Només el mecanisme d'un càntir és més simple que això.

El primer de la llista dels establiments recopilats al llibre, el Colmado Múrria, precisament té a la porta un cartell manuscrit en què demana disculpes a la seva clientela perquè aquests funestos 2020 i gener de 2021 ha hagut d'escurçar l'horari. «Som pocs i seguim gràcies a vosaltres», diu el rètol. L'amo, Joan Múrria, secunda el que diu Permanyer, però opina que una mica d'ajuda institucional no seria mal rebuda. Sap que la regulació dels lloguers no arribarà aviat, dubta que l'ajuntament es converteixi algun dia en el més gran i bondadós propietari de la ciutat, desconfia també que la protecció patrimonial sigui un mètode realment eficaç per frenar el tancament de botigues emblemàtiques, però té una proposta simple i aparentment fàcil. Reclama que com a mínim el manteniment de les fusteries, vidrieres i marbres centenaris que fan d'aquestes botigues un lloc singular i un patrimoni comú de la ciutat sigui objecte d'algun tipus de subvenció quan sigui necessari.

El Rei de la Màgia, una botiga nascuda el 1893, tot i que a l'aparador hi apareix l'any 1881.

Gèneres de punt La Torre, ubicat a la plaça de la Universitat des del 1900, conserva el mateix aspecte des del primer dia.

Una seriosa reflexió

Toca, retratada ja Norma Jean, un epíleg. ¿Val la pena tant esforç? La resposta natural és que sí, però fa curt, perquè podria semblar que és només per motius estètics i sentimentals. Al llibre, Vilarrúbies i Permanyer van més enllà i recomanen la relectura d'un famós article de George Steiner, *Els cafès són un tret característic d'Europa*, una molt seriosa reflexió sobre què hauria sigut d'aquest vell continent sense les seves cafeteries, un sostre capaç d'albergar alhora el debat intel·lectual i el xafardeig, la cultura i la política. Per extensió, qualsevol establiment en què et coneixen i et tracten bé té, segons es miri, l'ànima d'una cafè.

Al Glaciar es va concedir el premi Nadal el 1949. Al Bar del Pi es va fundar el PSUC. A la Granja 1872, tristament tancada des de fa mesos, era possible conversar sobre el futur amb l'esquena recolzada en la muralla romana de l'antiga Barcino. A Foix de Sarrià endolcien les seves reunions no només el poeta Josep Vicenç, sinó també els seus amics Salvador Dalí i Joan Miró. En més d'una ocasió, al Bar Marsella va perdre la verticalitat. ■

© El Periódico de Catalunya. Tots els drets reservats.
Aquesta publicació és per a ús exclusivament privat i es prohibeix la seva reproducció, distribució, transformació i ús per a press-clipping.

Álvaro Monge – Arxiu

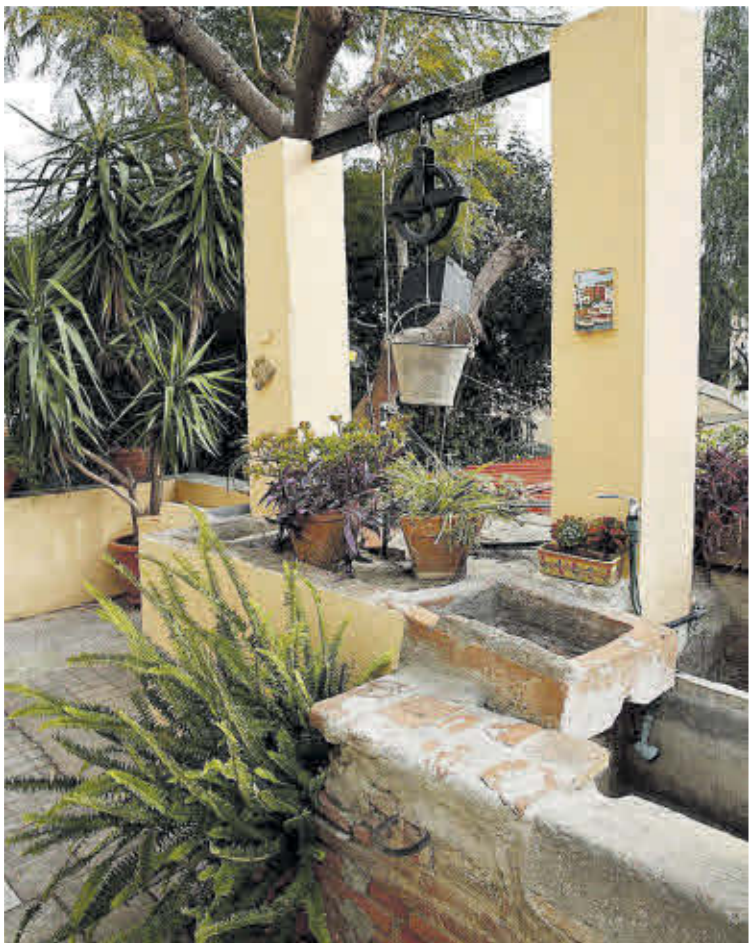

Detalls de la coneguda com a illa de les bugaderes, a Horta, un enclavament de casetes baixes amb pous i safarejos que sembla ancorat al passat.

HI HAVIA UNA VEGADA A... HORTA (50)

El barri està en peu de guerra contra la demolició de tres cases rústiques de la coneguda com a illa de les bugaderes i els seus característics horts. Les edificacions que donen a la Baixada de Can Mateu no formen part del conjunt protegit, però sí de la memòria de les classes populars.

Les besnetes de les rentadores

HELENA LÓPEZ

L'escriptor Miquel Otero recordava aquesta setmana en una conversa amb la periodista Andrea Gumes que després de la mort de Juan Marsé la traductora Inga Pellisa «va dir una cosa molt bonica: va dir que Marsé va redistribuir l'orgull». Hi ha molt d'aquest orgull de les classes populars redistribuït pel *pare* del Pijoaparte, potser el més internacional dels fills del districte, en el conflicte obert a Llobregós, el carrer que uneix el Carmel d'*Últimas tardes con Teresa* amb l'Horta de les bugaderes, dones que durant més de dos segles es van deixar les mans i l'esquena rentant la roba de les famílies més adinerades de Barcelona. Una reivindicació en la qual s'entremescla l'orgull de classe, la reivindicació de la memòria popular de les dones –elles eren les que carregaven la roba bruta i la tornaven neta a la ciutat– i la reivindicació d'un ofici invisibilitzat en la historiografia tradicional per la seva condició femenina, molt vinculat al territori durant el segle XIX i primera meitat del XX.

A la plaça d'Eivissa, la plaça de la vila d'Horta, una gran pancarta alerta de la situació: *Salvem l'illa de les bugaderes.* La rentadora també és present, a la mateixa plaça, al logo de l'Ateneu Popular: l'efígie de la bugadera, nom que, a més, rep el mateix ateneu, al Bloc 17, edifici de propietat municipal des de fa pocs anys, després de, per descomptat, una intensa lluita veïnal del teixit associatiu del territori.

'Qui té roba per rentar?'

Els que es van encarregar de rescatar de l'oblit la memòria d'aquestes dones van ser les seves netes i besnetes, que, des de l'associació Dones d'Horta, van impulsar el 2005 el projecte *Qui té roba per rentar?*, que va cristal·litzar en una exposició i un llibre, amb el recolzament de l'associació de veïns del barri, que va fer seu el projecte. Més de tres lustres després, és l'associació El Pou, Grup d'Estudis de la Vall d'Horta i la Muntanya Pelada, la que lidera una mobilització contra la desaparició de part del llegat d'aquell passat popular del barri que suposaria l'execució de l'actual projecte d'urbanització de la Baixada de Can Mateu, entre els carrers de Llobregós i Granollers, a l'extrem de la coneguda com a illa de les bugaderes, un dels espais més singulars i bonics de la ciutat.

500

Eren els habitants d'Horta a principis del segle XVIII, quan a la zona hi havia sobretot masies i un petit nucli de població que es dedicava a activitats de producció artesanal-industrial.

Les casetes baixes de colors amb els seus llimoners ara carregats de llimones, els seus pous i els seus safarejos del carrer d'Aiguafreda –com estava l'aigua en què aquestes heroïnes, que no portaven capa sinó brusa i davantal, tenien les mans ficades durant hores– estan protegides, però la resta del conjunt, no.

El Pou no compta només amb el suport de l'associació de veïns d'Horta, sinó també amb el de la Font d'en Fargues, el grup territorial d'Horta-Guinardó del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i la FAVB. Demanen un nou projecte d'urbanització per a la zona que no suposi fer caure les tres cases rústiques i els seus horts, patrimoni sentimental del barri que contextualitza el conjunt protegit de les cases d'Aiguafreda. «Si només deixem el conjunt protegit, aïllat, i ens carreguem tot l'entorn i el seu context, el convertim en una espècie de mona de Pasqua», assenyala Xavier Aguado, president dels veïns, que insisteix que és possible preservar el patrimoni sense afectar l'aprofitament privat.

> **«Si protegeixen les cases i es carreguen l'entorn, es convertiran en una espècie de mona de Pasqua»**

Els blocs de pisos s'aixecaran a l'altre costat de la Baixada de Can Mateu, ja fora de l'illa de les bugaderes, però el projecte inclou convertir els actuals horts i les tres cases rústiques de davant, aquestes sí enganxades a les casetes protegides, en una zona verda. «Només demanem que es conservin els horts i les cases. La zona està envoltada d'escoles, els horts podien utilitzar-se per a projectes educatius vinculats a la història d'Horta, i les tres cases afectades, a explicar els oficis tradicionals vinculats al territori, el més important dels quals fins a principis del segle XX va ser el de rentadora, que les dones exercien per complementar l'economia familiar, prossegueix Aguado.

Sense compromís municipal

Els safarejos d'Aiguafreda són dels pocs que han subsistit, però en el seu dia hi havia espais molt semblants al carrer de Can Travi, al torrent de la Carabassa i a la Clota, i expliquen que sota del que ara és l'aparcament de la plaça de les bugaderes, sense urbanitzar, a l'altre extrem de l'illa en qüestió, hi havia també una zona de safarejos, assenyala Mariano Serrano, d'El Pou.

La regidora d'Horta-Guinardó, Rosa Alarcón, assegura que estan treballant en una proposta perquè els terrenys en disputa es converteixin, tal com reivindiquen veïns, historiadors i arquitectes, en un «espai de memòria», sense arribar a comprometre's, això sí, a conservar les cases. ■

La Favb informa

Salvem l'illa de les bugaderes d'Horta

AV HORTA, AV FONT D'EN FARGUES, EL POU, COL·LEGI D'ARQUITECTES, FAVB

L'illa formada pels carrers Granollers, Baixada de Can Mateu, Llobregós i plaça de les Bugaderes està ocupada per les cases i els horts del carrer d'Aiguafreda, tots amb pou compartit i safareig; la masia de ca l'Eudald amb uns horts esplèndidament cuidats, pou, safareig i figuera (de més de 150 anys); i tres cases iguals que les del carrer d'Aiguafreda, a tocar

Entitats veïnals i patrimonials inicien una campanya perquè la urbanització de Can Mateu preservi l'entorn

de la Baixada de Can Mateu, amb la disposició característica i única del poble d'Horta: la casa a la part nord de la parcel·la per deixar l'hort a sud, ben assolellat, també amb horts, pous i safareigs. Tot plegat forma un conjunt d'alt valor històric, educatiu, tradicional i ecològic sorgit a mitjans del segle XIX, que hem tingut la sort que ens arribi pràcticament intacte.

Ara, l'Ajuntament i el grup immobiliari Vertix volen enderrocar les cases i els horts del carrer Llobregós per fer uns jardins dignes de la promoció *d'alt standing* que es farà a l'altra banda del carrer, mutilant i alterant greument la unitat i coherència d'aquest conjunt rural.

Les associacions veïnals d'Horta i Font d'en Fargues, el Grup d'Urbanisme i Patrimoni d'El Pou, el grup territorial d'Horta-Guinardó del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya i la Favb demanem que s'anul·li l'actual projecte d'urbanització de la Baixada de Can Mateu i es redacti un nou projecte respectuós amb la singularitat de l'entorn històric. Un altre urbanisme és possible!

ARXIU

Safareig al carrer Travi d'Horta. A sota, la web de la iniciativa

L'AV d'Horta promou la recollida de signatures a través de *Change.org*. Més de 3.000 persones han firmat ja la petició, dirigida a l'Ajuntament de Barcelona

Revistes de barri

Sagrada Família

L'Associació de Veïns i Veïnes de la Sagrada Família es va fundar l'any 1970 "amb esperit *bombillaire*": primaven els interessos comercials. Quatre anys després, al crit de "Volem un barri per viure-hi" es fa refundar i va començar el camí lluitador i reivindicatiu que coneixem fins avui, 50 anys després. Per fer memòria i celebrar aquesta efemèride, l'AV va editar al mes d'octubre un número especial del butlletí que dedica la major part de pàgines a repassar la història de l'entitat i la del barri. Felicitats! Qui treballa la memòria no perd la identitat.

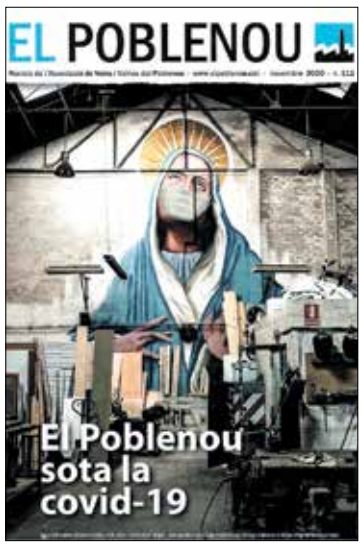

El Poblenou

Amb una impactant foto de la nau del carrer d'Espronceda 156 a la portada, el número 111 de la revista de l'Associació de Veïns i Veïnes del Poblenou conté un interessant reportatge firmat per Marc Andreu que repassa la vida del barri sota la Covid-19, on s'analitza el col·lapse de la sanitat, la situació de les residències, les dades sobre l'emergència social o l'impacte al comerç. Altres temes de fons són la posició de l'AV sobre l'aprovació inicial de la modificació del Pla 22@ o la crida per a la recuperació arquitectònica del conjunt de Can Ricart.

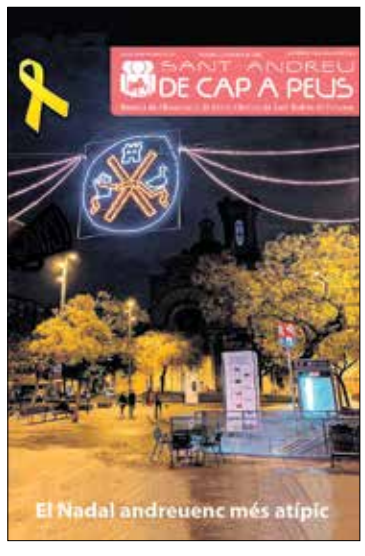

De cap a peus

La degana de la premsa de barri desitja feliç 2021 i "llarga vida a les reivindicacions veïnals", i dedica el dossier central a explicar com s'ha viscut el Nadal al barri en temps de pandèmia. Hi trobareu articles sobre la lenta remodelació de la Meridiana, la pacificació del carrer Gran de Sant Andreu o el projecte per a l'estació de Sant Andreu Comtal, sense oblidar la lluita per fer complir els compromisos sobre els equipaments de les antigues Casernes. L'ecopacifista Jordi Bigues explica en una entrevista les proves pilot de la recollida de residus al barri.

EL COR ROBAT

CATHERINA AZÓN

PUYAL

Inma Ayora Valencia

Vicepresidenta de l'Associació de Veïnes i Veïns de la Prosperitat (Nou Barris)

"No pararem fins que no es retiri la teulada d'amiant de dos centres educatius de la Prosperitat"

Inma Ayora va néixer el 1973 al carrer Baltasar Gracián del barri de la Prosperitat. L'associació de veïns, el local de la qual es troba ara en aquest mateix carrer, es va fundar just un any abans. Mestra de l'institut-escola Antaviana al barri de Roquetes, es va posar a estudiar "molt tard", després de treballar en una fàbrica de perfumeria, ser acomiadada amb d'altres companys en un traumàtic ERTO i tirar endavant dues filles que ara són adolescents. Com tants d'altres joves, des del CAU es va implicar en la vida associativa del barri.

— Què es coïa al CAU per atreure els joves del barri?

Ens reuníem les tardes dels dissabtes al campanar cedit per l'església de Santa Engràcia, que tenia de responsable mossèn Oriol Garreta Torner, que també era el cap d'agrupament, una persona que transmetia compromís social. Érem molt actius, sortíem a la muntanya, ens implicàvem en les activitats i les entitats del barri. Hi vaig estar des dels 7 anys fins als 25 i van ser uns anys molt importants per a mi.

— Un record que se t'hagi quedat gravat de la infantesa?

Les barraques de Santa Engràcia, que estaven al davant de casa. Una vida molt dura per a la gent que hi vivia i molt xocant per als que no: recordo haver vist fins i tot un mico córrer per allà!

— I de la joventut?

L'any 1998, el desallotjament de "los Pesaos" [grup que muntava festes alternatives a la Festa Major] per part dels antidisturbis, quan era regidor Antoni Santiburcio. Va ser un moment molt intens per al barri. Em va tocar llegir el manifest solidari de les entitats, abans de cremar els focs artificials. No ho oblidaré mai.

— Com i quan et vas apuntar a l'associació de veïnes?

Aquest any 2020, responent a la crida que va fer l'associació. Es necessitava gent de manera urgent i vaig decidir associar-me i entrar a la nova junta.

— En coneixies l'existència?

I tant, i hi havia participat, molts cops amb la mare, en mogudes que va organitzar: la lluita de Rio de Janeiro, contra els impostos abusius de l'aigua... Però no va ser fins fa pocs anys, quan vam viure el conflicte del carrer Japó per defensar l'obertura d'una mesquita al barri, que m'hi vaig apropar més. És curiós que la gent de la meva edat no s'hagi incorporat a l'AV. En el meu cas, penso que era una veïna activa però no havia descobert la importància d'aquest tipus d'organització. Ja hi havia gent. Tampoc no ens havien demanat fins ara que hi entréssim.

— Com és la nova junta?

Ens hi hem incorporat set persones i la renovació està sent profunda. Estem molt il·lusionats i el nostre primer objectiu és intentar connectar més l'associació amb el veïnat, especialment amb les noves generacions.

— Acaba d'anunciar-se un Pla de Barris per a la Prosperitat.

El barri necessita inversió social, però també enfortir la xarxa comunitària. Un dels nostres objectius és que el pla deixi petjada més enllà dels quatre anys de durada, i per a això l'Ajuntament ha de comptar amb el teixit associatiu.

— A banda del Pla de Barris, quins temes us ocupen?

L'amiant que tenim a la teulada de dos centres educatius del barri no és cap broma. Representa un greu perill per a la salut. Estem mobilitzats i no pararem fins que no es retiri.

— Una altra reivindicació?

Que es posi en marxa el procés de transformació del solar de l'antiga fàbrica Ideal Plástica Flor. El barri necessita els equipaments i usos que es van pactar amb el districte.

— Sembla que en aquesta legislatura finalment es construirà el nou Casal de Joves...

Un compromís que arriba amb sis anys de retard i que ara, si no hi ha sorpreses, començarà a fer-se realitat. Aquest any en farà 10 que els joves estan en barracots "provisionals". Molts d'ells s'han fet grans durant aquest procés i ja s'han incorporat a altres espais comunitaris del barri. La Prospe està viva!

Breus de barri

LA BORDETA

Parc de Can Batlló

S'ha aprovat de manera inicial el projecte per al parc de Can Batlló al barri de la Bordeta. Estarà integrat amb el patrimoni industrial i la zona verda, amb bosc inclòs, ocuparà un total de 26.000 metres quadrats. El projecte està en fase d'informació pública a l'espera que es presentin al·legacions. Un cop superats els tràmits, es preveu que les obres comencin a final d'any. El pressupost és de 24,8 milions d'euros i les obres tindran una durada de 14 mesos.

CIUTAT VELLA

Reinventar el barri

La plataforma veïnal Emergència Ciutat Vella reivindica davant l'Ajuntament que es replantegi el model econòmic del districte, actualment massa depenent del turisme. Volen una transformació que, a la manera del Pla del 22@ del Poblenou, treballi cap a un canvi estructural que tingui en compte diferents factors com les persones que hi viuen, el comerç, l'habitatge o la seguretat.

DIFERENTS BARRIS

Escoles contra el fum

40 escoles i instituts van tallar el trànsit a l'Eixample, Horta-Guinardó, Sant Andreu i Sant Martí per dir prou a la contaminació atmosfèrica i acústica derivada del trànsit, per denunciar les greus conseqüències per a la salut de les nenes i nens. No era la primera vegada que ho feien: el passat mes d'octubre ja van realitzar una acció al carrer d'Aragó. Hi tornaran cada dos divendres si no es prenen mesures.

ZONA FRANCA

Els pitjors carrers

Un l'estudi sobre la qualitat dels carrers de Barcelona conclou que quatre dels deu pitjors es troben al barri de la Marina de la Zona Franca (lletres C i L, números 50 i 61). Són carrers de gran circulació, vies d'entrada a la ciutat, que tenen poc espai per a vianants i poc verd. S'hauran de remodelar!

POBLENOU

Can Ricart

Ja fa 12 anys que el recinte industrial de Can Ricart es va declarar Bé Cultural d'Interès Nacional, cosa que, en teoria, n'havia d'assegurar la protecció i recuperació. Però el projecte de la Universitat de Barcelona va fer figa i el conjunt, com denuncia l'AV del Poblenou, es va deteriorant cada dia que passa. No es pot esperar més. Si la cosa continua així, aquest patrimoni es perdrà per sempre. L'Ajuntament i la Generalitat en són responsables!

CLOT-CAMP DE L'ARPA

Parcs degradats

Durant el matí del dissabte 23 de gener el veïnat va reivindicar amb dues cadenes humanes la millora dels parcs de Can Mirralletes i del Clot. Els jardins estan molt degradats i la situació requereix una actuació urgent. A més, al parc de Can Mirralletes existeix una masia buida pendent de rehabilitació des de fa deu anys. Les entitats veïnals lamenten que el PAD no inclogui millores en aquests espais degradats.

Nou Barris, la forja d'un districte en lluita

Nou Barris s'ha construït a base de la lluita constant del seu veïnat, que s'ha mobilitzat per reivindicar qualsevol millora des del seu aixecament, quan tot estava per fer, fins denunciar que és un dels districtes més afectats per les conseqüències de la crisi sanitària

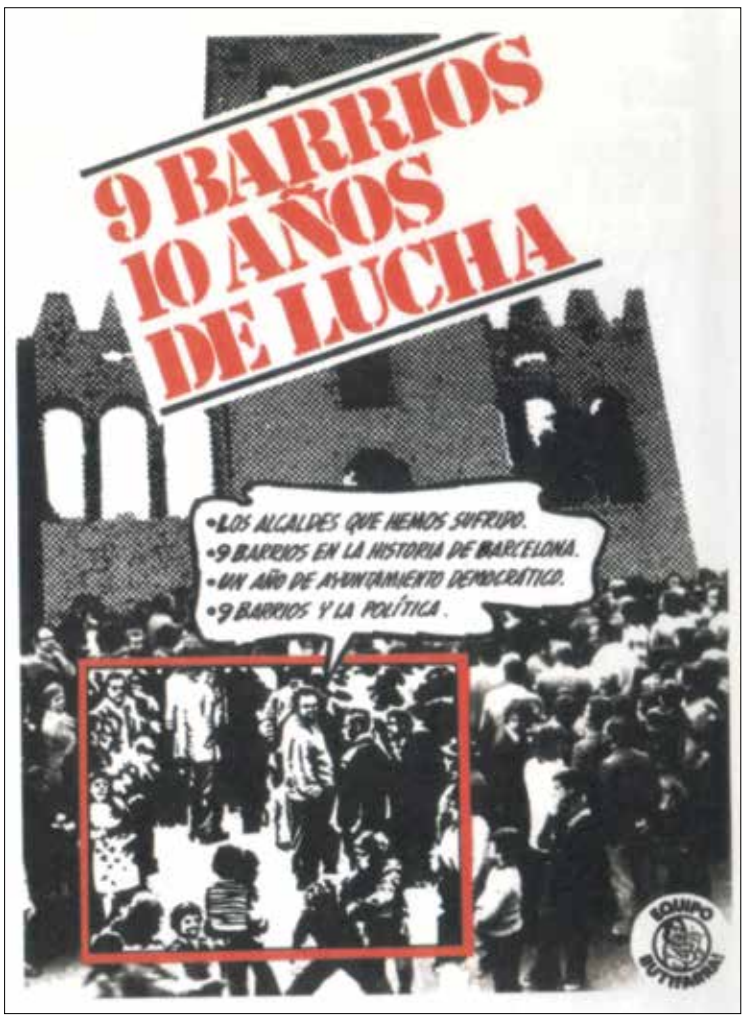

MARC VILLORO

Fa 50 anys que el moviment veïnal de Nou Barris es va posar en marxa amb la creació l'11 d'abril de 1970 de l'aleshores "Asociación de Vecinos del sector Vallbona-Torre Baró-Trinidad". A Torre Baró, concretament a l'avinguda Escolapi Càncer i a prop de l'estació de metro del barri, hi ha un faristol que ho recorda des del 9 de març de 2019, quan va tenir lloc un emotiu acte amb desenes de veïns i veïnes, entre els quals un dels impulsors de l'entitat, Ignasi Catalán, que als 93 anys va prendre la paraula amb una sentida intervenció. Catalán, que fou qui va proposar al cap de pocs mesos de fundar-se el nom de Asociación de Vecinos de Nou Barris (i que finalment va donar nom al districte), va morir el març de 2020.

L'entitat va néixer en gran part com a resposta al pla parcial Torre Baró-Vallbona-Trinitat aprovat per l'Ajuntament de Barcelona, amb José María de Porcioles encara com a alcalde, el novembre de 1969 i presentat tres mesos més tard. Aquest pla, que afectava 535 hectàrees de la zona, no resolia les necessitats del veïnat pel que feia a l'habitatge, la manca d'equipaments, la millora del transport públic i la mobilitat o la connexió entre barris. Ja des del primer moment els veïns s'hi van oposar, es van organitzar per tal que el pla no tirés endavant i posteriorment van presentar nombroses impugnacions. Amb Porcioles fora de l'alcaldia i Enric Masó al capdavant del consistori municipal, el pla es va aprovar però no es va arribar a implementar i es va acabar anul·lant.

L'Associació de Veïns de Nou Barris estava formada per diverses seccions -una per barri- i inicialment en tenia nou (ara el districte consta de 13 barris). A elles s'hi va afegir l'any 1972 la de Prosperitat. Joan Catafal va ser un dels fundadors i explica com al principi "era precari tot plegat, les primeres reunions de la secció es van celebrar en cases particulars perquè no teníem local, el primer va ser a la parròquia de Santa Engràcia, on ens reuníem unes 15 persones. Un cop a la setmana hi havia una reunió de coordinació a l'AV de Nou Barris, a Torre Baró". I recorda com ell va ser escollit primer president de la secció, càrrec al qual obligava el Govern Civil: "vam fer un sorteig amb una caixa de llumins un dels quals no tenia el cap, i em va tocar".

> El moviment veïnal de Nou Barris celebra 50 anys malgrat la Covid amb la vista posada al relleu generacional

Celebració en plena pandèmia

La pandèmia del coronavirus ho condiciona tot, també la celebració dels 50 anys del moviment veïnal a Nou Barris. Adaptats al context actual, han tingut lloc diversos actes per recordar-ho i celebrar-ho. El 26 de setembre passat es va presentar a la marquesina de la Via Júlia el número especial de la revista *Clatellot*, el butlletí que edita regularment la Coordinadora d'Associacions de Veïns i Entitats de Nou Barris. En ell els barris fan un repàs a les lluites més importants. La presentació va aplegar unes 60 persones, una xifra similar d'assistents que es varen reunir el 9 d'octubre en la celebració que va acollir l'Ateneu Popular de Nou Barris. Va ser un acte senzill, modest, en un lloc emblemàtic del districte que, per l'acció dels veïns, de planta asfàltica va esdevenir un centre cultural gestionat des del barri. Per la seva part, l'Arxiu Històric de Roquetes-Nou Barris ha adaptat dues de les seves activitats periòdiques -les passejades pel barri i les històries de cafè- per repassar la història del moviment veïnal del districte.

L'activista veïnal Aurora Álvarez, *Yoyi*, membre de la Coordinadora i presidenta de l'AV Verdum creu que la pandèmia ha marcat molt la celebració dels 50 anys, ja que "el telemàtic no és el nostre espai habitual. Plantejàvem fer bastantes trobades, com ara una taula rodona a l'Ateneu, que no s'han pogut fer. 50 anys són molts, i les associacions de veïns estem en un procés de canvi generacional. Precisament, com ha de continuar el moviment veïnal de la mà de la gent jove és un debat que no s'ha pogut fer". Un dels reptes del moviment veïnal és com abordar aquest relleu. A Nou Barris hi ha gent jove organitzada que participa en la vida associativa i creen espais i llaços comuns. "Molts dels nostres fills continuen compromesos en els casals de joves o en espais com el Sindicat d'Habitatge. També molts d'ells s'hi enganxen quan es lliga la reivindicació amb la festa (una cosa molt de Nou Barris): les festes majors, la Cultura va de Festa o el Carnestoltes en són un exemple. Som en uns barris on la cultura i la festa han servit molt per crear una identitat pròpia", assegura.

En aquest sentit, Catafal apunta que "a Prosperitat hi ha un intent molt seriós d'entrada dels joves. La gent gran hi continuarem sent, però el mètode de treball ha de canviar". Per a Álvarez, "a Nou Barris el jovent està organitzat i empeny molt amb noves formes de fer. I és un orgull veure com continua organitzant-se, lluitant i reivindicant les coses comunes".

ARXIU AV ROQUETES

Veïns contruint el clavegueram al barri de Roquetes

Millores en l'habitatge i equipaments per als barris

La lluita per la millora dels habitacles ha sigut constant als barris del districte com ara a la Guineueta, Ciutat Meridiana, Trinitat Nova, Turó de la Peira, Verdum o el cas de Can Peguera, que ha evitat la demolició del barri en el seu conjunt. Un altre àmbit important de reivindicació ha sigut l'obertura d'equipaments, com l'Ateneu Popular de Nou Barris a Roquetes, la masia de Torre Llobeta que va esdevenir un centre cívic, la recuperació del solar de l'antiga fàbrica Harry Walker a Prosperitat o la plaça de Sóller com a zona verda al barri de Porta. A Canyelles la lluita va ser per la cobertura de la ronda de Dalt, mentre que molt anterior fou el segrest d'autobusos perquè el transport públic arribés a Torre Baró o que l'aigua potable ho fes a les cases de Vallbona.

© El Periódico de Catalunya. Tots els drets reservats.
Aquesta publicació és per a ús exclusivament privat i es prohibeix la seva reproducció, distribució, transformació i ús per a press-clipping.

COMUNICACIÓ | Venedors de premsa, un segle i mig a peu de carrer

José Antonio Zacarías

Quiosquer clàssic. Fa 37 anys que treballa a l'Eixample i mai ha volgut vendre souvenirs.

«El millor és el contacte amb la gent»

G. T.
Barcelona

Álvaro Monge

José Antonio Zacarías, envoltat de publicacions al seu quiosc de Diputació amb Casanova, dijous passat.

— ¿Sempre ha estat al mateix lloc de Diputació amb Casanovas?
— El quiosc era del meu sogres i al principi no-més eren quatre fustes. Llavors estava ubicat a la cantonada oposada i quan els veïns sentien un soroll fort era perquè un cotxe l'havia tocat mentre aparcava.

— Ha passat la major part de la seva vida labo-ral en poc més de sis metres quadrats.
— Me n'he penedit moltes vegades. Abans obríem 10 hores cada dia, però ara obro de 7 del matí a 13:30 h. A la tarda no feia res més que saludar.

— Però segueix aquí.
— Estic en jubilació activa. Si puc, hi seré fins que faci els 70, perquè la pensió no em dona per viure. Treballo perquè vull... perquè vull menjar.

— Però va començar als anys 80, una bona època per als quioscos.
— Abans el traspàs d'un quiosc costava gaire-bé com un pis, però ara no el vol ningú. És un final d'etapa. No tinc ni la meitat de publicaci-ons que venia i sento que hem patit un aban-donament.

— ¿Quines capçaleres desaparegudes recorda?
— Es comprava molt el *Ciero (El Noticiero Uni-versal)* i el *Tele/eXprés*, que eren publicacions vespertines. També recordo el *Diari de Barcelo-na* i els esportius: el 4-2-4, que va ser el primer diari esportiu en català amb portada de color, el *Dicen*...

— ¿I de revistes?
— Era l'època del *destape* i teníem *Lib*, *Interviú*, *Clima*, *Penthouse*, *Private*... I còmics com *TBO*, *Mortadelo*, *Superman* i *El llanero solitario*... És el que més trobo a faltar.

— ¿No s'ha animat mai a vendre altres objectes?
— No. Em van oferir cassets i vídeos porno, però no m'hi trobava gens a gust. Fins i tot he deixat de vendre tabac.

— ¿Què és el millor de treballar en un quiosc?
— L'únic positiu és el contacte amb la gent. Hi ha qui, en lloc d'anar a missa, ve a confessar-se aquí. Amb alguns s'aprèn molt.■

L'evolució dels quioscos reflecteix els canvis socials, estètics i fins i tot lingüístics dels últims 150 anys.

Del 'Patufet' a la teoria 'queer'

GEMMA TRAMULLAS
Barcelona

Fer una ullada a les notícies del dia sense pagar (hi ha coses que no canvi-en), llegir sobre els avantatges del na-turisme i el nudisme per a la salut i participar en una tertúlia anarquista. Tot això i més era possible als quioscos de la Rambla a la Barcelona de les dè-cades de 1920 i 1930. Un segle després, a més de diaris i revistes, aquests icò-nics establiments estesos per tota la ciutat venen records, targetes de transport, loteria, cafè per emportar-se i el que poden.

Per la seva versatilitat i el seu em-plaçament a peu de carrer, aquestes construccions de tot just sis metres quadrats són un excel·lent observatori dels canvis socials. Fins i tot van crear un gènere literari, la novel·la revolucio-nària de quiosc, que eren edicions per a obrers de textos d'autors com Lev Tolstoi, Salvador Seguí i Frederica Montseny.

Enèsima adaptació

La recent obertura de l'Odd Kiosk a l'Eixample –que ofereix publicacions i obres artístiques inspirades en la teo-ria *queer* i el debat sobre el gènere, la identitat i l'orientació sexual– és l'enèsima adaptació del quiosc al signe dels temps.

Els quioscos de begudes daten de mitjans del segle XIX, però no va ser fins al 1888 quan van començar a ven-dre premsa a la Rambla. La Generalitat republicana els va promoure per difon-dre material polític i el franquisme els va buidar de tota la tinta que fes olor de roig i catalanista. Després de la Guerra Civil, el bullici intel·lectual que carac-teritzava els quioscos va ser substituït pels títols de la Biblioteca d'Autors Cristians, que al seu torn va donar pas a les revistes eròtiques dels anys 80.

Rosa Maria Díaz Vila pertany a la quarta generació d'una família de quiosquers que actualment regenten els quioscos Bambú, un al barri de Sants i l'altre a la plaça de Francesc Macià. La seva àvia li explicava històries tan increïbles que va decidir reunir-les a *La història de quatre fustes*, un llibre autoeditat que comença quan el seu besavi es va jugar el quiosc fa-miliar en una partida de cartes. I va perdre. No obstant, el nou propietari es va apiadar d'ell i n'hi va cedir un al-tre al carrer de la Creu Coberta. Amb el seu germà Josep al capdavant, avui aquest quiosc ofereix més de 300 pu-blicacions i és un dels pocs on encara es veuen cues.

La gent preferia anar caminant a la feina per estalviar-se el bitllet del tramvia i comprar diaris o còmics

El llibre de la Rosa Maria explica que al principi la gent preferia anar cami-nant a la feina per estalviar-se el bitllet del tramvia i poder comprar diaris o còmics. A més de les capçaleres infor-matives de l'època, «el rei indiscutible en còmics era *En Patufet*». Les tropes franquistes «van cremar al mig del carrer les publicacions que segons ells eren revolucionàries i van deixar el quiosc buit».

Disseny olímpic

El relat arriba fins als Jocs Olímpics del 1992: «L'alcalde volia treure tots els quioscos diferents i posar-ne uns de nous. Volia que tots fossin iguals [...]. Malgrat les seves intencions,

© El Periódico de Catalunya. Tots els drets reservats
Aquesta publicació és per a ús exclusivament privat i es prohibeix la seva reproducció, distribució, transformació i ús per a press-clipping.

Ricard Cugat

Txema Montero (esquerra) i Iván Jiménez, propietaris de l'Odd Kiosk, a València amb Enric Granados, dimecres passat.

Lectura en un quiosc de la Rambla fa un segle.

Un quiosc ja desaparegut, al costat de Canaletes.

El model Condal, dissenyat el 1988, va inspirar la renovació dels vells 'newstand' de Nova York

quan ens van col·locar el nostre ja feia més de dos anys que havia passat el gran esdeveniment».

El model al qual es refereix l'àvia de la Rosa Maria es coneix com a Quiosc Condal. El van dissenyar el 1988 els arquitectes Moisès Gallego i Franc Fernández. Era d'acer i vidre i molt tecnològic, però el gremi va pressionar per fer unes modificacions que van portar Fernández a distanciar-se del projecte. L'empresa Cemusa va instal·lar 340 quioscos d'aquest tipus a la ciutat i el 2008 es va inspirar en aquest model per renovar els antics *newsstand* de Nova York.

«El quiosc pertany ja a una altra època –opina Fernández–. Amb el temps, he arribat a la conclusió que l'espai públic ha d'estar el més net i ben fet possible». ¿Caldria renovar-los o treure'ls de l'espai públic? «Jo soc partidari d'aprofitar i renovar edificis, però en aquest cas els trauria –continua–. Tot i que estaria bé que els especialistes reflexionessin sobre què fer-ne. Potser el millor seria eliminar-ne la meitat i la resta renovar-los».

Silenci administratiu

En l'estat d'alarma es consideren un servei essencial, però tot i així preval la indefinició administrativa sobre el model d'aquest negoci i la seva estètica. L'Associació de Venedors Professionals de Premsa ha fet propostes a l'ajuntament per parar la sagnia de tancaments, com col·locar caixers automàtics i bústies per a la recollida de paquets o fer cafès per emportar-se. Però la resposta és complexa i lenta. El que sí que ha quallat és la reobertura de quioscos gestionats per persones amb diversitat funcional.

Mentrestant, una nova generació ha pres la iniciativa i ressusciten quioscos amb noms com News & Coffee, Good-News i Odd Kiosk que apel·len a nous públics. Un model inspirat en el quiosc barceloní va colonitzar Manhattan i ara l'anglès colonitza una imatge icònica de Barcelona. La globalització era això. ■

Txema Montero

Quiosquer del segle XXI. Txema Montero i Iván Jiménez han obert l'Odd Kiosk, el primer quiosc 'queer'.

«¿Per què els quioscos han de ser tots iguals?»

G. T.
Barcelona

— ¿Era client habitual dels quioscos?
— No, a mi m'interessaven les publicacions d'arquitectura i de moda, que no són als quioscos, i les notícies del dia les llegeixo al mòbil.

— I, com a arquitecte, ¿li interessaven?
— Això sí. L'Iván i jo volíem portar al carrer les teories *queer* i els valors inclusius que ens representen, i un quiosc és ideal. La societat va pel camí de la diferenciació i de valorar cada persona pel que és. ¿Per què tots els quioscos han de ser iguals?

— Però continuen venent premsa tradicional.
— No oblidem el que som, però tampoc d'on venim. Venen molts joves per comprar revistes de moda, gènere, sexe i sostenibilitat, però ens agrada continuar donant servei als clients grans. Aquí es creen sinergies molt interessants.

— És el que té ser a peu de carrer.
— L'urbanisme trenca barreres. L'arquitectura no és només construir una casa. Les converses que es construeixen al voltant del quiosc també són arquitectura.

— Van obrir fa cinc mesos, ¿com els ha rebut el barri?
— Ha sigut increïble. Tenia una mica de por que no s'entengués la idea, però he après que, quan fas les coses amb amor, la gent sempre t'ho torna.

— No només venen premsa i revistes.
— Tenim tres línies de treball: revistes i art, cafè i *snacks* i complements, com llibres i fanzins. Venem cafè per emportar, que no és indispensable però sí que hi ajuda. El percentatge de la venda de diaris és baixíssim.

— Han decidit mantenir el disseny clàssic del quiosc.
— És el quiosc de sempre, que és únic de Barcelona. Només hem posat una nevera i l'hem pintat de rosa clar. Però no és un quiosc gai. La teoria *queer* pretén desnormativitzar i hem de començar a prescindir d'etiquetes. ■

EL PAÍS CATALUÑA

PAÍS: España
PÁGINAS: 8
TARIFA: 6726 €
ÁREA: 645 CM² - 57%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 11474
E.G.M.: 79000
SECCIÓN: CATALUÑA

23 Enero, 2021

CRÓNICA / TOMÀS DELCLÓS

La cartofilia, una desconocida

La "cartofilia" es el nombre que, prácticamente en toda Europa, identifica el coleccionismo de tarjetas postales ilustradas. En Estados Unidos, en los años cuarenta del siglo pasado, se introdujo el término "deltiologia". En cualquier caso, ninguna de las dos palabras están admitidas ni por la Real Academia de la Lengua Española ni por el Institut d'Estudis Catalans. Y han tenido tiempo de escucharlas porque "cartofilia" es un término que nace en Francia a finales del XIX. Aunque hay autores que expanden el territorio semántico de estos vocablos e incluyen, por ejemplo, el amor a los mapas y que la Sociedad Cartofílica Australiana admite como socios a los coleccionistas de cromos... el Cercle Cartòfil de Catalunya está dedicado a la investigación, promoción y divulgación de la tarjeta postal ilustrada, estrictamente. Y en el libro *Els inicis de la targeta postal a Catalunya, Andorra i Balears*, un monumental trabajo del historiador y actual presidente de la entidad, Ramon Pla, y del historiador y director de la revista del Cercle, Jaume Tarrés, se deja muy claro que no se puede hablar de tarjeta postal si no es para la "comunicación escrita en una cartulina sin sobre mediante el servicio postal de correos". Pla dice que la cartofilia busca la historia gráfica de una zona a través de la postal, investiga la obra de un fotógrafo, de un editor, el tratamiento de una temática... "La cartofilia es una gran desconocida".

La historia de la postal se considera que empieza con la propuesta formal que el prusiano Heinrich von Stephani hace en la Conferencia Postal de su país en 1865. No prosperó porque el director de correos las consideró un atentado al secreto de las comunicaciones. De todos modos, los austríacos, explica Tarrés, recogieron la idea y en octubre de 1869 emitían las primeras postales. Eran tarjetas sin imágenes con el franqueo imprimido. Son las llamadas *entero postales*, de las que se ocupa la enterofilia. La primera tarjeta postal ilustrada se editó con motivo de la Exposición Universal de París de 1889. En España, en 1905, Correos autorizó dividir el reverso de las tarjetas en dos mitades mediante una raya vertical para separar el mensaje del nombre y la dirección del destinatario. "Cuando salieron las primeras tarjetas postales con imágenes estaba prohibido escribir en el dorso, donde figuraba solamente la dirección, y se tenían que aprovechar rincones que dejaba la imagen o hacerlo sobre la misma imagen", comenta Tarrés.

Primera postal dedicada a Barcelona en 1894.

La historia de la postal en España, siguiendo el libro de Tarrés y Pla, está llena de nombres catalanes. El primer decreto creando la postal es de 1871 con Víctor Balaguer de director general de Correos y Telégrafos. El decreto las concebía, pero no se fabricaron hasta que en diciembre de 1873 el Gobierno de la Primera República aprobó hacerlo en régimen de monopolio. Narcís Monturiol era el responsable de la Fábrica Nacional del Sello y la grabación litográfica de los primeros ejemplares la hizo Joaquim Pi y Margall, hermano del presidente de la República. "El monopolio público", subraya Tarrés, "se acabó en 1887. Oscar Hauser y Adolf Menet, impresores suizos instalados en Madrid, fabricarán el 1894 la primera postal sobre Barcelona, dedicada a cuatro vistas de la ciudad. Otros impresores extranjeros se establecerán en Barcelona y también aparecerán los editores locales".

En la literatura de aquella época, se habla del coleccionismo de postales tratándolo de "sport". Con la incorporación de artistas a la creación de ilustraciones para postales (desde Antonio Utrillo o Alexandre de Riquer a Ramon Casas) nace otro concepto singular: el "pequeño cartelismo" que podía tener una motivación estética, publicitaria... Son las postales con imágenes propias que editan fabricantes de sifones, papel de fumar o de Anís del Mono, seguramente la más popular.

El crecimiento de las ciudades, la mejora del transporte y la aparición del turismo explican el fulgurante éxito de la postal a principios de siglo. Un éxito que se ha ido apagando con la fotografía en los móviles, la comunicación digital instantánea.... Y los clubes cartófilos, obviamente, han seguido la misma tendencia. El círculo de Cataluña lo crearon en 1980 un grupo de coleccionistas. Fue el primero desde la guerra civil y sigue siendo el único en España. "De hecho, cartófilos del resto del Estado son socios de nuestra entidad", precisa Pla. En total, son unos ochenta miembros y lo que más preocupa es la ausencia de juventud. "Las inquietudes, ahora, son diferentes".

"Hay que recordar que la postal popularizó la fotografía cuando su soporte era frágil, las cámaras eran escasas y se hacían pocas copias. La postal, con sus grandes tiradas, abarata la foto y permite, aspecto importante para los archivos, que ahora se encuentren imágenes que habrían desaparecido". El Cercle ha hecho donación de su fondo bibliográfico y de publicaciones al Ateneu Barcelonès, su revista se encuentra en muy determinadas bibliotecas, fomenta la investigación, ayuda a quien pide información y, cuando pase la pandemia, recuperará su trabajo de divulgación. Por ejemplo, colabora con el ayuntamiento de la Ametlla del Vallès en el Museu Virtual de la Targeta Postal de Catalunya que, hoy por hoy, no tiene sede física. En Internet presenta una muestra de 7.000 postales.

Pla destaca que la historia de la postal abriga otras muchas historias. Y lo resume en dos ejemplos. Uno: en 1938, cuando los bombardeos de Barcelona, la quinta columna enviaba a una estafeta de Marsella controlada por los franquistas postales de la ciudad donde señalaban con cruces los edificios destruidos. Era una manera de documentar su eficacia. Y otro: Hace años, una abuela japonesa encontró en la tienda de Joan Cortés de Girona tres postales de su ciudad, Nagasaki. Eran de la frutería familiar. Su emoción fue inmensa. No solamente porque reconoció parientes suyos. Aquellas postales eran una prueba para poder recuperar la propiedad del terreno. Con la bomba nuclear desapareció, también, toda la documentación y cuando la municipalidad rehizo el padrón, un vecino influyente reclamó como suyo el solar donde estaba la tienda de la abuela.

La postal, un documento. Aquí está el fundamento de la cartofilia.

El Cercle Cartòfil de Catalunya agrupa a coleccionistas e investigadores de la tarjeta postal ilustrada

La historia de la misiva en España está llena de catalanes como Víctor Balaguer, Joaquím Pi y Margal, y Narcís Monturiol

Catalunya Radio

PROGRAMA: INFORMATIU MIGDIA
HORA EMISIÓN: 13:38
DURACIÓN: 69 s

OTS: 58000
AVE: 1090 €
PAÍS: Spain

▸ **27 gener 2021**

> Clica aquí para acceder al archivo

La Comisión de la Dignidad reclama a los ministros de Cultura y Defensa que entreguen a Catalunya los documentos requisados por el franquismo que todavía se encuentran en el Archivo de Salamanca y de ....

comissió de la dignitat reclama els ministres de Cultura i la defensa que entreguin a Catalunya els documents requisats pel franquisme que encara són a l'arxiu de Salamanca i també a l'arxiu militar d'ávila si no ho fan engegaran accions legals morfemas El Ministeri de Cultura li reclamen 23.000 folis i uns quants objectes del partit associacions particulars i sindicat com l'objecte Esquerra Republicana o la companyia de Jesús que encara no han sortit de Salamanca Malgrat ho exigia una sentència del Tribunal Suprem del 2019 Lleida 2005 la Generalitat té dret a tenir des de la seva restitució fa més de 40 anys té Cruanyes és el Ordinador de la comissió de la dignitat si no es compleix aquests requeriments o nosaltres l'entendrem accions judicials perquè l'estat incompleix aquesta llei incompleix la llei de la memòria obligacions que les Nacions Unides li han imposat tant que l'Estat parla de polítiques de memòria comportant de les polítiques de memòria és la restitució i la reparació a les víctimes els 82 anys de l'inici de la requisa a Barcelona després de l'ocupació de la ciutat al gener del 1939 al

27 *Miralles dues dècades després*

28 *Un districte en lluita permanent*

29 *Quin futur espera a la Nau Bostik?*

CARRERS

Después de nueve años, el Ayuntamiento inicia la catalogación para que el legado pueda ser consultado en la Biblioteca Arús

Barcelona recupera del olvido el archivo de Tierno Galván

M. EUGENIA IBÁÑEZ

El archivo de Enrique Tierno Galván abandonará las estanterías de la Biblioteca Arús, será catalogado, archivado e informatizado y se pondrá a disposición de quien quiera consultarlo. Este proceso pondrá punto final a un negligente olvido de nueve años y dará cumplimiento al convenio que el 13 de marzo del 2012 firmaron un alcalde de Barcelona -Xavier Trias-, el gran maestre de una logia masónica -Jordi Farrerons-, y el único hijo del exalcalde de Madrid y donante del archivo. Ese acuerdo tenía como objetivo dar digno cobijo al archivo y poner-lo a disposición de investigadores y público en general. Pero los firmantes, todos, incumplieron sus compromisos. Hasta ahora.

BARCELONA TELEVISIÓ

En la imagen superior, fotografía del archivo de Tierno Galván donde aparece con Willy Brandt y Felipe González. En la inferior, su hijo Enrique Tierno Pérez-Relaño en el acto de cesión del archivo en 2012

El Ayuntamiento "no fue consciente" del valor del archivo hasta la celebración de los 125 años de la biblioteca

El número anterior de *Carrer* (octubre 2020, número 155) informó sobre la situación del archivo del exalcalde, donado por su hijo -Tierno Pérez-Relaño- y depositado en la Biblioteca Arús de Barcelona, equipamiento especializado en movimientos sociales y con uno de los mejores fondos históricos relacionados con la masonería. La biblioteca recibió treinta cajas que contenían más de 500 fotografías, archivadores, álbumes, grabaciones de conferencias, material electoral, correspondencia con políticos como Willy Brandt, Victoria Kent y otros exiliados españoles. En definitiva, un archivo valioso para historiadores, siempre y cuando el material fuera restaurado y catalogado. Pero ni el Ayuntamiento ni la Gran Logia Simbólica Española (GLSE) aportaron fondos ni interés para que ese trabajo se llevara a cabo y la biblioteca, con escaso presupuesto, no pudo hacer otra cosa que frenar el deterioro del material y depositarlo en estanterías a la espera de tiempos mejores. Y así, nueve años.

El olvido del archivo fue tal que, tras la firma del convenio, de su existencia no quedó otra señal que los tímidos intentos de los sucesivos directores de la biblioteca para lograr fondos que permitieran su catalogación. Las dos instituciones copropietarias de la documentación, Ayuntamiento y logia masónica, ignoraron lo acordado; Trias perdió la alcaldía en el 2015, Jordi Farrerons dejó la dirección de la GLSE, y sus sustitutos, Ada Colau y Xavier Molina, asumieron el cargo sin que, al parecer, ni ellos ni sus equipos supieran de la donación. Ahora, la información de *Carrer* ha removido memorias y, quizá, a lo largo de este año, el archivo de Enrique Tierno deje de ser un amasijo de carpetas olvidadas en un equipamiento municipal.

Nadie sabía nada

Jordi Martí, actual concejal del distrito del Eixample, al que pertenece la Biblioteca Arús, asegura que desconocía que el archivo de Tierno Galván llevara nueve años olvidado en las estanterías de una instalación pública. Este hecho permite suponer que la existencia de la documentación no trascendió a la firma del convenio y la habitual nota de prensa, y que en el caso de que lo hiciera a nadie le interesó el cumplimiento del compromiso adquirido. Martí ha sido gerente del Instituto de Cultura y concejal, primero socialista y ahora con Ada Colau pero insiste en que el primer conocimiento oficial sobre el tema lo tuvo durante la preparación del 125 aniversario de la Biblioteca Arús, actos iniciados en marzo del año pasado. "Nadie valoró adecuadamente", añade, "el simbolismo que supone que el archivo de ese alcalde de Madrid se depositara en una biblioteca de Barcelona". Martí dice haber encontrado la misma ignorancia sobre el tema en todos los ámbitos municipales consultados.

Enmendar esa postergación pasa ahora por dos instituciones, el Arxiu Històric de la Ciutat y la Fundació Catalunya Europa. El primero asumirá la parte más técnica del proceso, valorará la documentación y la clasificará según su contenido privado, vinculado al trabajo a la alcaldía o relacionado con el socialismo. La Fundació Catalunya Europa asumirá la restauración del material que lo precise, fotografías por ejemplo, catalogación y digitalización. Martí considera que esta entidad ha realizado un "excelente trabajo" con el legado de Pasqual Maragall y que acumula experiencia en ese campo y capacidad suficiente para realizar una tarea similar con el archivo del exalcalde de Madrid. Tierno Galván mantuvo una buena relación con Barcelona y confrontar ambos archivos permitirá compartir información común. El trabajo anterior puede prolongarse durante meses pero, en cualquier caso, según el concejal, "acabará en los primeros meses del 2021" y quedará depositado en la Biblioteca Arús a disposición de quien quiera consultarlo.

Martí confía en que al término de ese proceso se pueda saber por qué el archivo ha acabado en Barcelona. En la donación no hubo transacción económica alguna, como suele ocurrir en otros casos, así que la elección de destino fue decisión personal de Tierno Pérez-Relaño, disconforme con la situación de los equipamientos públicos de Madrid, según informó *Carrer* en su número anterior. No constan los vínculos con la masonería del exalcalde, por lo que la elección de la Biblioteca Arús como depositaria del legado puede estar relacionados con los de su hijo, residente ahora en Barcelona donde frecuenta la sede de la Gran Logia Simbólica Española.

La logia masónica colaborará

Pero el Ayuntamiento no ha sido el único firmante del convenio del 2012 que olvidó los compromisos adquiridos. La logia masónica, copropietaria del legado, no se interesó nunca por la situación del archivo ni buscó una solución para el mismo. Xavier Molina, actual gran maestre, también asegura que no fue informado del tema al asumir su cargo, reconoce que la institución ha fallado y se muestra dispuesto a colaborar en el proceso de recuperación del archivo. Tras conocer la información aparecida en *Carrer* se puso en contacto con la dirección de la biblioteca y está pendiente un encuentro con representantes municipales a los que ofrecerá su colaboración. Molina puntualiza que el presupuesto de su logia es muy reducido -"tenemos unos mil hermanos, somos la segunda en importancia de España"-, pero insiste en que la GLSE ayudará para que el archivo se abra al público.

El Arxiu Històric y la Fundació Catalunya Europa se encargarán de preparar el material para su consulta pública

La Biblioteca Arús es el único personaje de esta historia que puede dar por bien empleado el tiempo transcurrido. Curó las heridas más graves del material recibido, conservó durante nueve años la documentación con su escaso presupuesto, buscó ayudas que se le negaron y llamó a puertas que nunca se abrieron. Ahora, si el olvido no se impone de nuevo, el equipamiento abrirá su hermosa sala de consulta al legado de un alcalde de Madrid que, no sabemos por qué, apareció en Barcelona.

EL PAÍS
EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL

PAÍS: España
PÁGINAS: 24
TARIFA: 52701 €
ÁREA: 746 CM² - 66%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 159869
E.G.M.: 951000
SECCIÓN: ESPAÑA

24 Enero, 2021

Rodríguez Salvador, entrando en la Audiencia de Barcelona en noviembre de 1998. / TEJEDERAS

José Rodríguez, condenado a más de 300 años, murió en el mismo barrio donde creció y aterrorizó a cientos de mujeres

El violador de la Vall d'Hebron, el hijo que volvió de prisión

REBECA CARRANCO, **Barcelona**

"Es como si lo viese ahora: 'mamá, voy al coche", revive Cándida Salvador, de 92 años, señalando al zaguán del piso desde donde se despidió por última vez de su hijo. José Rodríguez, más conocido como El violador de la Vall d'Hebron, ya no regresó. "Me quedé aquí, en este mismo sofá, esperándole", recuerda. Hasta que a la una de la tarde del día siguiente, 4 de octubre, una mujer halló su cadáver en un terraplén. La autopsia dice que resbaló, cayó de una altura de seis metros, chocó contra un árbol y murió.

El violador de la Vall d'Hebron falleció con 61 años a cinco minutos a pie del sexto piso en el que viven de sus padres, en el barrio obrero de Canyelles, en Barcelona, adonde regresó en 2012 tras pasar casi media vida en prisión. Hijo de un encofrador y una costurera, fue uno de los peores violadores múltiples de su tiempo. En 1994, fue condenado a 311 años y 8 meses de cárcel por violar a 12 mujeres y fue absuelto de otras 16. Una de ellas aseguró que la atacó en una zona boscosa de la carretera Alta de Roquetes, el mismo lugar donde fue hallado muerto.

"No me lo explico", lamenta su madre, sobre el pasado de su hijo, que destrozó la vida de sus víctimas y la de su entorno, además de la suya propia. Cada domingo, año tras año, sus padres le visitaron en prisión. "No he disfrutado ni un día de mi vida", constata Cándida. Pero los ocho años que estuvo en libertad, hasta su muerte, repite que su hijo se dedicó a cuidarla. Cocinaba, planchaba, hacía la compra. "Como si fueran dos personas distas", murmura la mujer, en referencia al violador de la Vall d'Hebron y a Pepe, como le llamaban.

Querida por su bonhomía, "la señora Cándida", como la conocen en el barrio, no ha tenido que soportar malas caras: "Nunca nadie me ha dicho nada". Pero admite que dos meses después de la muerte de su hijo, aún no ha salido a la calle por ahorrarse el qué dirán. En una pequeña habitación, ordenada, con un Jesucristo colgado en la pared, siguen las cosas de Pepe, José Rodríguez, El violador de la Vall d'Hebron... Allí pasó su vida en libertad, que recuperó con informes que alertaban del elevado riesgo de que volviese a violar.

Hasta su muerte, intentó pasar desapercibido. Comprobaba que la calle estuviese despejada antes de salir, caminaba hasta el coche "sin levantar la cabeza, para no comprometer a nadie con el saludo" y escapaba hacia el anonimato de la gran ciudad. Nunca más trabajó como mecánico planchista, el oficio que aprendió antes de iniciar su vida en prisión a los 27 años con una primera condena por violación y rapto, ni como nada más.

"No he disfrutado ni un día de mi vida", constata la madre de Rodríguez

Desde que salió en libertad, intentó pasar inadvertido en su vecindario

"No volvió a actuar", aseguran agentes policiales que le trataron

"Al principio, estaba obsesionado con que hubiese un linchamiento en el barrio, con el rechazo" que nunca ocurrió, explican fuentes policiales. Los Mossos le hacían un seguimiento discreto por su peligrosidad. El mayor temor de Rodríguez era volver a ser noticia. Cuando salió por primera vez en 2007, tras cumplir 16 años de cárcel, saltó la polémica sobre qué hacer con los violadores en serie no reinsertados. Sus padres, casi octogenarios entonces, se escondieron con él en un piso en la costa de Granada, donde tenían familia. Los periodistas le buscaron durante días y el debate duró meses en los medios de comunicación.

"Su primera salida originó mucho miedo, y mucho daño a las mujeres", explica la abogada María José Varela, que defendió a 15 víctimas. El juicio se celebró en la Audiencia de Barcelona y fue "un desfile de sufrimiento". "Escuchabas a una, a otra, y a otra, haciendo un esfuerzo sobrehumano, alguna no podía casi hablar, otras entraban llorando, a otras las tenían que acompañar porque no se sostenían... Acababas que no podías más de tanto dolor", rememora Varela, mientras él asistía "ausente, como si le diese igual o le resbalase". Tras un año en libertad, se le aplicó la doctrina Parot (ahora derogada) que le anuló los beneficios penitenciarios aplicados al total de su pena, y le obligó a cumplir cuatro años más, hasta 2012.

"La persona que hizo aquellas monstruosidades y la que sale después de 20 años no es la misma", analizan fuentes policiales. En la cárcel, sufrió varias palizas y perdió algo de audición. Una vez fuera, hizo cursos de informática, convencido de que nadie le contrataría nunca. Y que en ningún caso, jamás, podría tener una pareja. La única inquietud de la policía eran las amistades trabadas en prisión. "Había uno con antecedentes también por temas sexuales... Y él era bastante débil, se dejaba llevar. Le podía haber guiado por el mal camino". Pero no pasó. "También tenía muy claro que si reincidía, le íbamos a pillar a la primera. Teníamos su ADN y era una persona muy conocida".

Su abogado, José Ángel Plaza, se enteró de la muerte de Rodríguez a través de la prensa. Una vez se presentó en su despacho sin avisar: "Le dije que de sorpresa no viniera. Que antes llamara". Incluso advirtió en la portería de que si él no estaba no le dejasen entrar por si había alguna compañera sola en el despacho. "Se ofendió muchísimo". La siguiente vez que habló con Rodríguez fue porque una productora le buscaba para llevarle a los medios. "Me dijo que no quería saber nada, y se acabó". No volvió a saber de él.

"José Rodríguez no volvió a actuar", aseguran, firmes, fuentes policiales que le trataron. "Quería pasar desapercibido. Llevaba una vida muy normal y muy gris". Su madre también está convencida: "Yo estaba tranquila en ese sentido, sabía que no iba a hacer nada más". Llenaba su tiempo "con su móvil, en su habitación, con su ordenador" y "antes de las diez" estaba en casa. En prisión, nunca quiso someterse a terapia. Y hasta donde llega la memoria de su abogado, El violador de la Vall d'Hebron nunca pidió perdón.

EL PAIS
CATALUÑA QUADERN

PAÍS: España
PÁGINAS: 5
TARIFA: 6417 €
ÁREA: 520 CM² - 46%

FRECUENCIA: Semanal
O.J.D.: 11474
E.G.M.: 79000
SECCIÓN: LIBROS

28 Enero, 2021

LLIBRES

Francesc Layret, polític i advocat defensor del moviment obrer.

Resurrecció de Layret

Carles Santacana

A les acaballes del franquisme, el 1970, Maria Aurèlia Capmany i Xavier Romeu van escriure una obra de teatre documental, *Preguntes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya*, que va fixar per a molts la imatge de l'advocat assassinat a mans de pistolers vinculats a la patronal. Una mica després, l'historiador Joaquim Ferrer en va fer una biografia, encara en plena dictadura. Per contrast, en l'etapa democràtica Layret (Barcelona, 1880-1920) no ha tingut l'atenció que es mereixia, menys encara en els darrers anys, quan el focus públic i acadèmic està exageradament decantat a partir de la Segona República.

Per això cal celebrar que en el marc del deslluït centenari de l'assassinat de Layret, que va tenir lloc el nefast 2020, algú com l'advocat Vidal Aragonés (Cornellà de Llobregat, 1978) hagi apostat per dedicar temps i energies a revisitar el personatge. Certament, el seu assassinat fa cent anys va ser una prova fefaent de com les gastaven la patronal, el Govern Civil i els pistolers del Sindicat Lliure per combatre el sindicalisme de classe. El pànic conservador a la revolució ho justificava tot, i Layret era vist com un perillós advocat disposat tothora a defensar els obrers davant els tribunals, sovint sense cobrar.

El llibre d'Aragonés proposa, però, una revisió que mostra el personatge en tota la seva complexitat: vida, obra i pensament. Advocat defensor d'obrers, però que no va ser mai sindicalista. Admirat pels militants de la CNT, però de la qual mai va formar part. I sobretot, i sovint menys publicitat, polític enquadrat en el catalanisme republicà d'esquerres i peça clau en l'articulació d'aquest espai polític, sempre en les posicions més nítidament d'esquerres i més a prop de les reivindicacions del món obrer.

Va ser membre del Centre Nacionalista Republicà i de la Unió Federal Nacionalista Republicana, i fundador del Bloc Republicà Autonomista i del Partit Republicà Catalanista. Una vida política intensa, doncs, que el llibre vol reivindicar expressament. I cal recordar que fou regidor a l'Ajuntament de Barcelona ja el 1905, i també diputat a Corts per Sabadell el 1919.

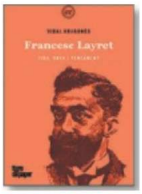

FRANCESC LAYRET. VIDA, OBRA I PENSAMENT
Vidal Aragonés
Tigre de Paper
320 pàgines
18 euros

És sobretot en els darrers anys de la seva vida que Layret apareix com un líder que des del republicanisme catalanista s'apropa clarament al socialisme, i ho fa reivindicant tant la línia proudhoniana, hereva en part del vell federalisme de Francesc Pi i Margall, com també la línia marxista més ortodoxa, sense que això representés per a ell una contradicció.

Ningú sap cap a on s'hauria decantat si no l'haguessin assassinat el 1920, quan arran de la Revolució Russa s'estava clarificant el panorama polític i estratègic de les esquerres, però Aragonés mostra no només l'interès de Layret per seguir les primeres passes de l'estat sorgit de la Revolució Russa, sinó també la seva voluntat de convertir el Partit Republicà Catalanista en un partit nítidament obrerista.

I encara hi ha un altre Layret, implicat en la difusió cultural en els medis obrers, especialment a través de l'Ateneu Enciclopèdic Popular. No en va, el periodista Paco Madrid el qualificava com un "home de pensament i d'ateneu", per contrast amb Lluís Companys, "home d'acció i de cafè".

Tot i que l'autor no és historiador d'ofici i elabora el llibre sense dissimular l'admiració pel personatge, som davant una obra molt ben documentada, amb recerca nova, on destaca el seguiment exhaustiu de la premsa de l'època, els discursos al Congrés de Diputats i epistolaris, que permeten accedir, per exemple, a la darrera carta enviada per Layret a Marcel·lí Domingo. Un llibre que esdevindrà referència obligada en la història de les esquerres catalanes.

MÚSICA

Una fantàstica 'Simfonia Fantàstica' amb Valery Gergiev

Crítica

JAUME RADIGALES
BARCELONA

Orquestra del Teatre Mariinski
L'AUDITORI 21 DE GENER

Alenada d'aire fresc la que va bufar a L'Auditori dijous en dos concerts (18 h i 20 h), abans del de divendres. Una de les millors orquestres del món, capitanejada per un dels millors directors del món, hi feia estada gràcies a Ibercamera per insuflar energia i tremp sobre aquests temps tan incerts que vivim. Almenys durant poc més d'una hora, vam poder creure que es pot ser feliç amb una música extraordinària servida per uns esplèndids ambaixadors.

Obria foc una obertura de *Tannhäuser* en què els membres de l'Orquestra del Teatre Mariinski de Sant Petersburg no semblaven trobar el punt d'equilibri entre uns plans sonors un pèl desequilibrats, especialment en unes fustes (i quines fustes!) massa presents en el teixit sonor de la peça de Richard Wagner. La secció de corda, reduïda per raons pandèmiques, se'n ressentia i segurament Valery Gergiev en prendria bona nota per a la repetició vespertina del mateix concert. Va ser tan sols qüestió de volum sonor, perquè la qualitat era inqüestionable.

El pes pesant el va dur una *Simfonia Fantàstica* llegida de manera tan fantàstica com l'obra del gran Hector Berlioz. El diàleg entre oboè i corn anglès del tercer moviment va ser un d'aquells petits grans moments que legitimen la fama de l'orquestra russa com a engranatge de precisió rellotgera i un cofre ple de tresors representats per cadascun dels seus membres. Dirigint amb el seu gest característic (i aparentment incomprensible), Gergiev es mostrava còmplice en el viatge als inferns que suposa la pàgina del més romàntic dels compositors francesos. I els resultats van ser espectaculars: un so compacte, empastat, ben cosit, rodó, precís i sumptuós va recórrer de punta a punta tots i cadascun dels pentagrames que integren l'obra.

Es va agrair el bis de l'obertura del *Fledermaus* (El ratpenat) de Johann Strauss (una macabra i velada referència al possible origen del contagi del covid-19?). A fora, a la intempèrie, no feia fred. Però vam sortir amb la pell de gallina d'un Auditori àvid d'esdeveniments de qualitat com aquest fantàstic concert. En principi, hauria tocat el *Rèquiem* de Verdi. Però amb orquestres així, tant se val que toquin Verdi, Berlioz, Wagner o la banda sonora de *La patrulla canina*.

MEMÒRIA HISTÒRICA

Josep Vergés, el garrotxí que no va tornar mai de Neuengamme

La família no sabia que va morir al camp nazi i recupera un anell i un rellotge

SÍLVIA MARIMON MOLAS
BARCELONA

"Informe rebut a l'ILLE. VERGES, francès dolent. Espia. Sempre va a Espanya". És la resposta que va rebre Verònica Vergés quan va preguntar als soldats nazis per què s'enduien detingut el seu germà, Josep Vergés. Aquell 12 de març de 1944, en què els soldats van escorcollar la masia on vivien, a Costoja, al Vallespir (Catalunya Nord), va ser l'última vegada que van veure el Josep. Ni la seva mare ni els seus germans van saber mai que va morir la primera setmana de març de 1945, en un dels Kommandos del camp de concentració de Neuengamme (Hamburg). Acabava de fer 27 anys. Un mes després que morís els britànics van alliberar el camp.

La història de Josep Vergés s'hauria pogut perdre per sempre si no hagués estat per l'obstinació i les dots de detectiu d'un grup de recerca que vol recuperar la història dels deportats de la Garrotxa, i pel fet que el rellotge i l'anell de Vergés eren als Arolsen Archives, els arxius alemanys que guarden més de 30 milions de documents sobre la persecució nazi. Actualment, aquests dos objectes formen part de l'exposició *Stolenmemory* (Memòria robada), que es pot veure fins al 14 de febrer al Museu Memorial de l'Exili.

"Buscant informació a Arolsen Archives sobre un altre deportat garrotxí, Joan Vergés Claperols, vam trobar el certificat de defunció de Josep Vergés Font. I vam llegir un article de l'ARA que deia que s'estaven buscant els familiars d'aquest i altres deportats catalans per tornar-los els objectes dipositats als arxius alemanys. Vam començar a treballar per buscar els seus familiars", explica Cris Capó, que forma part de l'equip de recerca de deportats garrotxins juntament amb Mercè Casademont, Albert Planas i David Fernández.

Francesc Vergés, un dels nebots del Josep que continuen vivint a França, molt a prop de Costoja, a Sant Llorenç de Cerdans, explica en un català perfecte que fins fa ben poc no en sabien res, de l'oncle: "Els pares tan sols ens havien explicat que l'havien detingut els alemanys i que havia desaparegut. La meva àvia el va estar buscant però no se'n va saber mai més res –diu–. A casa deien que passava tot sovint la frontera perquè festejava amb la noia d'un mas de l'altra banda". Fa pocs dies, i arran de la recerca, una cosina del Francesc va poder posar nom a una fotografia que tenien a l'àlbum familiar i que no havien identificat. El jove de celles espesses i ulls verds és Josep Vergés.

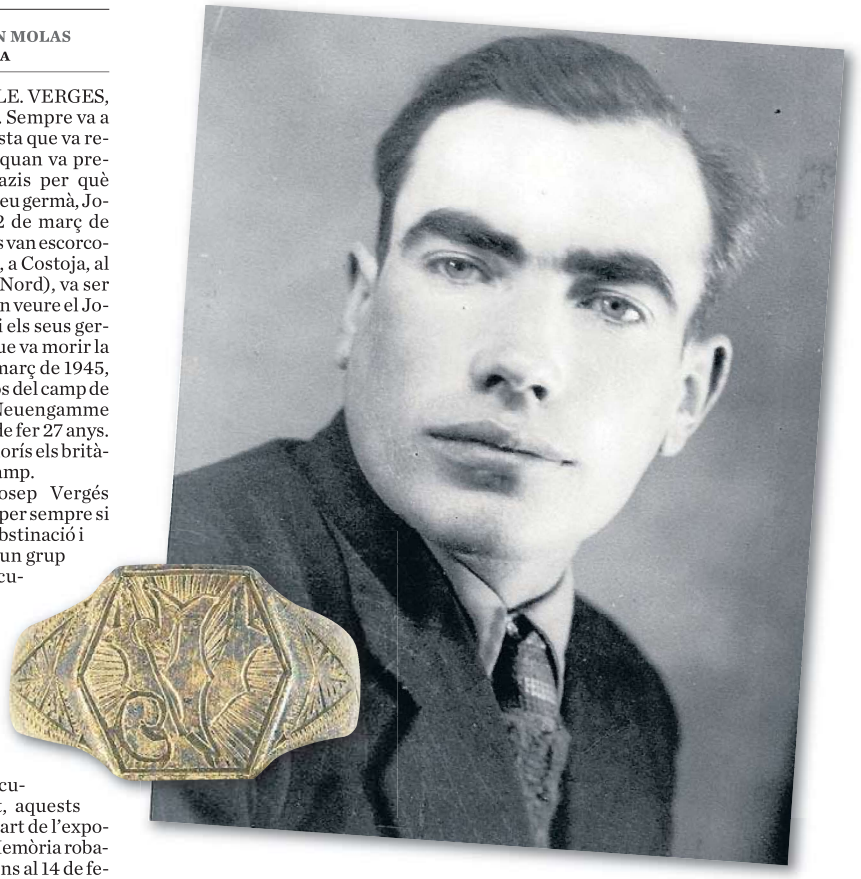

Josep Vergés abans de ser detingut i un anell de Vergés que s'ha recuperat del camp i s'exposa al MUME.
FAMÍLIA VERGÉS / MUME

Un enllaç de la resistència

Els pares de Josep Vergés i els seus tres germans van anar a viure a França en algun moment de la dècada dels trenta, després de deixar la masia on treballaven com a masovers a Sales de Llierca (Garrotxa). Als llistats de defuncions de Ceret van trobar el registre de defunció del pare, Francesc Vergés Gratacós, a Serrallonga (Vallespir). A través de l'Ajuntament de Serrallonga van arribar a la família Vergés de Sant Llorenç de Cerdans.

Arran de la recerca han sabut que Vergés treballava per a la resistència francesa i és considerat un *mort per la France* (el van condecorar el 1961). Quan els nazis el van detenir el van dur a la Ciutadella de Perpinyà. "Tot i ser apallissat i torturat, mai va confessar el nom del seu cap, Édouard Embry, àlies Colonel Fety, que li havia confiat diverses missions perilloses", explica Capó. Vergés havia fet d'enllaç, havia ajudat homes i dones de les Forces Franceses Lliures a passar la frontera i recollia informació militar dels alemanys que hi havia en aquella zona de la Catalunya Nord.

El dia abans de ser detingut, Josep Vergés va ajudar un francès a passar a Espanya. Tot indica que algú el va delatar. Va sortir del camp d'internament de Royallieu (al nord de França) el maig de 1944 amb dos mil homes més amb destinació a Neuengamme. Tenia el número 30.669. Segons el certificat de defunció, va morir l'1 de març de 1945 per una insuficiència cardíaca i un catarro intestinal. Segons el testimoni d'un altre deportat polític, va morir totalment consumit, a la barraca número 16.

Es calcula que a Neuengamme hi van entrar uns 106.000 presoners i només en van sobreviure menys de la meitat. La tomba de Josep Vergés és a Jammertal, un cementiri que es va crear el 1943 per enterrar-hi els milers d'homes i dones que van morir treballant com a esclaus per a l'economia nazi.

EL PAIS
CATALUÑA QUADERN

PAÍS: España
PÁGINAS: 1-3
TARIFA: 41850 €
ÁREA: 3393 CM² - 300%

FRECUENCIA: Semanal
O.J.D.: 11474
E.G.M.: 79000
SECCIÓN: PORTADA

28 Enero, 2021

Estoig de fusta del llibre-homenatge, dedicat a Macià, una iniciativa de dos cambrers amb què es volia mostrar "tot lo que nostros cors senten i son capasos de fer per vos". / J. E.

MACIÀ: LES 'CASETES' I EL 'LLIBRET'

Un llibre de signatures inèdit, que presenta 'Quadern', i les campanyes per salvar les cases vinculades al president a Vallmanya i Prats de Molló mostren l'interès perenne pel polític

Joan Esculies

La tardor de 1931 Catalunya encara vivia amb joia l'eco del 14 d'abril, i Francesc Macià, "el creador de la nova Catalunya", "l'apòstol", recollia els fruits de la consecució de l'autogovern. Així ho palesa un àlbum-homenatge al president de la Generalitat amb dues-centes dedicatòries de personalitats, ajuntaments i entitats i els seus segells corresponents, a què ha tingut accés *Quadern*. La donació de la seva besneta, Teresa Pi-Sunyer i Peyrí, al centre d'interpretació Espai Macià de les Borges Blanques testimonia com el seu magnetisme transcendia les costures d'Esquerra Republicana de Catalunya, el suport interclassista que rebia, i que molts encara no tenien clar l'abast de la seva proclama feta mig any abans.

L'aventura per aconseguir les dedicatòries es va gestar al bar-restaurant de Juan Ballart, al número 2 del carrer Tarragona, a tocar de la plaça de toros Las Arenas de Barcelona. Dos cambrers, Jaume Castaño i Manel Gracia, disposats que "l'obra de l'home-símbol dels catalans" pervisqués, van proposar-se de caminar fins a París per recollir adhesions a Macià per demostrar-li "tot lo que nostros cors senten i son capasos de fer per vos". Ambdós *globe-trotters*, com els va qualificar literalment la premsa a l'època, estaven afiliats al Foment Republicà del districte VII de Sants, centre adherit a ERC i on els dies 18 i 19 de març de 1931 s'havia fundat el partit.

"L'essència del poble"

L'alcalde de Barcelona, Jaume Aiguader, va ser el primer a signar l'àlbum, "Macià és avui el pensament, l'acció de Catalunya", però, absent, va ser el regidor Joan Casanovas qui va donar la sortida, el migdia del dimarts 15 de setembre de 1931, al periple de Castaño i Gracia. Els cambrers van fer un recorregut en ziga-zaga per cobrir el màxim de pobles de la serralada litoral i la costa i no van arribar a Portbou fins el 19 d'octubre, un mes després.

L'anàlisi de les dedicatòries, de tres menes, il·lustra el moment polític i la imatge que es tenia de Macià, d'aquí l'interès de la donació. Per a uns, l'Avi transcendia l'àmbit local i la seva figura comprenia valors universals. Per al Sindicato del Ramo de Alimentación y de Camareros de Mataró era "un dels homes nobles que'l Univers pot donà" i per al Sindicato Agrícola La Redención d'Argentona era "l'home digne y honrat que predique la moral per medi del exemple". Al Centre Republicà Català Federal de Camallera el veien un "apòstol" i a Albons deien que "si cada nació poseís un home com Macià, la pau universal seria un fet".

PASSA A LA **PÀGINA 2**

EL PAIS
CATALUÑA QUADERN

PAÍS: España
PÁGINAS: 1-3
TARIFA: 41850 €
ÁREA: 3393 CM² - 300%

FRECUENCIA: Semanal
O.J.D.: 11474
E.G.M.: 79000
SECCIÓN: PORTADA

28 Enero, 2021

REPORTATGE

VE DE LA **PÀGINA 1**

Per a altres, el president era la representació del poble català. Per als ajuntaments de Cardedeu, Sils i Massanes era "símbol racial" de Catalunya. Expressió que lligava amb la més repetida d'"home-símbol" usada pel Centre Republicà Federal d'Arbúcies, per l'alcalde d'ERC Josep Fàbrega, de Palamós, o a Sant Genís de Vilassar. I encara per a un tercer grup l'exmilitar era l'iniciador d'un període nou que trencava amb el passat. La batllia d'Arenys de Munt i de Vilanova de Muga el dibuixaven com a "creador de la nova Catalunya", i la de Santa Coloma de Farners, com el "reconqueridor de totes les llibertats".

Quina república?

D'acord amb les dedicatòries, però, sobre el president planava un dubte gens banal. A nombrosos alcaldes i ajuntaments els costava saber quin era el marc polític en què es trobaven i ni tan sols sabien què s'havia proclamat el 14 d'abril. En homenatjar-lo semblaven projectar més allò esperat que l'ocorregut i confonien termes. Fruit, en part, del mateix batibull del dia en què Lluís Companys havia proclamat la República a seques i Macià la República catalana en el marc d'una federació o confederació de pobles ibèrics. Fins que el 17 d'abril de 1931 es va establir la Generalitat de Catalunya, un poder autònom en el marc d'una República espanyola, que no era federal.

Així, Blanes dedicava la signatura als qui havien contribuït "a la implantació de la República federal espanyola", alhora que, segons el Centre Republicà Federal Català de Sant Feliu de Guíxols, Macià havia proclamat "la unitat de Catalunya". Mentre a Rupià deien que era "la República Federal Catalana", el Centre Republicà Democràtic Federal de Jafre, al Baix Empordà, glossava: "Catalunya qui ta vist y et veurà! L'Estatut d'autonomia ta donarà en Macià". En canvi, si a Borrassà el president era el "símbol de la Catalunya lliure", a Figueres signaven "per Catalunya i Espanya", i el Centre Republicà Federal de Llancà s'oferia "per la consecució de la vertadera República Federal que faria lliures els Estats tots d'Iberia".

Un home sacrificat

Castaño i Gracia van recollir també la signatura d'un bon aplec de personalitats. A Girona ho va fer l'alcalde i diputat a Corts, Miquel Santaló. I, ensems, Josep Irla, comissari delegat del govern provisional de la Generalitat i futur president a l'exili, per qui Macià mereixia l'homenatge per les "tantes persecucions que sofrí estoicament de la Dictadura representativa de la Monarquia borbònica, per haver lluitat per la llibertat de la nostra terra dins la comunitat dels pobles ibèrics".

L'assumpció que l'Avi havia fet un sacrifici personal la compartia també el president de l'Ateneu Republicà Federal Català de Banyoles, Jaume Abasó, per qui aquest "sacrificà honors llibertat i fortuna per el seu amor a l'ideal de Catalunya". També l'alcalde de Palau de Santa Eulàlia, Juan Casa, concebia que Macià "per trencar les cadenes que ens tenien subjugats fou el primer per suportar totes les esclavituds".

Van contribuir a l'àlbum també el regidor figuerenc d'ERC i futur diputat a Corts, Josep Puig Pujades, i Darius Rahola, director del diari del republicanisme gironí *El Autonomista*. Alguns signants coneixien el president de l'etapa a l'exili. L'alcalde d'Armentera, Josep Armengol, l'havia saludat a "l'hospitalària Bèlgica", on Macià va passar un cru exili (veure *Quadern* del 23 de novembre de 2017). Josep Ferreró, alcalde accidental de Castelló d'Empúries, l'havia acompanyat en el seu Estat Català el 1926 i s'hi dirigia com el "company d'exili i cap de l'expedició de Prats de Molló que tantes amargures ha sofert per Catalunya".

Trinxeres a Canet Platja

A l'altra banda de la frontera, els cambrers van trobar també visions particulars del president. Els membres del Casal Català de Perpinyà van explicar a l'àlbum que Macià, durant la dictadura primoriverista, els havia ensenyat a fer trinxeres a Canet Platja, un fet fins ara desconegut. Només constava que pels fets de Prats de Molló se n'havien practicat als Pirineus.

A Cervera de la Marenda, veien l'excoronel com "el renovador de l'esperit republicà a Catalunya i promotor del moviment republicà a tota Espanya". L'ajuntament de Perpinyà signava, lacònic, "com un homenatge a la colònia catalana", i el consistori narbonès declarava "gran simpatia per la seva acció política". En canvi, mentre els catalans

Durant dos mesos, els cambrers van fer 1.800 quilòmetres i van arribar fins a París

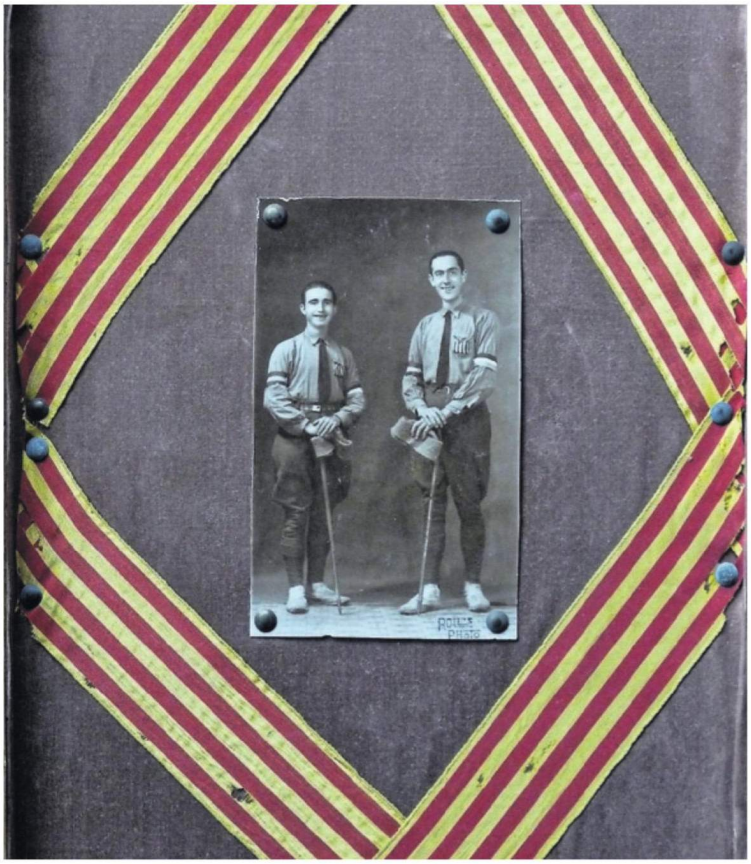

Mostra de la llista de més de 60 fulls i mil adhesions perquè Macià acceptés l'acta de diputat a Corts el 1915 i que ara s'ha trobat en unes golfes de les Borges Blanques. / J. E.

Jaume Castaño i Manuel Gracia, els dos cambrers que van emprendre el viatge recollint signatures per Macià, perquè "l'obra de l'home-símbol dels catalans" pervisqués. / J. E.

Guanyar sense fer campanya

A finals de novembre de 1915, Macià, desil·lusionat amb el politiqueig de les Corts i pel que considerava una mala gestió de l'Armada, va renunciar a l'acta de diputat pel districte de les Borges Blanques, que renovava des de 1907. Com que l'exmilitar defensava com a diputat els interessos locals —comunicacions, hídrics, olivers— i els electors se sentien ben representats, els amics van presentar-lo de nou a les llistes per les eleccions del 8 d'abril de 1916.

Macià va obtenir un triomf esclatant, però, refractari a renovar l'acta de diputat, va iniciar-se aleshores una llista d'adhesions per pregar-li que acceptés. El 21 de maig, centenars de seguidors van omplir un tren a Madrid per fer-ho en nom seu, com va resseguir l'estudiós borgenc Manel Giné a *Francesc Macià i les Borges Blanques* (2004). Un segle després, *Quadern* ha accedit a la llista original —60 pàgines amb més d'un miler de firmes—, que va elaborar Pau Segura Rovirosa, secretari del Centre Demòcrata i Republicà de les Borges, besavi de l'actual director de l'Espai Macià, Josep Segura. Aquest el va trobar a les golfes familiars i l'ha llegat en dipòsit al centre d'interpretació, juntament amb premsa de l'època que rememora l'episodi i mostra els fonaments rudimentaris de les massives campanyes publicitàries que avui es fan a les xarxes, així com el poder d'atracció ja aleshores de l'exmilitar.

EL PAIS
CATALUÑA QUADERN

PAÍS: España
PÁGINAS: 1-3
TARIFA: 41850 €
ÁREA: 3393 CM² - 300%

FRECUENCIA: Semanal
O.J.D.: 11474
E.G.M.: 79000
SECCIÓN: PORTADA

28 Enero, 2021

REPORTATGE

Immobiliària Macià, SA

Dos habitatges al Segrià i a Prats de Molló són cara i creu de l'estat del llegat del polític

Joan Esculies

L'àlbum-homenatge a Francesc Macià va dormir moltes nits a la finca de Vallmanya, al Segrià, però mentre aquesta peça museística és a recer, la casa de camp del president s'esfondra. Personalitats locals s'apleguen a la plataforma Salvem Casa Vallmanya des de finals d'any per evitar-ho. Marc Macià, professor de la Universitat de Lleida, explica a *Quadern* que demanen "una intervenció d'urgència per reparar la teulada, molt malmesa, la compra pública o a través d'una associació privada que li doni un ús públic, i la posterior museïtzació".

La societat limitada d'Almacelles propietària de la casa demanaria entre 100.000 i 120.000 euros. L'alcalde d'Alcarràs, Jordi Janés, de Junts per Alcarràs, diu a aquest suplement que l'Ajuntament no pot assumir la compra "perquè després calen uns 400.000 euros per a una intervenció d'urgència i el cost total de restaurar-la puja a un milió i mig d'euros". La campanya *Salvem Casa Vallmanya* l'ha dut a cercar la col·laboració del Departament de Cultura i de la Diputació de Lleida, però no s'hi han compromès. Segons ha pogut saber *Quadern*, un empresari lleidatà n'ha valorat la compra i restauració i una posterior cessió al mateix Ajuntament, i també ho ha fet un empresari de l'entorn de l'expresident de la Cambra de Comerç de Barcelona, Joan Canadell, en les llistes de Junts a les eleccions al Parlament del proper 14 de febrer.

L'arquitecte Agapit Lamarca, sogre de Macià, va llegar a la seva mort el 1897 la masia d'uns 500 m2 del segle XVII (avui Bé Cultural d'Interès Local) i el seu latifundi de més de 3.000 hectàrees a la seva filla petita, Eugènia. Home de caràcter excèntric, potser va voler fer una darrera gràcia al seu gendre, que l'any 1888 no li havia escaigut i que tenia poc sentit de l'humor, segons va afirmar la filla d'aquest, Maria, a *Francesc Macià en la intimitat* (1989). El terreny era erm. "Et deixo la finca dolenta perquè sé que tu no rondinaràs", hauria avançat Agapito a Eugènia.

Macià, però, aleshores tot just ascendit a comandant del cos d'enginyers de l'Exèrcit, va intercedir prop d'Alfons XIII per tal que es concloguessin els treballs del Canal d'Aragó i Catalunya, que el rei inaugurà el 1909. Amb això i els seus coneixements tècnics, va convertir Vallmanya (Vall Magna) en una productiva finca de regadiu i on gaudir de la caça. De fet, les seves aventures a l'exili (1923-1930) les va finançar amb el patrimoni de l'esposa, que ell no tenia.

La dictadura franquista va expropiar la finca. Maria Macià, la filla petita del president, va maldar per recuperar-la al seu retorn de Mèxic als anys cinquanta. ¿Com s'ho va fer malgrat l'expedient del Tribunal de Responsabilitats Civils, que la condemnava a una multa d'un milió de pessetes —que va recuperar— i a disset anys d'exili —que no es van fer efectius? Segons una nota inèdita que ha trobat *Quadern* als dietaris del secretari i biògraf de Macià, Joan Alavedra, del seu fons de l'Arxiu Nacional de Catalunya, va ser l'aleshores ministre de l'Exèrcit i futur vicepresident de Franco, el general Agustín Muñoz Grandes, "qui gestionà la devolució de la finca" perquè aquest "estigué molt de temps de guarnició a Lleida". El militar rebel hi havia estat essent oficial amb el regiment d'Infanteria Navarra els anys 1918 i 1919.

Iniciativa privada

El detonant de *Salvem Casa Vallmanya* ha estat, segons Marc Macià, que a mitjan desembre de 2020 l'empresari Jaume Aragall adquirís Vil·la Denise a Prats de Molló. L'actual president de la delegació de la Cambra de Comerç de Barcelona al Vallès Oriental, pròxim a Canadell, l'ha cedit a l'Associació Casa Macià —que presideix el batlle de la població Claudi Ferrer i que inclou, entre altres, l'escriptor Joan-Lluís Lluís, l'exconseller de Cultura Lluís Puig o el delegat del govern de la Generalitat a Perpinyà, Josep Puigbert— per tal que la restauri i gestioni.

Al dormitori del pis superior d'aquesta casa de 240 metres quadrats i envoltada d'un bosquet, el mateix Macià va fer el gest de treure's la vida amb un tret de revòlver a la templa quan, el 4 de novembre de 1926, la gendarmeria el va detenir. Col·laboradors italians havien delatat l'intent d'entrar a Catalunya amb un contingent de joves del seu Estat Català per promoure una insurrecció que acabés amb la dictadura de Primo de Rivera.

Vil·la Denise va ser el centre d'operacions de la darrera fase dels fets de Prats de Molló. Va estar anys a la venda fins que l'entorn de l'expresident de la Generalitat Carles Puigdemont, va mobilitzar-se per adquirir-la. Ara caldrà veure com es museïtza i si aquestes accions serveixen perquè el Memorial Democràtic o el Departament de Cultura articulin una ruta Macià que englobi també l'Espai de les Borges Blanques.

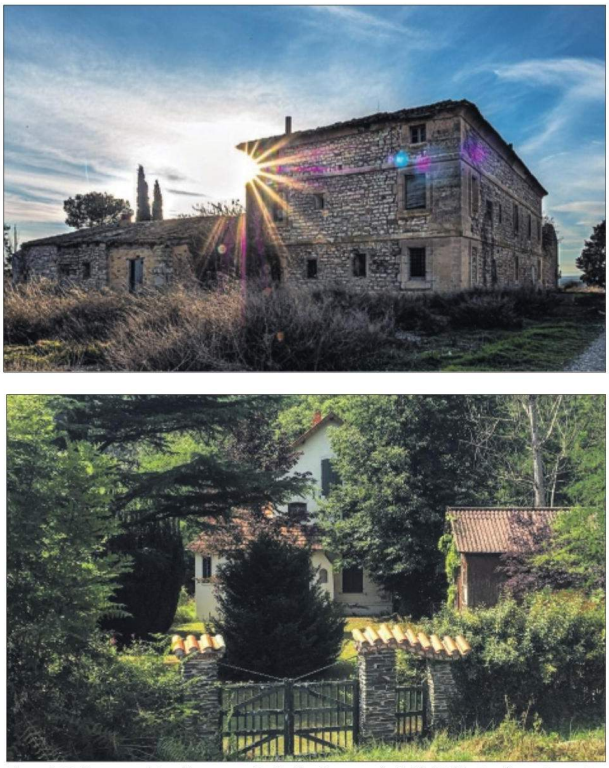

Finca de Vallmanya, al Segrià, en procés d'esfondrament (a dalt), i Vil·la Denise, a Prats de Molló, que acaba de ser comprada per tal que es restauri. / JAVIER MARTÍN / JORDI IPARRAGUIRRE

de Tolosa es posaven al seu costat per "afermar les llibertats de la nostra Catalunya i dels demés pobles d'Iberia. Catalunya gran, dintre d'una Espanya gran", l'ajuntament entenia que Macià havia proclamat "la República Federal Catalana".

Tambe a Tolosa va signar el doctor Camile Soula, personatge occità cabdal en la peripècia del primer estiu d'exili, el 1924, de l'Avi a la Costa Blava (*Quadern*, 26 de juny de 2020). El record del seu pas es feia notar quan els diaris *Télégramme*, *La Depeche* i *Le petit toulousain* s'adherien a l'àlbum. També ho van fer en tot el recorregut per França —a Port-Vendres, Perpinyà, Narbona, Carcassona, Tolosa i París— els cònsols i vicecònsols d'Espanya, mostra que l'excursió no era en cap cas un acte propagandístic contra la República espanyola.

Valéry, Auriol, Noailles

Després d'enfilar Montalban i Limoges, el 14 de novembre de 1931 els cambrers van arribar a París, dos mesos després d'haver marxat. Segons la publicació *La Humanitat* havien recorregut 1.800 quilòmetres, gairebé el doble de la distància que hi ha des de Barcelona, sense fer marrada. Allí van aconseguir adhesions sonades. El nom de Macià obria portes.

El socialista Vincent Auriol, alcalde de Muret, diputat a l'Assemblea Nacional Francesa i futur primer president de la Quarta República (1947-1954), va mostrar-se convençut que aquest conservaria "independent aquesta terra catalana" perquè la República podia harmonitzar "els genis i interessos de les províncies". El poeta Paul Valéry, originari de Seta, va escriure "Visca Catalunya on he estat ben acollit i on hi ha alguns amics, visquin els catalans i la cultura catalana! Tot el nostre homenatge al president de la Generalitat".

Així mateix, del republicà socialista i expresident del consell de ministres Paul Painlevé, "a l'heroic i gloriós Francesc Macià l'Alliberador". No va faltar tampoc l'extensa dedicatòria de la comtessa d'origen romanès Anna de Noilles, que en començar els anys vint havia conegut i descrit el polític com un Quixot, tal com va explicar Enric Ucelay-Da Cal a *Francesc Macià, una vida en imatges* (1984). La poetessa i mecenes de les arts remorava l'home "noble i honorable".

També va signar Joan Massip en representació dels voluntaris catalans que havien combatut en la Legió Estrangera francesa durant la Primera Guerra Mundial. L'advocat de Macià en el judici pels fets de Prats de Molló, a finals de gener de 1927, Henry Torrès, expressava per ell "una afecció i una admiració vives que es confonen amb la meva amistat pel gran poble català".

L'Avi Macià a Esparreguera, sempre propular, en la inauguració d'unes escoles com a president de la Generalitat. / JOSEP M. SAGARRA (AFB)

Els cambrers van aconseguir ensems la dedicatòria d'Alejandro Lerroux, ministre d'Estat, als homes que havien "contribuido por la proclamación de la República a que se integren en una unidad espiritual y fraternal, como lo estarán en una unidad superior política todas las regiones de España y la primera Cataluña, con su Macià a la cabeza".

Després de passar deu dies a París i haver visitat unes 140 poblacions, Castaño i Gracia van tornar al Born el 25 de novembre. Després d'incloure les signatures del propietari del restaurant on treballaven, dels companys de feina i dels nombrosos socis del Foment Republicà de Sants, el 7 de gener de 1932 van lliurar a Francesc Macià l'àlbum folrat de pell i titulat amb lletres d'or *Excursió pedestre, Barcelona-París* en un estoig de fusta. Aleshores l'eufòria del 14 d'abril deixava pas a la complexitat.

EL PAÍS
EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL

PAÍS: España
PÁGINAS: 18
TARIFA: 10800 €
ÁREA: 226 CM² - 20%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 84255
E.G.M.: 951000
SECCIÓN: ESPAÑA

28 Enero, 2021

Los magistrados consideran que la ley de Amnistía impide investigar los casos de tortura durante el franquismo

Golpe a la memoria en el Constitucional

JOSÉ MARÍA BRUNET, **Madrid**

La memoria histórica ha perdido una batalla en el Constitucional. El tribunal de garantías ha cerrado el paso al intento de investigar casos de torturas ocurridos durante el franquismo. Por ocho votos a tres, el Constitucional ha considerado en su pleno de esta semana que la ley de Amnistía impide volver sobre aquellos hechos que, además, ya estarían prescritos penalmente.

El caso lo planteó el exsecretario general del PCE, Gerardo Iglesias, quien en 2018 presentó una querella en Asturias para la persecución penal de los miembros de la Brigada Político Social de Oviedo que le infligieron torturas en los años 70. El asunto fue archivado por la Audiencia Provincial, e Iglesias presentó un recurso de amparo ante el Constitucional. Tras un debate de más de dos horas, el tribunal de garantías resolvió por mayoría que con aquella decisión judicial no se vulneraron los derechos del exlíder del PCE, por cuanto las resoluciones por las que se inadmitió su querella supusieron una respuesta razonada de la negativa a investigar los hechos.

El Constitucional ha avalado aquel archivo porque los hechos denunciados ocurrieron hace casi 50 años, cuando el delito al que se alude en la querella, el de lesa humanidad, no figuró en el Código Penal hasta 2003. El fallo considera que esta figura penal no puede estimarse porque la propia Constitución prohíbe la aplicación retroactiva. La mayoría también coincidió en que la ley de Amnistía de 1977 impide perseguir este tipo de hechos, que en cualquier caso ya habrían prescrito.

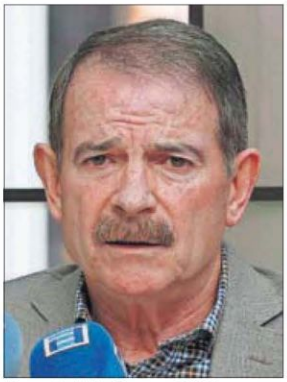

Gerardo Iglesias, en 2016. / (EFE)

La vicepresidenta del tribunal, Encarnación Roca, y los magistrados Juan Antonio Xiol y María Luisa Balaguer, discreparon y formularán votos particulares. Su tesis es que la labor de recuperación de la memoria histórica debe incluir el esclarecimiento de hechos de esta naturaleza. A su juicio, existe un debate social sobre la validez de la ley de Amnistía. Por ello, el tribunal de garantías tendría que asumir este tipo de asuntos y contar con la posibilidad de pronunciarse sobre aquella ley a la luz de la memoria histórica y el derecho internacional.

elPeriódico EDICIÓ CATALÀ CAT

PAÍS: España
PÁGINAS: 35
TARIFA: 12289 €
ÁREA: 511 CM² - 48%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 48734
E.G.M.: 287000
SECCIÓN: SOCIEDAD

25 Enero, 2021

PROTESTA AL CARRER I A LES XARXES

Vox, PP i Cs van aprovar una iniciativa per esborrar l'obra del poliesportiu de la Concepción, que mostra el rostre de 15 dones que han fet història, com Frida Kahlo i Rosa Parks.

La pugna madrilenya s'accentua amb el veto a un mural feminista

OLGA PEREDA
Madrid

Fernando Alvarado / Efe

Protesta veïnal davant del mural que la dreta i l'extrema dreta volen eliminar, ahir a Madrid.

L'artista mexicana Frida Kahlo, una dona extraordinària de vida lliure i turbulenta i complexa personalitat. Nina Simone, icona en la lluita contra el racisme i primera pianista negra a tocar al Carnegie Hall (Manhattan). Rosa Parks, activista i impulsora dels drets civils als EUA que no va cedir el seu seient de bus a un blanc. Liudmila Pavlitxenko, franctiradora de l'exèrcit roig que va lluitar contra els nazis i que va accedir al món militar quan les dones encara no estaven acceptades. Emma Stone, actriu que ens va fer ballar a *La La Land*, musical amb què va guanyar l'Oscar. Rigoberta Menchú, activista guatemalenca i premi Nobel de la pau. I així fins a 15 dones que han fet història. Els seus rostres estan pintats en violeta (color de la lluita feminista) a *La unió fa la força*, un mural del poliesportiu municipal del barri de la Concepción (Madrid).

El col·lectiu Unlogic crew va crear l'obra el 2018 després que així fos decidit pels veïns dins del programa municipal Compartiendo Muros.

La controvèrsia

El 21 de gener passat, la junta del districte de Ciudad Lineal, a proposta de Vox i amb els vots favorables del PP i Cs, va acordar que l'Ajuntament de Madrid esborrés el mural. ¿Motiu? El rostre de les dones llança un missatge polític i no esportiu, segons el partit d'extrema dreta, que ha proposat repintar-lo amb la imatge d'homes i dones esportistes paralímpics.

Centenars de veïns, acompanyats per regidors de Més Madrid, Podem i PSOE, es van congregar ahir a les portes del poliesportiu al crit d'«el mural no es toca». Els partits d'esquerra presentaran un recurs perquè el consistori mantingui l'obra tal com està. «No podem fer ni un pas enrere en feminisme i en igualtat. L'Ajuntament de Madrid, del PP, està segrestat pels deixebles de Trump», va manifestar Íñigo Errejón (Més País) en al·lusió a Vox.

Curiosa prioritat

«En aquesta ciutat hi ha els que sumen i els que resten», va afegir el socialista Pepu Hernández. «Volen eliminar de la història les dones i el compromís de la ciutat per la igualtat. No ho aconseguiran», van explicar els dos polítics, que van insistir que, en plena pandèmia i arrossegant encara el caos de la tempesta *Filomena*, crida l'atenció que sigui una prioritat municipal retirar un simple mural.

«L'Ajuntament està segrestat pels deixebles de Trump», diu Íñigo Errejón

A les xarxes també hi ha una batalla *online* perquè el mur no es toqui. De fet, els veïns ja han recollit més de 20.000 firmes en una plataforma per demanar que es mantingui. No obstant, l'alcalde, José Luis Martínez-Almeida (PP), s'ha mostrat completament aliè a la reivindicació veïnal. Segons la seva opinió, «tan democràtic és posar el mur com treure'l». «Aquest mural no hi era fa uns anys. Hi va haver una decisió de la junta de Ciudad Lineal que ho va decidir. ¿Això és democràtic? Sí. ¿És democràtic que s'acordi ara retirar-lo? També», va concloure l'alcalde. ■

EL MUNDO
DEL SIGLO VEINTIUNO

PAÍS: España
PÁGINAS: 29
TARIFA: 11178 €
ÁREA: 238 CM² - 23%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 70542
E.G.M.: 622000
SECCIÓN: MADRID

25 Enero, 2021

AYUNTAMIENTO PROTESTAS DE LOS VECINOS Y LOS GRUPOS DE LA OPOSICIÓN

Borrado «democrático» del mural feminista

Almeida defiende eliminar la pintura de Ciudad Lineal y ve «más razonable» uno con deportistas paralímpicos

P. R. R. MADRID

Mientras vecinos y grupos de la oposición se manifestaban ayer en el centro deportivo municipal de La Concepción para mantener el mural feminista de Ciudad Lineal, el alcalde de Madrid, José Luis Martínez-Almeida, defendía que «tan democrático es ponerlo como quitarlo» en plena polémica sobre el dibujo que representa a un grupo de mujeres, entre ellas Frida Khalo, Angela Davis, Liudmila Pavliuchenko, la comandanta Ramona o Rosa Parks.

«Ese mural no estaba hace unos años y se puso porque hubo una decisión de la Junta Municipal de Ciudad Lineal (...) Quitarlo no es un ataque al feminismo, en un polideportivo municipal parece más razonable que pueda haber la expresión gráfica de deportistas paralímpicos, tanto hombres como mujeres, que son ejemplo de superación», afirmó Almeida sobre la retirada de un mural que el pasado miércoles aprobó el Pleno del distrito a petición de Vox con los votos favorables de PP y Ciudadanos.

Una retirada que ha generado críticas entre asociaciones vecinales, grupos de la oposición e incluso del Gobierno central. El presidente, Pedro Sánchez, afirmó el sábado que la acción «no atiende a razones» puesto que «la lucha feminista es una huella imborrable». «Es una batalla que seguiremos librando desde todos los ámbitos hasta conseguir que las mujeres puedan vivir libres e iguales», agregaba.

Contra esas declaraciones cargó ayer el alcalde pidiéndole «coherencia» para criticar tanto la retirada del mural como «los señalamientos» de grupos cercanos a ETA y de la izquierda *abertzale* en el País Vasco. «Qué rapidez para hablar de un mural en Ciudad Lineal y qué falta de voluntad para criticar los señalamientos que hacen sus socios de investidura y Presupuestos a las víctimas del terrorismo», remarcó.

En la protesta vecinal, el diputado nacional de Más País, Íñigo Errejón, acusó a Ayuntamiento y Comunidad de «ser títeres» y «estar secuestrados por los discípulos de Trump» tras aceptar la propuesta de Vox de retirar el mural. Ahora esa decisión queda en manos de la Junta Municipal de Ciudad Lineal, que preside Ciudadanos. El concejal, Ángel Niño, defendía que los homenajes se deben rendir «a quienes hacen de nuestra sociedad un lugar mejor y son ejemplo para nuestros jóvenes y en este mural, no todas las figuras lo son».

EL PAÍS
EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL

PAÍS: España
PÁGINAS: 22
TARIFA: 47910 €
ÁREA: 679 CM² - 60%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 159869
E.G.M.: 951000
SECCIÓN: ESPAÑA

24 Enero, 2021

Un grupo de *ertzainas* crea una asociación para recordar a los compañeros vivos que se jugaron la vida contra ETA

Unidad de desactivación del olvido en el País Vasco

PEDRO GOROSPE
Erandio (Bizkaia)

A los nuevos agentes de la Ertzaintza no les explican la historia de sus medidas de seguridad. Todos conocen el porqué y el para qué, pero muy pocos el precio que han pagado algunos compañeros para vestir ahora un equipo más seguro ante el fuego y las balas. La asociación no oficial Mila Esker (Mil gracias) nació el pasado jueves con el objetivo de homenajear a varias decenas de víctimas de ETA, agentes de la Ertaintza, que dejaron el Cuerpo "por la puerta de atrás", critican. "Los buzos ignífugos o los chalecos antibalas tienen impresos los nombres de quienes en unos casos murieron y en otros resultaron heridos, porque los empezamos a usar después de que ellos sufrieran atentados. Vamos a buscar a los que siguen vivos y a activar su recuerdo", explica su presidente y miembro de la Brigada Móvil, Julio Rivero.

El atentado, en 1995, de la *kale borroka* con cócteles molotov a Jon Ruiz Sagarna, que resultó quemado en el 55% de su cuerpo, aceleró la implantación de buzos ignífugos. El blindaje de las furgonetas y de los coches patrulla llegó después de atentados y trampas que les puso ETA, como una pancarta con bomba en el parque de Etxebarria de Bilbao en 2001 que provocó heridas a dos agentes, o tras el asesinato de Iñaki Totorika con un coche bomba ese mismo año. Los chalecos antibalas se empezaron a usar tras el asesinato a tiros de los *ertzainas* Ana Arostegi y Javier Mijangos, que regulaban el tráfico en una rotonda de Beasain, también en 2001. Otros dos agentes resultaron heridos en la emboscada que sufrieron en el puerto de Herrera y uno de ellos perdió la visión en un ojo. "Nosotros sabemos quiénes son nuestros héroes y vamos a sacarlos a la luz", subraya el vicepresidente de la asociación, Isi Aguayo.

Aunque oficialmente son una asociación desde este pasado jueves, su actividad arrancó hace unas semanas con el homenaje que ofrecieron a Sagarna, a puerta cerrada y sin conocimiento de la dirección de la Consejería de Seguridad. Él fue el superviviente más afectado del ataque con un cóctel molotov de gasolina, ácido sulfúrico y clorato de potasio que convirtió el interior de la furgoneta policial en la que circulaba por Rentería en un infierno. Un compañero logró sacarle, pero sufrió quemaduras y secuelas muy graves que arrastra en la actualidad. No había vuelto a su unidad desde el atentado.

De izquierda a derecha, los *ertzainas* Montxo, Isi Aguayo y Julio Rivero. / FERNANDO DOMINGO-ALDAMA

Medio centenar de agentes uniformados formaron en la base de Iurreta para mostrarle su cariño y respeto. Le llevaron, junto a su familia, con engaños para que no sospechara nada. "Nos dijo emocionado que era el día más feliz de su vida", recuerda Rivero. "Hemos estado en la primera línea de contención a favor de las libertades y no es justo que nos escondan o nos olviden por ser una víctima o estar ya jubilados", explica Aguayo.

> El Gobierno de Urkullu muestra el "máximo respeto" por la iniciativa
>
> No existe una base de datos de los agentes heridos en atentados

Los miembros de Mila Esker se arriesgaron a un expediente por no comunicar el acto, pero finalmente el Gobierno de Iñigo Urkullu no ha sancionado a ninguno de los organizadores ni participantes. "Sabíamos que corríamos el riesgo, pero hubiera sido un honor que nos expedientasen por homenajear a un compañero", subraya Rivero. Fuentes oficiales del departamento de Seguridad sostienen que la iniciativa cuenta con su "máximo respeto". Estas fuentes confirman que el Consejero de Seguridad, Josu Erkoreka, ha solicitado el listado de los *ertzainas* asesinados por ETA, para recordarles en cada efeméride "con un comentario suyo".

"El Cuerpo ha hecho homenajes a los agentes asesinados, nosotros queremos encontrar a los vivos, a los que, como en el puerto de Herrera o en el parque de Etxebarria, se jugaron la vida por todos los ciudadanos, porque tenemos una deuda con ellos y la queremos saldar", señala un miembro jubilado de la Brigada Móvil, conocido en el Cuerpo como Montxo. Aseguran tajantes que no quieren polemizar con la dirección de la Ertzaintza.

El homenaje a Sagarna, cuyas secuelas están siendo mucho más largas que la condena de seis años de prisión que fue impuesta a cada uno de sus tres agresores, se ha celebrado 26 años después del ataque, cuando los recibimientos a los etarras que salen de la cárcel se celebran en espacios públicos el mismo día, y muchas veces a escasos metros del lugar en el que atentaron contra policías, jueces y políticos o simples ciudadanos, antes y después de la estrategia criminal de "socializar el sufrimiento" que puso en marcha el conglomerado de ETA-HB en 1994.

"Por la puerta de atrás"

Mila Esker no dispone de la base de datos de los agentes que fueron heridos en ataques de la *kale borroka* o en atentados de ETA. Su búsqueda parte del recuerdo de los propios compañeros que vivieron los años duros de la banda terrorista. Saben que hay docenas de historias de agentes que se marcharon por la puerta de atrás, o se jubilaron después de meter la ropa en una bolsa de basura, sin ningún tipo de reconocimiento. Les quieren invitar a recibir "las muestras de afecto y de pertenencia a un colectivo que nunca tuvieron", explica Rivero.

Los actos públicos y espontáneos de reconocimiento a los agentes, sean del Cuerpo que sean, han dado un giro con la pandemia. En marzo, una caravana de patrullas de la Ertzaintza se trasladó al cuartel de la Guardia Civil de Sansomendi, en Vitoria, para homenajear a dos agentes fallecidos por la covid. Y unos y otros han coincidido frente a los hospitales, en varias quedadas para homenajear al personal sanitario.

EL PAÍS
EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL

PAÍS: España
PÁGINAS: 29
TARIFA: 38280 €
ÁREA: 679 CM² - 60%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 84255
E.G.M.: 951000
SECCIÓN: CULTURA

27 Enero, 2021

El historiador Francisco Espinosa reúne en un libro 60 expedientes militares que detallan el terror impuesto en Extremadura por los sublevados en la Guerra Civil

La represión franquista, a ras de suelo

MANUEL MORALES, **Madrid**

Lejos de los personajes históricos, las grandes batallas o los importantes desplazamientos de tropas durante la Guerra Civil, el historiador Francisco Espinosa ha querido mostrar "la historia a ras de suelo, el día a día", comenta. Lo que le sucedió a la gente corriente de la provincia de Badajoz —en la que él nació— durante los primeros meses de la contienda, cuando, tras la ocupación por las tropas franquistas, se desató la represión contra todo el que fuera sospechoso de rojo. Espinosa ha reunido en *Por la sagrada causa nacional* (Crítica) 60 casos del millar de expedientes, "cada uno de al menos 80 páginas", que ha consultado desde hace más de 20 años en el Archivo del Tribunal Militar Territorial Segundo, en Sevilla.

"Es una documentación que ofrece una dimensión de la guerra que no se ha abordado", incide. Con ese material ha publicado un libro sobre pequeñas historias de una veintena de localidades, que no por ello dejan de ser terribles: asesinatos, robos y abusos sobre los que demuestra cómo de forma habitual se hizo la vista gorda "en juicios pantomima".

Espinosa (Villafranca de los Barros, 66 años) señala que en un primer momento de la lucha se aplicaron en la provincia pacense "los bandos de guerra, que permitían todo, incluso la eliminación de la gente, una represión brutal que fue común para la España occidental, las zonas que cayeron en los primeros meses". Su estudio de aquel tiempo oscuro ofrece como novedad que saca a la luz "nombres tanto de los vencidos como de los que formaron parte del aparato represivo". Entre los primeros, Facunda Gaspar, viuda del zapatero de 60 años Casimiro Madera, al que se llevaron de su casa "junto con otros detenidos, golpeándolos con las culatas de los fusiles". El expediente, iniciado tras presentar Facunda Gaspar la denuncia, incluye un informe médico, su propia declaración y las de testigos para elaborar un relato, con la frialdad del lenguaje procesal, que concluye que a Madera le dispararon en la cabeza en San Vicente de Alcántara el 27 de julio de 1936. Un año después, se sobreseyó la causa porque la versión oficial consideró que la muerte había sucedido en combate.

Entrega de una bandera nacional en un acto de Falange de Badajoz, durante la Guerra Civil.

En aquellos hechos tuvieron un papel protagonista, por un lado, "la Legión, los Regulares y los soldados marroquíes, porque iban en cabeza de las tropas y, una vez tomado un pueblo, se les dejaba unas horas para hacer lo que quisieran, matar y robar". Después, los militares delegaban el orden en la Guardia Civil, las personas de derechas de la localidad y las milicias falangistas, "que fueron el brazo ejecutor del propio Ejército". El historiador recalca que, con este fin, se permitió el ingreso en la Falange de "numerosos ladrones, asesinos y delincuentes comunes". Con el tiempo, paradójicamente, se convirtieron en un remedo de chivo expiatorio del régimen: "Con la derrota de Alemania e Italia en la guerra mundial, se redujo su poder. Muchos se quitaron la camisa azul y las oligarquías prefirieron culpar a Falange de los desmanes porque ya no se veía a falangistas".

Una responsabilidad diluida, aunque el historiador entresaca algunos personajes siniestros, como Manuel Gómez Cantos, capitán de la Guardia Civil, nombrado delegado de Orden Público en Badajoz, o el nazi Ernest Moerl, instructor de milicias de la Falange, un tipo violento y bebedor, que se dedicaba a *recaudar* dinero para la causa.

Archivos destruidos

En cualquier caso, las nuevas autoridades judiciales "blindaban a estas personas, por muy mal que hubieran actuado" debido a sus acciones de guerra en el bando franquista. Una cuestión que todavía hoy resulta muy difícil de investigar para los historiadores por un hecho que apunta Espinosa: "En 1977, durante la Transición, siendo Rodolfo Martín Villa ministro de la Gobernación, ordenó la destrucción de los archivos provinciales del Movimiento".

Tras los primeros meses de "gran matanza", hasta finales de 1936, buena parte de la provincia pacense "quedó en una situación de posguerra. Se ocupa el poder y se forma la base sobre la que se construye la autoridad franquista".

Además, ayudaron factores que llevaron al bando de Franco "a dar un barniz a la represión de cara al exterior a partir de 1937". Uno fue mantener los apoyos de Alemania, Italia y Portugal y otro, informes propios que advertían de que "había que usar a los prisioneros y presos de forma útil, porque el nuevo régimen podía quedarse sin mano de obra, y las prisiones estaban atiborradas". Se creó entonces "una maquinaria judicial, con consejos de guerra sumarísimos que, aunque a un ritmo menor, siguió matando a gente que había tenido un papel notorio en la República. Una situación que solo atenuó el final de la guerra", concluye Espinosa.

1.500 víctimas de derechas, 13.000 de izquierdas

Francisco Espinosa ha estudiado, sobre todo, la Segunda República y la represión de las tropas franquistas tras el golpe de Estado del 18 de julio de 1936. Fue coordinador científico del proyecto Todos los Nombres, una gran base de datos en Internet, promovida por el sindicato CGT, sobre represaliados en Andalucía, Extremadura y el norte de África. Esta base tiene como fin recuperar el recuerdo de "cientos de familias que desconocen la suerte de sus seres queridos" y utilizan su web para "preguntar sobre paraderos o circunstancias concretas que conciernen a personas con nombre y apellidos".

Además, es el autor, entre otras obras, de *La guerra civil en Huelva* (1996), *La justicia de Queipo* (2000), *La columna de la muerte* (2003), sobre el avance de las tropas franquistas de Sevilla a Badajoz; *La primavera del Frente Popular* (2007) y *Violencia roja y azul. España (1936-1950)*, publicado en 2010. Según sus cálculos y los de otros estudios que ha consultado, las víctimas mortales registradas en los primeros compases de la guerra en la provincia de Badajoz que "eran de derechas sumaron unas 1.500", mientras que "en la posterior represión de los sublevados y los grupos que tomaron el poder, hasta 1944, las víctimas de izquierdas llegaron a unas 13.000".

EL PAÍS
EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL

PAÍS: España
PÁGINAS: 37
TARIFA: 15088 €
ÁREA: 181 CM² - 16%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 159869
E.G.M.: 951000
SECCIÓN: CULTURA

24 Enero, 2021

Campaña para salvar una nave en memoria del viaje nipón a Sevilla en 1614

GONZALO ROBLEDO, **Tokio**

Un grupo de japoneses se ha empeñado en salvar una réplica del galeón que transportó originalmente a los 180 tripulantes de la expedición de la Embajada Keicho, liderada por el samurái Hasekura Tsunenaga, en 1614 a la localidad sevillana de Coria del Río, donde residen más de 600 habitantes que comparten el apellido Japón. Batalla a la que se ha unido el ayuntamiento de la ciudad.

La Embajada Keicho, considerada la primera misión diplomática nipona en llegar a América y a Europa, surgió por iniciativa de un señor feudal llamado Date Masamune quien vio mermadas sus vías de ingresos por culpa de un tsunami, lo que, con la autorización del Gobierno central japonés, le llevó a extender sus lazos comerciales a otros continentes. Para lograrlo, contrató a cerca de 5.000 personas, que tardaron 45 días en construir la nave *San Juan Bautista*.

Un tsunami

Esta expedición no solo dejó su huella en el rostro de algunos corianos —algunos de ellos aún conservan rasgos orientales—, y en la cultura popular española —la película *Los Japón*, protagonizada por Dani Rovira—, sino que también es bastante recordada en Japón. En 1993, la ciudad de Ishinomaki, desde la que partió la embarcación, presentó una réplica del galeón a tamaño natural a partir de planos históricos. Esta réplica navegó hasta Tokio para ser exhibida y luego se instaló en el Museo San Juan Bautista de Ishinomaki. Pero el 11 de marzo de 2011, un terremoto de magnitud 9 en la escala Richter provocó un tsunami que se cebó especialmente con la ciudad de Ishinomaki. La réplica del galeón, sin embargo, resistió pese a la rotura de sus mástiles. Los expertos que lo han examinado recomiendan su desguace.

La idea es que la nave original sea sustituida por una maqueta a escala que se expondrá a partir de 2024. Pero esta decisión ha despertado cierta controversia, por lo que un comité de ciudadanos llamado World Network to Save the San Juan Bautista (Red Mundial para salvar el galeón SJB) ha empezado un movimiento para preservar la réplica, al que ya se han sumado el Ayuntamiento del Coria del Río y la embajada de España en Tokio.

Según la web del grupo, el galeón representa "el gran viaje que hicieron nuestros antecesores y, por otra parte, es un símbolo del desastre y la recuperación para las generaciones venideras".

LA VANGUARDIA.cat

PAÍS: España
PÁGINAS: 4-5
TARIFA: 25200 €
ÁREA: 907 CM² - 80%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 84641
E.G.M.: 482000
SECCIÓN: INTERNACIONAL

26 Enero, 2021

Polònia jutja per "difamació a la nació" dos historiadors que han investigat la complicitat polonesa en l'Holocaust

El preu de desenterrar la veritat

MACIEJ STASINSKI
Varsòvia. Corresponsal

La complicitat dels polonesos en l'extermini nazi dels jueus durant la Segona Guerra Mundial continua a flor de pell a Polònia. Fanàtics nacionalistes han portat davant els tribunals dos historiadors experts en l'Holocaust per la seva feina d'investigació sobre el cas d'un alcalde acusat d'haver participat en la matança de vint-i-dos jueus.

Els professors Jan Grabowski i Barbara Engelking han estat acusats de suposada "difamació a la nació polonesa", una figura que va introduir en el codi penal el Govern del partit conservador i nacionalista Dret i Justícia.

El judici contra Grabowski i Engelking, autors de la monumental monografia *Nit sense fi* i que dirigeixen des de fa anys el Centre d'Investigacions de l'Holocaust adjunt a l'Acadèmia de Ciències Polonesa, va arrencar el 12 de gener.

Darrere de la denúncia hi ha l'anomenada Lliga de la Bona Fama, organització que forma part de la falange d'associacions nacionalistes creades, finançades i avalades per la propaganda governamental per oferir una "veritable" història nacional de Polònia davant els seus detractors.

La Lliga va buscar com autora formal de la denúncia Filomena Leszczynska, una camperola de 80 anys del poble de Malinowo, a l'est de Polònia, neboda d'Edward Malinowski, l'exalcalde de la localitat, ja mort, que després de la Segona Guerra Mundial va ser absolt en un judici per col·laboració amb els nazis. L'anciana va declarar davant el jutge que "havia sentit a la ràdio" les acusacions i que va decidir sortir en defensa de la reputació del seu oncle, perquè va ser una "bona persona" i "va salvar jueus".

El fragment del llibre d'Engelking i Grabowski que es refereix a l'alcalde està basat en el testimoni d'una jueva supervivent, Estera Drogicka, prestat en els anys noranta del segle passat davant la Shoah Foundation. La dona va explicar que el 1942 un guàrdia forestal i l'alcalde Malinowski van denunciar davant la policia local polonesa un grup de vint-i-dos jueus que s'havien refugiat al bosc. Tot seguit tots van ser capturats i afusellats.

Drogicka, que va fugir del poble a canvi de lliurar totes les seves pertinences a l'alcalde i va sobreviure a Alemanya gràcies a una identitat falsa, va tornar després de la guerra a Polònia. El 1950 va testificar "falsament" a favor de Malinowski en el judici que se li va fer per col·laborar en l'Holocaust.

Gràcies a ella va ser absolt. "L'haurien condemnat a mort, va ser terrible testificar així, però el vaig salvar", va dir en el seu testimoni, 40 anys després.

Els historiadors no opinen sobre la culpabilitat o innocència de l'alcalde, limitant-se a relatar minuciosament el que diuen les fonts disponibles, igual com en altres milers de casos escrupolosament investigats que relaten al seu llibre de més de 1.600 pàgines, basat en tots els arxius disponibles de l'Holocaust a Polònia, Israel, els Estats Units, Alemanya, Ucraïna, Bielorússia i Rússia, en la premsa de l'època, arxius provincials, testimonis judicials i cartes.

La Lliga de la Bona Fama va buscar i va pagar advocats perquè formulessin en nom de l'anciana camperola la denúncia per "calúmnia", reivindicant el seu "dret al respecte d'un familiar difunt", el "dret a l'orgull i la identitat nacionals", així com el de "conèixer la veritable història de la Segona Guerra Mundial", segons l'escrit dels lletrats.

La Lliga demanda que els autors demanin perdó i admetin

CODI PENAL

La denúncia està basada en una llei de Memòria Històrica aprovada fa pocs anys

SENSE ENTRAR A VALORAR

Els historiadors es limiten a relatar amb detall el que diuen les fonts disponibles

LLEI DE MEMÒRIA HISTÒRICA

La indignació a Israel o els EUA va obligar el Govern a retirar les sancions penals

LUKASZ GAGULSKI / EFE

Recordant l'Holocaust al cementiri polonès de Wolbrom ahir, dos dies abans del dia internacional de Commemoració de l'Holocaust

LA VANGUARDIA.cat

PAÍS: España
PÁGINAS: 4-5
TARIFA: 25200 €
ÁREA: 907 CM² - 80%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 84641
E.G.M.: 482000
SECCIÓN: INTERNACIONAL

26 Enero, 2021

que el seu "propòsit premeditat era acusar els polonesos d'exterminar els jueus". El seu president Maciej Swirski, va informar en directe de l'audiència el jutjat de Varsòvia el passat 13 de gener a través de 40 missatges a Twitter i va obligar l'agència de premsa polonesa PAP (el consell superior de la qual presideix) a publicar despatxos tendenciosos.

La denúncia contra Engelking i Grabowski està basada en una llei de Memòria Històrica Nacional, aprovada fa uns anys pel Govern de Dret i Justícia, que buscava sancionar amb penes de presó els qui busquessin provar la complicitat polonesa en l'Holocaust nazi. La indignació internacional a Israel i els Estats Units va obligar el Govern a retirar les sancions penals però la llei deixa la possibilitat de perseguir els investigadors per la via civil. I és el camí que han utilitzat els nacionalista de la Lliga.

Els professors Jan Grabowski i Barbara Engelking, que van raspallar milers d'arxius referents a vuit diputacions a l'est de Polònia, estimen que dels 138.000 jueus que habitaven aquesta regió a l'esclatar la guerra, només uns 12.000, o sigui gairebé el 10 per cent, van fugir dels guetos nazis o van aconseguir no ser tancats. L'única manera de salvar-se era recórrer a l'ajuda de polonesos. Però també era un risc.

A les comarques estudiades, dels 12.000 jueus escapats, en van sobreviure 2.513. "Dos de cada tres jueus que buscaven salvar-se, van morir", conclouen els historiadors.

Aquests càlculs responen a altres investigacions del Centre d'Investigacions de l'Holocaust, segons les quals dels 2.2 milions de jueus de la Polònia ocupada per l'Alemanya nazi, uns 300.000 van evitar ser enviats als guetos. Uns 200.000 van ser posteriorment capturats i assassinats a l'Acció Reinhardt que va acompanyar l'assassinat en massa a les cambres de gas en els camps d'extermini d'Auschwitz, Treblinka, Majdanek o Sobibor. En les denúncies davant la Gestapo i en els assassinats van participar, per odi o cobdícia, veïns, policies polonesos auxiliars dels nazis, bombers i d'altres.

El Govern de Dret i Justícia nega la realitat i atribueix aquestes tesis a l'afany de calumniar els polonesos, que en la seva versió de la història sempre van ser innocents víctimes de la violència aliena. El Ministeri d'Exteriors instrueix a les ambaixades de Polònia que refutin les difusió de les tesis de Grabowski, Engelking i altres investigadors.●

LA VANGUARDIA.cat

PAÍS: España
PÁGINAS: 10
TARIFA: 24570 €
ÁREA: 885 CM² - 78%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 84641
E.G.M.: 482000
SECCIÓN: INTERNACIONAL

26 Enero, 2021

HISTÒRIES DEL MÓN

El desconegut rostre de la fama

La comissió d'escultura de Nova York discrepa sobre com ha de ser la cara d'una estàtua

FRANCESC PEIRÓN
Nova York. Corresponsal

Un dilema molt de Nova York: com és el rostre de la fama? En pot tenir molts, i més en aquesta ciutat atapeïda de somiadors i de cercadors de fortuna. Però en aquest cas concret, va perdre el cap, més ben dit l'hi van robar, i ara no troben el model adequat.

Fama és una estàtua, una àgil figura de dona que va aparèixer a la llum pública el 1909. Durant dècades va patir l'assetjament dels vàndals, fins que van decidir donar-li protecció en un fosc magatzem. Ni tan sols llavors no la van deixar en pau: la van decapitar.

Aquest 1909 es va inaugurar el memorial en homenatge a Louis J. Heinz, avui un il·lustre desconegut que en el seu moment va ser el primer comissionat urbà per al districte del Bronx. Heintz, amb arrels alemanyes i nascut a Manhattan al si d'una família rica, va començar la seva carrera professional a la cerveseria del seu oncle, al Bronx. Després es va casar amb la filla d'un altre cervesser milionari.

Abans de morir prematurament el març del 1893 a causa d'una pneumònia, als 31 anys, va ajudar a llançar el projecte de construir el Grand Concourse, un gran bulevard que pretenia imitar els Camps Elisis de París.

L'escultor francès Pierre Feitu es va encarregar d'engiponar l'estàtua dedicada a aquest prohom al Joyce Kilme Park, el dia en què es va inaugurar el Grand Concourse. En el conjunt original apareixia Heintz (en bronze) sobre un pedestal de granit –això continua igual–, i al costat d'aquesta base hi havia *Fama*, la figura d'una dona.

A partir d'una fotografia del Museum of the City of New York, es veu que ella és de cara al pedestal, on escriu amb una ploma, mentre que a la seva mà esquerra sostè una branca de palma. Al cap d'un temps, i per ubicar-se a peu de carrer, la figura al·legòrica va començar a patir l'assetjament dels desaprensius.

PACIFIC PRESS / GETTY

El Joyce Kilmer Park

Pales daurades com a monument a una plantada d'arbres al Joyce Kilmer Park, a dalt. A baix, l'estàtua dedicada a Louis Heintz en aquest mateix parc novaiorquès, al costat de la base de la qual hi havia *Fama*, la figura d'una dona

El 1935 li van retirar la palma, que es trobava gairebé despresa, per evitar-ne la desaparició. Les autoritats van argumentar que aquesta part s'havia convertit en presa fàcil dels gamberros.

Això no va evitar la seva desgràcia. El 1971 li van arrencar la ploma. Va continuar patint danys i la van traslladar a un magatzem municipal per raons de seguretat.

El seu tràgic destí li guardava una altra sorpresa. Uns lladres van entrar en aquest recinte el 1980 i la van mutilar. Es van emportar el cap, els braços i els peus de la figura. Els companys amb qui va compartir tancament van ser rehabilitats i recuperats per retornar-los a l'exterior. Només faltava *Fama*. Fins ara, que s'està fent la seva reconstrucció. El projecte l'han encarregat a John Saunders, que és el que està donant forma amb les seves mans al nou cap de fang, a petició de la comissió de disseny públic, l'agència municipal propietària de les peces d'art exposades als terrenys de la ciutat.

La figura al·legòrica del 1909 va ser decapitada i ara proven de refer-la sense tenir-ne cap imatge frontal

I aquí sorgeix el dilema, com és el rostre de la fama? En les fotos que es tenen del monument, ella sempre apareix d'esquena. Ensenya el clatell i amaga la seva cara, per la qual cosa ningú no sap com era. Saunders, segons descripció de *The New York Times*, va esculpir un rostre prim i elegant, basat en el d'un àngel que havia realitzat prèviament per a un client privat. Saunders és el gerent de conservació de monuments de la Gran Poma des del 2007.

Als comissionats els va semblar que aquesta fisonomia resultava massa contemporània, poc adequada per a una estàtua de principis del segle passat. Després de la seva queixa, l'escultor ha ajustat les faccions d'aquest rostre als suggeriments. Saunders ha arribat al punt en el qual no li agrada el que està creant. Creu que li falta esperit. Però la fama sense esperit és una cosa molt actual.●

LA VANGUARDIA.cat

PAÍS: España
PÁGINAS: 5
TARIFA: 29842 €
ÁREA: 975 CM² - 86%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 84641
E.G.M.: 482000
SECCIÓN: INTERNACIONAL

23 Enero, 2021

KEYSTONE-FRANCE / GETTY

Un contingent de soldats són repatriats cap a França el 1962, després dels acords d'Évian

Macron vol superar el passat colonial i el trauma de la guerra d'independència amb un exercici de veritat històrica i reconciliació

Algèria encara fereix la consciència francesa

EUSEBIO VAL
París. Corresponsal

Emmanuel Macron és el primer inquilí de l'Elisi nascut després de la independència d'Algèria (1962), un trauma col·lectiu comparable, per a França, a la pèrdua de Cuba i Puerto Rico a l'Espanya del 1898. El president francès es veu capaç d'afrontar aquesta qüestió tan sensible i explosiva d'una manera més distant i racional que els seus predecessors.

Dimecres passat, Macron va rebre un informe de 150 pàgines que havia encarregat fa sis mesos a l'historiador Benjamin Stora –de família jueva sefardita, nascut a Constantina el 1950–, un dels experts més importants en Algèria. El document inclou una trentena de recomanacions perquè emergeixi la veritat, es preservi la memòria de totes les parts implicades i s'avanci cap a la reconciliació.

Macron pretén fer amb Algèria el que va fer Jacques Chirac, el 1995, al reconèixer per fi la responsabilitat del règim col·laboracionista de Vichy en la persecució i deportació dels jueus als camps d'extermini nazis.

Algèria és una ferida que continua supurant. Es calcula que són almenys 7 milions les persones a França encara afectades directament o per lligams familiars. Aquest enorme col·lectiu inclou els *pied-noirs* (francesos i europeus que vivien a Algèria, alguns des de feia generacions) i que van haver de fugir i abandonar-ho tot, els militars gals que hi van lluitar, els *harkis* (algerians que van combatre al costat dels francesos i que van patir salvatges represàlies) i els immigrants arribats a partir dels anys seixanta.

Assumir el passat colonial i la descolonització, amb els abusos i crims que va comportar, és una tasca dolorosa. França –en això s'assembla molt als Estats Units– és un país amb un alt concepte de si mateix i que pensa que està cridat a una missió universal. La seva és difon-

La descolonització segueix alimentant els vots de la ultradreta i enterboleix figures com Mitterrand

dre els drets humans i els valors de la Il·lustració, la seva refinada cultura, el laïcisme i la raó davant el fanatisme i la intolerància.

Macron ha d'anar amb compte per no ofendre ningú. Durant la campanya electoral, el 2017, va dir que la colonització havia estat "un crim contra la humanitat". Aquesta afirmació tan taxativa no va agradar a alguns sectors i, segons ha fet saber l'Elisi, no tornarà a repetir-la, almenys amb aquesta mateixa fórmula. La idea fonamental és que emergeixi la veritat del que va passar i que es produeixi una "reconciliació de les memòries". No es considera adequat que el cap d'Estat presenti aquesta vegada excuses, expressi remordiments o s'autoflagel·li en nom de la nació sencera.

Entre les recomanacions de Stora figura la d'engegar una comissió conjunta francoalgeriana per impulsar actes de memòria i de veritat, així com més cooperació universitària, recíproques visites estudiantils i la creació d'un arxiu comú. És urgent saber quants desapareguts hi va haver i revelar, si és

Per una qüestió generacional, Macron es veu capaç d'afrontar millor un problema molt explosiu

possible, com i on van morir. S'ha de conèixer així mateix l'abast de les seqüeles de les proves nuclears de l'exèrcit francès al desert algerià.

L'anàlisi conjunta de la història topa amb problemes de sensibilitat social i política, a les dues vores de la Mediterrània. El relat de la colonització i de la guerra de la independència que ha realitzat el règim algerià ha estat manipulat perquè havia de servir per justificar un sistema corrupte i autoritari. A França la interpretació varia entre la dreta i l'esquerra. La realitat dels *pied-noirs* expulsats serveix, encara avui, per explicar la puixança de l'extrema dreta al sud de França, des de Perpinyà a Marsella. A l'esquerra, la qüestió algeriana no escapa a la polèmica. Ho evidencia el tèrbol passat del president socialista François Mitterrand (1981-1995), que ha tornat a sortir a la llum en tota la seva cruesa en un recent llibre del filòsof Michel Onfray, *Vies parallèles* (De Gaulle i Mitterrand). Durant la guerra d'Algèria, Mitterrand va exercir com a ministre de l'Interior i de Justícia, i com a tal va estampar la seva firma per a desenes de guillotinaments i va donar el vistiplau a brutals accions repressives de les forces de seguretat contra els insurrectes algerians.

A Macron li encanten els simbolismes. Abans d'intentar la seva reelecció, el maig del 2022, tindrà unes quantes ocasions per parlar d'Algèria. El 25 de setembre d'aquest any participarà en la jornada nacional de record als *harkis*. El 17 d'octubre es commemorarà el seixanta aniversari de la sagnant repressió d'una manifestació d'algerians a París. El 19 de març del 2022 es recordaran els sis decennis passats des dels acords d'Évian sobre el final de la guerra i la via lliure cap a la independència.

Honrar els antics enemics, és un factor clau per reconciliar les memòries. El juliol passat, França va tornar a Algèria les calaveres de 24 líders rebels que van ser afusellats i decapitats per les tropes franceses el 1849. Les restes van rebre sepultura al costat dels "màrtirs de la revolució algeriana" en una cerimònia d'Estat.

Una de les recomanacions de Stora és que França enterri al Panteó, al costat de les glòries nacionals, Gisèle Halimi, que va morir recentment, advocada feminista i defensora dels independentistes algerians. És improbable que Macron, el primer president sense la rèmora colonial, desatengui aquest consell.●

Disset anys de matances

8/maig/1945 Mentre França celebra la rendició nazi, esclaten a la ciutat algeriana de Sétif les primeres manifestacions independentistes, que s'estenen pel país. Un centenar d'europeus (*pieds-noirs*) són assassinats, fet que provoca una repressió sanguinària que va provocar entre 15.000 i 45.000 morts d'algerians

1/novembre/1954 Envalentit pels conflictes francesos a Indoxina, el Front d'Alliberament Nacional (FLN) declara la guerra per la independència d'Algèria

1955 El Parlament francès declara l'estat d'urgència. El FLN comença a matar civils mentre les tropes franceses i milícies *pieds-noir* intensifiquen la violència

Gener-octubre 1957 Un triple atemptat desencadena la batalla d'Alger. L'exèrcit francès generalitza l'ús de la tortura

Maig 1958 Una multitud de *pieds-noirs* assalta la seu del governador d'Algèria exigint que s'instauri com a president el general Charles De Gaulle

1/ juny/1958 L'Assemblea General investeix, per 339 vots contra 224, De Gaulle, que viatja a Alger i diu en un discurs: "Us he entès"

16/setembre/1959 De Gaulle reconeix el dret d'autodeterminació dels algerians i promet un referèndum

Abril 1961. Fracassa el *putsch* d'un grup de generals francesos a Algèria contraris a la independència

17/octubre/1961 La sagnant repressió policial d'una manifestació pacífica d'algerians a París deixa un centenar de morts

8/febrer/1962 Les forces de l'ordre maten nou francesos en una protesta contra l'Organització Armada Secreta (OAS), un grup ultra de *pieds-noirs*, a París. Mig milió de persones van a l'enterrament

Març 1962 Després d'una segona tanda de negociacions a Évian amb l'FLN, el govern francès declara el cessament al foc

Març-juny 1962 Campanya d'atacs terroristes de l'OAS, que al final firma una treva amb l'ELN

1/juliol/1962 Els algerians ratifiquen en referèndum (amb el 99,72% pel sí) la independència, abans ratificada en un altre referèndum a França. La guerra ha causat entre 300.000 i 600.000 morts

Tomás Pérez Vejo publica «3 de julio de 1898. El fin del imperio español», un libro sobre la crisis y sus consecuencias para el proceso de construcción nacional

El Desastre de 1898 y el nacimiento de los traumas españoles

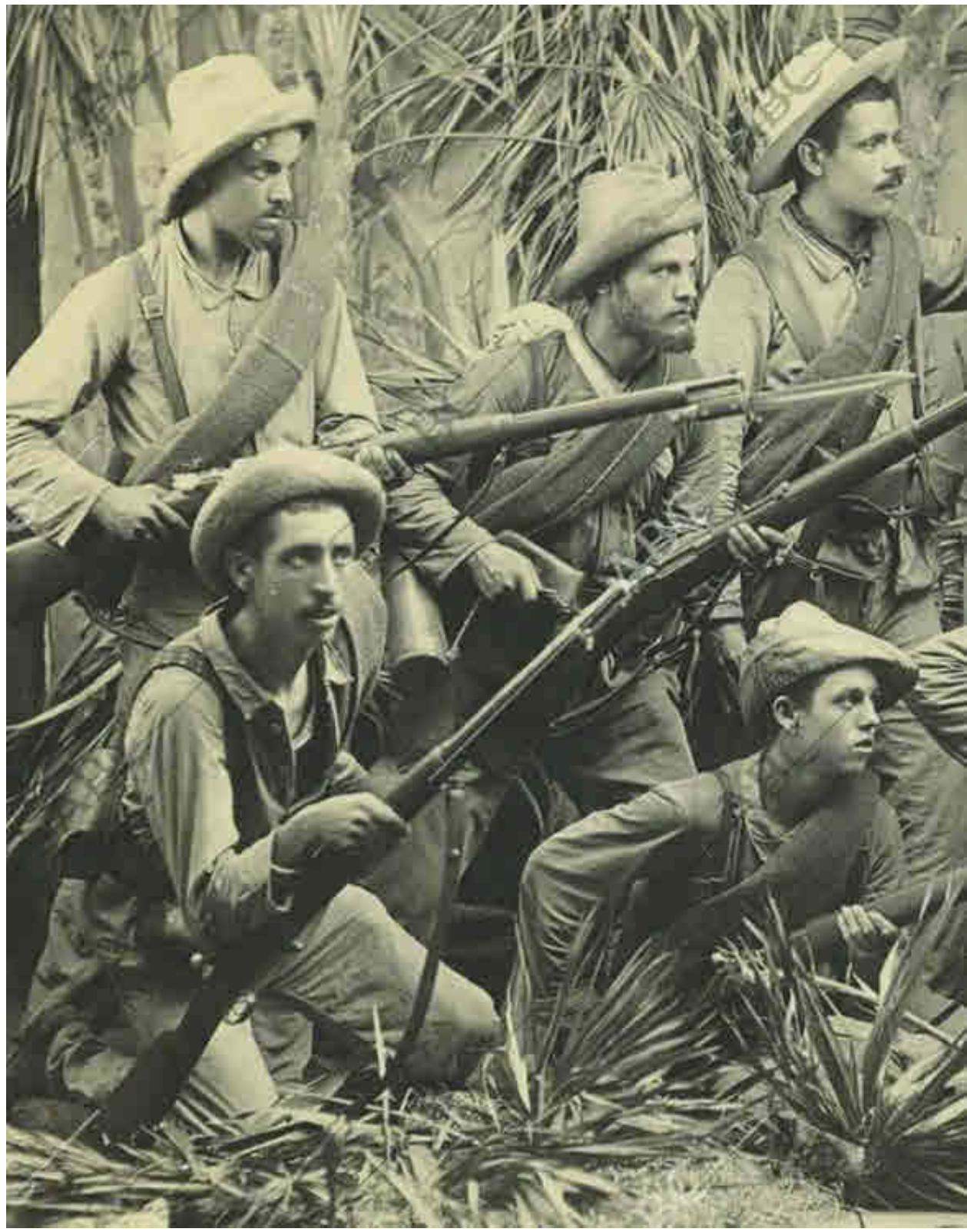

Soldados españoles durante la Guerra de Cuba armados con Maüsers y preparados para una emboscada en diciembre de 1895

Juan Beltrán-Madrid

En la historia de un país son pocos los días concretos que tienen un significado histórico especial y pocos los años convertidos en fundamentales. El 3 de julio de 1898, fecha en que España perdió Cuba, se trata de uno de ellos. «Es muy significativo que es el único Desastre (con mayúsculas) de la historia de España. No solo supone el fin del imperio ultramarino, sino que tiene un claro sentido de final de época, además de dar nombre a uno de los movimientos literarios más influyentes de la vida intelectual española: la Generación del 98», afirma el historiador español Tomás Pérez Vejo, profesor de la Escuela Nacional de Antropología e Historia de México, que acaba de publicar «3 de julio de 1898. El fin del imperio español» (Taurus). Los orígenes del conflicto se encuentran en la guerra de independencia cubana que había comenzado en 1895, en los intereses económicos de EE UU allí y en su intento de controlar el Caribe. «Su primera oferta de compra a España se produjo en el momento del fin del imperio español en América, tras la pérdida de los virreinatos en 1820, y estas ofertas se repetirán hasta la Guerra de Secesión», afirma López Vejo. La mañana del 3 de julio de 1898, la flota española se encontraba en la bahía de Santiago al mando del almirante Pascual Cervera y Topete.

El tono sacrificial en el que se dirigió a sus hombres, una llamada a la inmolación colectiva, deja pocas dudas sobre el ánimo con el que se lanzó a una batalla que sabía perdida de antemano: «Vamos a un sacrificio tan estéril como inútil», sentenció. «En su proclama a los soldados les dice que se vistan de gala, que no es la forma de afrontar un combate, con lo cual tiene algo de sacrificio ritual. El desequilibrio de fuerzas era tremendo, pero no le quedaba otra opción que salir de la bahía porque se convirtió en una ratonera. Fácil de defender porque tiene una bocana muy estrecha, pero también de bloquear, y eso suponía, o condenar a la flota a caer en poder americano, o dar una orden de salida a la desesperada. En ningún momento –prosigue– Cervera se plantea dar una batalla naval, sino romper el bloqueo norteamericano y que alguno de los barcos consiga escapar, cosa que no ocurre y se convierte prácticamente en un ejercicio de tiro al blanco. La idea que maneja el almirante Cervera es que fijen la bandera española al suelo, combate a muerte y que no se rindan en ningún caso, que ningún barco sea apresado por los americanos», puntualiza el autor.

Una guerra insostenible

Fue una derrota absoluta y sin paliativos que impuso unas condiciones de paz humillantes, pero esto no modificó el peso de España, «porque ya había dejado de ser una potencia en 1821 con la pérdida de los territorios continentales. Desde entonces jugaba un papel de segundo orden en el escenario internacional y, aunque no tuviera capacidad para llevarlo a cabo, se vio obligada a ejercer como gran potencia porque el Caribe era uno de los grandes ejes de la geopolítica del XIX, pero ya no tenía capacidad de llevarlo a cabo y lo único que hace la derrota del 98 es devolver las cosas a su lugar». Y prosigue Pérez Vejo: «España aceptó esas condiciones porque no había otra opción, no tenía posibilidades de continuar la guerra con la flota prácticamente aniquilada y a 10.000 kms. de distancia. El gobierno español, con buen criterio, consideró que la guerra era insostenible, porque no había forma de mandar refuerzos a un ejército tan lejano y esto jugó un papel importante para que EE.UU. impusiera sus condiciones en el Tratado de París, ellos tenían todas las cartas en la negociación y nosotros ninguna», resalta el profesor. El 10 de diciembre de 1898 España firma su renuncia a la soberanía sobre Cuba y la entrega de Puerto Rico, Filipinas y la isla de Guam, con ello ponía fin al imperio de ultramar español. «Este hecho es muy importante para EEUU porque marca su irrupción como gran protagonista de la escena internacional», apunta. Pero, ¿por qué para España la pérdida de Cuba, Puerto Rico, Filipinas y un rosario de islas en el Pacífico fue mucho más dolorosa que la de práctica-

El historiador Tomás Pérez Vejo

mente todo un continente? ¿Por qué dicha pérdida pasó casi desapercibida en el imaginario colectivo y la de estas islas se convirtió en el mayor desastre de la historia española contemporánea? «La diferencia –explica Pérez Vejo– es que los territorios continentales americanos los perdió el rey, la monarquía hispánica, y las islas caribeñas y pacíficas, la nación española». Una nación que a lo largo del siglo XIX había logrado convertir a Cuba, que en la estructura del viejo imperio era un sitio absolutamente marginal, en una colonia en el sentido estricto del término, muy rentable económicamente. Un lugar productivo que llegó a producir el 80% del azúcar que se vendía en el mercado mundial, fundamentalmente, el americano.

Por eso, «su independencia fue cualitativamente distinta a la del resto de las naciones hispanoamericanas. Lo que ocurre en 1820 es que había una serie de reinos americanos que deciden separarse del rey, mientras que en el caso de Cuba es una guerra colonial. En los ejércitos continentales no hubo soldados españoles enviados a combatir en México, Perú o Argentina, eran igual de americanos que los independentistas, pero en el caso cubano, estaba formado por soldados enviados desde España que lucharon por mantenerla dentro del dominio español y su pérdida fue la más dolorosa y traumática».

Se movilizó una cantidad de tropas enorme, pero las condiciones deplorables en las que volvían los soldados generó una gran polémica en el país y en el debate sobre quiénes iban a la guerra «se extendió la idea de que la estaban pagando los pobres, que no tenían posibilidad económica de librarse». Los lamentos por «un país sin pulso» –que decía Silvela–, incapaz de ganar la contienda y de repatriar dignamente a sus soldados, serán constantes en la literatura del Desastre. «El número de muertos en combate fue pequeño, pero por enfermedades fue altísimo. En ese sentido fue una guerra muy problemática. Y especialmente dramática la vuelta, sobre todo, en el caso de Filipinas. Casi un cuarto de millón de soldados, la mayor repatriación de tropas hasta el momento realizada por ningún país europeo».

Hasta en los periódicos

Todo eso acumulado genera una sensación de debacle absoluta que quedó reflejada en la Prensa. «Si se lee la de la década 1820-30, sobre la pérdida de territorios americanos no habla ningún periódico, no importa lo más mínimo, en cambio, en 1898, parece una especie de gigantesco psicodrama colectivo, porque no solo es que la hemos perdido nosotros, los españoles, sino que esto demuestra que somos un país fracasado y decadente –afirma– que desembocó en una crisis de nación. La del 98 invalidaba una identidad española tradicional basada en la noción de "imperio", sin ser capaz de sustituirla por otra; tuvo un efecto demoledor sobre el proceso de construcción nacional español», resalta el historiador. «Para mí, el Desastre es el origen de la mayor parte de los traumas españoles del siglo XX, del complejo de inferioridad frente al resto de las potencias europeas, la idea de un país que no está a la altura de las grandes países de la época, del fracaso de la cultura española. Y eso no ocurrió en 1820. Fue una auténtica crisis psicológica de las élites españolas. Para Pérez Vejo, «la España contemporánea empieza con la crisis del 98. Esta fecha simbólica marca más que el fin del XIX, el principio del XX, puesto que es causa y origen de muchos de los grandes problemas de esta centuria particularmente dramática», concluye.

UNA BATALLA MENOR

Como episodio bélico, el combate naval de Santiago de Cuba fue, en realidad, menor. Participaron seis barcos españoles y diez estadounidenses; nada que ver con las grandes batallas del siglo XIX. El saldo final fue de 343 muertos, 151 heridos, 1.889 prisioneros y 6 barcos embarrancados o hundidos –en total, 29.000 toneladas en buques y 112 cañones perdidos–, por el lado español, y de un muerto, 2 heridos y ningún barco hundido por el norteamericano. Son las estremecedoras cifras de una catástrofe que, al margen de ellas, lo fue mucho más por sus repercusiones que por la derrota militar en sí.

«3 DE JULIO de 1898. EL FIN DEL IMPERIO ESPAÑOL»
TOMÁS PÉREZ VIEJO
TAURUS
256 páginas,
16,90 euros

MULTICULTURA

La progresiva «españolización» de Cuba

Acabada la guerra no hubo expulsión de españoles ni campañas de «desespañolización», sino más bien al contrario, de «españolización». «Algo llamativo comparado con lo ocurrido en 1920 en el resto de América –explica el profesor López Vejo–, donde hubo campañas hispanófobas fuertes. México llegó a decretar la expulsión de todos los españoles, pero en Cuba, no. ¿Por qué sucedió? Por un lado, dice Martí: "No tenemos nada contra los españoles, si acaso contra el Estado". Y, por otro, las élites cubanas empiezan a preocuparse porque la isla acabe siendo una zona de expansión americana y esto provocaría el intento de favorecer la llegada de españoles. De manera paradójica, Cuba se vuelve más "española" en tanto costumbres como en comportamientos después de la independencia que antes de ella», añade el historiador.

LA OPINIÓN

Doble

Ángela Vallvey

Pagamos el sueldazo de políticos que dicen «Uropa» («Uropa no lo pemite») y «Paña» («Tamo' tabajando pa' Paña, somo' pañole»), igual que los otros, que tanto descanso dejaron, decían «El Estao» («Somos gobernantes delestao, tenemos inversobres…»), mientras daba la impresión de que masticaban polvorones todo el año, no solo en Navidad como hacemos el resto. Todos gente excelentísima y aforadísima, convencida de que «El Estao» son ellos, como diría el rey Sol. El rey Sol (le Roi Soleil), Luis XIV de Francia y coprincipe de Andorra, posiblemente fue el último de los grandes reyes absolutos (sin incluir a la monarquía tailandesa, por supuesto…). Después de él, la realeza ha ido cuesta abajo. Y hoy solo podemos quejarnos de tener políticos que viven una época de esplendor y mantequillosas dietas (se benefician de sustanciosas «dietas» anti adelgazamiento).

Si bien muchos políticos ejercientes siguen teniendo la misma tentación que los reyes absolutistas: confundir lo público con lo privado. Son profesionales a quienes sus adversarios amaestrados critican tibiamente, mientras sus partidarios disculpan con ardor, poniendo la mano en el fuego de los errores de tales correligionarios y carbonizándose pues. Porque el sectarismo es lo único que, a estas alturas de la historia, aún no se ha desvanecido en el aire, como todo lo sólido. La resignada ciudadanía acusa a veces a la clase dirigente de tener una doble moral. Pero tener una doble moral tampoco es fácil. Personalmente, no soy de esas que tienen una doble moral: ya me cuesta mucho tener una moral única, ¡como para tener dos! Y es que poseer moral no es algo baladí. Atenerse a una moral es un trabajo arduo. Aunque las ventajas que conlleva sean incontables. Sin embargo, ciertos políticos absolutos de hoy prefieren tener dos morales, por si les fallara una. Que les falla. Muchísimo.

LA VANGUARDIA.cat

PAÍS: España
PÁGINAS: 6
TARIFA: 17010 €
ÁREA: 612 CM² - 54%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 84641
E.G.M.: 482000
SECCIÓN: INTERNACIONAL

28 Enero, 2021

Supervivents de l'Holocaust evoquen via digital la barbàrie nazi

La pandèmia amenaça els testimonis in situ, claus per a la memòria històrica

MARÍA-PAZ LÓPEZ
Berlín. Corresponsal

La pandèmia del coronavirus va obligar ahir a observar amb cerimònies virtuals el dia internacional de Commemoració en Memòria de les Víctimes de l'Holocaust, instituït temps enrere per la Unesco i ubicat al 27 de gener, data de l'alliberament el 1945 per tropes soviètiques del camp nazi de concentració i extermini d'Auschwitz, a la Polònia ocupada.

Quan l'any passat es va complir el 75è aniversari d'aquest moment històric, 200 antics presoners i supervivents de l'Holocaust van viatjar al camp –que des de fa decennis és museu i memorial–, i van relatar

Charlotte Knobloch, jueva alemanya: "On hi ha antisemitisme es poden estendre altres formes d'odi"

els seus terribles testimonis. Ara, els experts en memòria històrica temen que la pandèmia tanqui per sempre l'època en què persones que van sobreviure a la persecució explicaven les seves històries als visitants als mateixos horribles recintes en què van ocórrer.

La majoria dels entorn de 240.000 supervivents de l'Holocaust que s'estima que hi ha al món (d'ells, 20.000 en països de la Unió Europea) tenen més de 80 anys, grup d'edat d'alt risc davant el coronavirus. Ahir, supervivents de l'atrocitat van narrar els seus records davant pantalles, per a audiències potencialment grans.

Però els experts constaten que els esdeveniments virtuals no són tan eficaços per transmetre les lliçons de l'Holocaust i la Segona Guerra Mundial, i assenyalen que els testimonis in situ són claus per a la memòria històrica. "Res no substituirà a presenciar el lloc en el seu estat autèntic, a veure i escoltar", va declarar Piotr Cywinski, director del museu d'Auschwitz, a Reuters.

A Alemanya, país d'origen de la maquinària nazi perpetradora i on l'Estat i gran part de la societat estan molt atents respecte a la memòria històrica, es va celebrar una cerimònia presencial al Bundestag, amb màscares i distàncies de seguretat.

Molt poderós i emotiu va ser el discurs de Charlotte Knobloch, de 88 anys, presidenta de la Comunitat Israelita a Munic, qui va equiparar la lluita contra l'antisemitisme a "lluitar per la dignitat de l'ésser humà, la democràcia, la unitat, el dret i la llibertat".

Knobloch va dir que "allà on l'antisemitisme troba espai, pot estendre's qualsevol forma d'odi", i va lamentar com a Alemanya els discursos antisemites "tornen a tenir acceptació", es colen a les escoles, circulen per internet, i apareixen en les manifestacions contra les regles antivirus. L'oradora va dir que qui equipara aquestes regles amb el nazisme "trivialitza el terror d'Estat antisemita i l'Holocaust". En efecte, en aquestes marxes, heterogènies però cada vegada més dominades per ultradretans, s'han vist estrelles grogues com les utilitzades per Hitler per marcar els jueus; els seus portadors asseguren que per no portar màscara també ells són perseguits.

El fenomen no és només alemany; en l'assalt al Capitoli a Washington es van veure samarretes amb la paraula Auschwitz o les ominoses sigles 6MWE (*6 million wasn't enough*; sis milions no va ser prou). Segons estimacions del centre Yad Vashem de Jerusalem, als territoris dominats per l'Alemanya d'Adolf Hitler, i a la mateixa Alemanya, van ser assassinats entre 5,1 i 6 milions de jueus.

DANO VESELSKY / AP

Un supervivent de l'Holocaust, vacunat ahir a Bratislava

Uns 900 exdeportats han mort per la covid a Israel

Al voltant de 900 supervivents israelians de l'Holocaust van morir l'any passat víctimes de la covid, segons l'estadística oficial que publica Israel cada any per aquestes dates sobre supervivents de l'Holocaust. Fins a 5.300 d'aquestes persones es van infectar el 2020, de les quals un 17% va acabar morint a conseqüència del coronavirus. El percentatge és similar al de les defuncions per la covid d'altres israelians de la mateixa franja d'edat, és a dir, a partir dels 75 anys. El total de morts registrades en el col·lectiu de supervivents el 2020 va ser de 17.000, tenint en compte que el mateix any unes 3.000 persones van ser reconegudes com a víctimes de l'Holocaust. A finals de l'any es comptabilitzaven un total de 179.600 supervivents a Israel. Entre els que queden a Europa, els residents a Àustria i Eslovàquia van començar a rebre ahir les seves vacunes contra la covid. La comunitat jueva de Viena ha organitzat aquesta vacunació per a unes 400 persones de més de 80 anys. A Eslovàquia seran vacunades 458, segons el diari israelià *Yediot Aharonot*.

Charlotte Knobloch –que tot sent una nena va sobreviure a l'Holocaust gràcies a una dona catòlica que la va amagar durant tres anys a la granja familiar a Francònia fentla passar per filla seva de soltera– es va presentar com una "alemanya orgullosa", i va arremetre contra els 88 diputats de la ultradretana Alternativa per a Alemanya (AfD), primera força política de l'oposició. "No faré com si no em preocupés que vostès estiguin asseguts allà –va dir–. Vostès continuaran defensant la seva Alemanya. I nosaltres continuarem defensant la nostra Alemanya". Dit això, li van ploure aplaudiments de la resta de l'hemicicle.●

San Francisco Chronicle

Washington and Lincoln are out. S.F. school board tosses 44 school names in controversial move

Jill Tucker Jan. 27, 2021

The names of presidents, conquistadors, authors and even a current U.S. senator will be removed from 44 San Francisco school sites after the city's school board Tuesday deemed the iconic figures unworthy of the honor.

The 6-1 vote followed months of controversy, with officials, parents, students and alumni at odds over whether Abraham Lincoln and George Washington high schools, Dianne Feinstein Elementary and dozens of others needed new names with no connection to slavery, oppression, racism or similar criteria.

Critics called the process slapdash, with little to no input from historians and a lack of information on the basis for each recommendation. In one instance, the committee didn't know whether Roosevelt Middle School was named after Theodore or Franklin Delano.

"I must admit there are reasons to support this resolution, but I can't," said community member Jean Barish, who said the process has been flawed and based on emotion rather than expertise. "These are not decisions that should be made in haste."

School board members, however, have insisted that the renaming is timely and important, given the country's reckoning with a racist past. They have argued the district is capable of pursuing multiple priorities at the same time, responding to critics who say more pressing issues deserve attention.

In some schools, families argued for a name change for years, including those at James Denman Middle School, named after the first superintendent, a racist leader who denied Chinese students a public education. Others argued that current names mean students are wearing school sweatshirts with the names of slave owners, including Washington, Thomas Jefferson and James Madison.

"It's a message to our families, our students and our community," said board member Mark Sanchez. "It's not just symbolic. It's a moral message."

School board member Kevine Boggess was the lone no vote, saying that while he didn't agree with all the criteria and recommendations, his vote was largely based on his opposition to naming schools after elected officials, a rule he wanted included as part of the renaming process.

The families and staff at each school site have until April to suggest a new name, which would then be brought back to the board for a vote.

A statue of Abraham Lincoln stands at the entrance of Abraham Lincoln High School on Tuesday, December 8, 2020, in San Francisco, Calif. The base of the statue reads, "Gift to the Memorial Museum from M.H. de Young." Lincoln High School is one of the educational institutions subject to a name change under a proposal by a committee in San Francisco.
A statue of Abraham Lincoln stands at the entrance of Abraham Lincoln High School on Tuesday, December 8, 2020, in San Francisco, Calif. The base of the statue reads, "Gift to the

Memorial Museum from M.H. de Young." Lincoln High School is one of the educational institutions subject to a name change under a proposal by a committee in San Francisco. Photo: Yalonda M. James, The Chronicle
“I think it’s important to do the right thing,” said parent Nguyen Louie, whose children attend Junipero Serra Elementary, named after a brutal colonizer. “We should not honor him with the name of our elementary school.

A parent survey showed 80% in favor of changing the name.

“Give us a chance to come up with our own new name,” she said. “One we can be proud of.”

The months-long debate garnered national attention, with former President Donald Trump tweeting about it, stoking an ongoing culture war that has intensified in recent months.

Many San Francisco parents — as well as Mayor London Breed — argued the effort was ill-timed given the pandemic and the impact on children, especially students of color, and the fact that students are not even in the schools subject to renaming. Some criticized the board Tuesday for focusing on symbolism rather than the urgent reality facing struggling students, who are approaching a year in distance learning, with many struggling academically, socially and emotionally.

And the renaming is likely to be costly.

It’s unclear how much the district will spend on new signage, repainted sports fields or gym floors, athletic, band or other uniforms, and other administrative costs. But based on other districts across the country, it could cost San Francisco at least $1 million to rename the 44 school sites and potentially significantly more.

The district faces a significant budget deficit, which could reach $75 million next school year.

These are the 44 schools S.F. is renaming. Which would you...

The board’s Tuesday night agenda did not include items related to the academic or health impact on students or about reopening schools to the youngest or most vulnerable students.

Much of the meeting was dedicated to issues related to racism, including the renaming as well as an incident at Lowell in which students were exposed to racist, pornographic and anti-Semitic images and posts.

The board also unanimously voted to issue a formal apology to Native American families for land theft and the pain and trauma caused by racist imagery, textbooks and mascots, while allocating $200,000 for the district’s American Indian Education program. The measure will also require the district to remove all Thanksgiving stereotypes like headdresses and remove misinformation from textbooks, including that Pocahontas was a “willing and curious prisoner.”

School names to be changed
Balboa High School, Spanish explorer Vasco Nunez de Balboa

Abraham Lincoln High School, U.S. president

Mission High School, Mission Dolores

George Washington High School, first U.S. president

Lowell High School, poet/critic James R. Lowell

James Denman Middle School, founder of first S.F. school

Everett Middle School, Edward Everett, American statesman

Herbert Hoover Middle School, U.S. president

James Lick Middle School, land baron

Presidio Middle School, S.F. military post

Roosevelt Middle School, Theodore or F.D., both U.S. presidents

Lawton K-8, U.S. Army officer Henry Ware Lawton

Claire Lilienthal (two sites), S.F. school board member

Paul Revere K-8, American Revolution patriot

Alamo Elementary, a poplar tree or the site of Texas Revolution battle

Alvarado Elementary, Pedro de Alvarado, conquistador

Bryant Elementary, author Edwin Bryant

Clarendon Elementary Second Community and Japanese Bilingual Bicultural Program, Edward Hyde, Earl of Clarendon, English politician

El Dorado Elementary, mythical City of Gold

Dianne Feinstein Elementary, U.S. senator and former S.F. mayor

Garfield Elementary, James Garfield, U.S. president

Grattan Elementary, William Henry Grattan, Irish author

Jefferson Elementary, Thomas Jefferson, U.S. president

Francis Scott Key Elementary, composer of “Star Spangled Banner”

Frank McCoppin Elementary, S.F. mayor

McKinley Elementary, William McKinley, U.S. president

Marshall Elementary, James Wilson Marshall, sawmill worker at Sutter’s Mill

Monroe Elementary, James Monroe, U.S. president

John Muir Elementary, naturalist

Jose Ortega Elementary, Spanish colonizer

Sanchez Elementary, Jose Bernardo Sanchez, Spanish missionary

Junipero Serra Elementary, Spanish priest

Sheridan Elementary, Gen. Philip Sheridan

Sherman Elementary, Gen. William Tecumseh Sherman

Commodore Sloat Elementary, John Sloat, Navy officer

Robert Louis Stevenson Elementary, author

Sutro Elementary, Adolph Sutro, S.F. mayor

Ulloa Elementary, Don Antonio de Ulloa, Spanish general

Daniel Webster Elementary, U.S. statesman

Noriega Early Education School, unclear

Presidio EES, S.F. military post

Stockton EES, Robert F. Stockton, Navy commodore

Read More
The biggest debate of the night, however, was reserved for the renaming, with dozens of people lined up to speak during the online meeting.

The school board voted in 2018 to create a task force to study the names of district schools, but didn't move it forward until early 2020. The task force met several times and ultimately recommended renaming the 44 school sites — a full third of the district's schools.

The committee's criteria for renaming included slave owners, colonizers, as well as those connected to genocide or oppression.

Critics, including representatives from five high school alumni associations, said the task force was not thorough, using Wikipedia or selective news sources rather than academics, historical records or in-depth research.

In some cases, one incident was enough to pull a name off a school.

The task force said that Dianne Feinstein's name should be removed from her namesake school because, as mayor, she replaced a vandalized Confederate flag that was part of a long-standing flag display in front of City Hall. When the flag was pulled down a second time, she did not replace it. Several speakers opposed renaming the Sunset District school.

In the end, Feinstein remained on the list, with a new name pending.

Boggess cautioned the district from naming schools after people.

The district "should not make heroes out of mortal folks," he said. "I think we need to examine our naming policies across the district and really consider how the way we go about naming schools reflects our true values."

Jill Tucker is a San Francisco Chronicle staff writer.

https://www.sfchronicle.com/education/article/Washington-and-Lincoln-are-out-S-F-school-board-15900963.php

OPINIÓ

Diari de Girona

TV3, una memòria i un fons documental potser massa selectius? / Arseni Gibert

24.01.2021 | 00:50

Com pràcticament totes les cadenes de televisió del món, TV3, el vespre/nit del passat del dia 6 de gener, va fer un programa especial amb motiu dels lamentables i violents fets protagonitzats per centenars o milers de fanàtics seguidors de Donald Trump quan van envair violentament el Capitoli de Washington, on s'estaven validant els recents resultats electorals que van donar al candidat demòcrata Biden la victòria, en virtut de la qual el dimecres dia 20 va ser investit president dels EUA.

Hi va haver destrosses, insults, agressions físiques i algun mort.

L'encara president Trump els havia arengat poc abans insistint en la tesi d'un suposat frau electoral. Curiosament, alguns dels assaltants portaven banderes de la Confederació liderada per Jefferson Davis dels 11 estats secessionistes (i esclavistes) del sud del país durant la guerra civil d'entre 1861 i 1865, que va acabar guanyant la dita Unió de tots els estats del nord i alguns de fronterers tot i ser també esclavistes.

La conductora del programa especial de TV3 va dir repetidament que es tractava d'un fet insòlit al món. De forma elegant i discreta, el cap d'«internacional» de TV3 la va corregir recordant que fa uns pocs anys a Ucraïna havien passat uns fets semblants. La conductora també va dir (aproximadament, no vaig prendre nota exacta) que l'actitud dels assaltants al «sagrat temple de la democràcia» era d'una gravetat extrema en un país que es vanta de ser el més democràtic del món.

Sembla que a TV3 hi ha una memòria i un fons documental potser massa selectius.

El dia 30 de maig de 1984, va ser investit per segona vegada Jordi Pujol després d'haver guanyat les eleccions, a diferència de la primera, aquest cop per majoria absoluta. Eleccions i investidura van coincidir en el temps amb la querella contra Pujol i altres dirigents de Banca Catalana per diverses importants –i presumptes– irregularitats. Una gran manifestació davant del Parlament va anar a donar suport a Pujol i com a mínim una part significativa de la manifestació, encapçalada pels teòrics membres del servei d'ordre de la manifestació, va entrar al Parlament a crits, insults i empentes contra els diputats i diputades de l'oposició. Quan el líder socialista Raimon Obiols va sortir del Parlament, la multitud cridava exaltada i en massa «mateu-lo, mateu-lo!». No el van matar. No cridaven però estaven a primera fila –i segons les fotos semblava que complaents– els membres del Govern sortint i els principals dirigents de CDC.

Jordi Pujol no va fer cap arenga pública abans dels incidents, la va fer després des del balcó del Palau de la Generalitat, encunyant un frase lapidària: «Ara de moral i d'ètica ja no en parlaran 'ells', ara en parlarem nosaltres». Passats més de 30 anys, tots sabem el nivell moral i ètic de la família Pujol-Ferrusola.

Sí, d'acord, no va ser tan violent com això de Washington. Tampoc hi va haver cap mort ni ferit important. Però sembla evident que és un episodi de naturalesa molt semblant i tanmateix en un escenari que és també «un temple sagrat de la democràcia». Aquesta diferència és probablement normal. La magnitud i la transcendència del que passi als EUA és lògic que sigui superior al que passi a Catalunya. Sobretot en un món

globalitzat, on sembla que la mida importa.
Malauradament, aquest no és l'únic episodi d'aquesta naturalesa al nostre país.
El dia 16 de desembre de 2003 fou investit Pasqual Maragall, com a resultat de les eleccions autonòmiques celebrades recentment. Escena similar a la de 1984 davant del Parlament i protagonitzada també per gent de CDC. Més moderada, sense entrada al Parlament ni cap violència, però també amb crits i insults (aquesta vegada no només contra el PSC, també contra ERC i IC, que legítimament –democràticament– van recolzar la investidura). Uns crits que posaven en qüestió la legitimitat del fi del règim pujolista. Qui millor ho va expressar fou Marta Ferrusola, que va dir «és com si ens haguessin fet fora de casa nostra». Potser és que era una lúcida precursora contrària als desnonaments.
El dia 15 de juny de 2019, un nou escrache de característiques similars, però a l'ajuntament de Barcelona. En la segona investidura (tan legítimament democràtica com la de Biden, Pujol i Maragall), d'Ada Colau. L'única diferència és que aquest cop, a més de gent de CDC, n'hi havia també d'ERC. Potser perquè ja portàvem uns quants anys de «procés».
I, finalment, el mateix dia 15 de juny, ple d'investidura d'alcaldessa a Santa Coloma de Farners (capital de la comarca de la Selva). ERC, per les raons que sigui, no volia investir la candidata de JxCat Susagna Riera i aquesta arribà a un acord amb un grup d'independents i el PSC per formar govern, amb ella com a alcaldessa. Amb la sala plena a rebentar de públic, uns desconeguts forasters van començar a cridar contra ERC per la seva actitud. S'hi va afegir bona part del públic. Bea Ventura, portaveu del PSC, volia intervenir però els crits li ho van impedir. Carme Dilmé, portaveu d'ERC, diu ingènuament que el vespre abans li havia trucat el president Torra indicant-li que havia de pactar amb JxCat. Susagna Riera diu, també ingènuament però amb dignitat, que el president Torra no s'ha presentat a les eleccions de Santa Coloma (de fet, podia dir que, en realitat, a cap eleccions); però –potser amb menys dignitat– Riera acaba desfent el pacte i accepta els vots d'ERC i canvia el pacte acordat per un nou pacte de govern amb els seus regidors. Dues dones, sembla que cunyada i germana del president Torra, despengen, també dignament indignades, el quadre amb la seva foto i se l'emporten no se sap a on. Bea Ventura vol tornar a intervenir i al crit de «fatxa, fatxa» (inclosos els de la presidenta de la mesa d'edat, de la CUP) no li ho permeten i se'n va a casa plorant.
Com es pot veure, uns quants episodis casolans exemplarment democràtics.
Sembla que TV3 hauria de millorar la seva memòria històrica i el seu fons documental. El maig de 1984 ja feia nou mesos que s'havia creat TV3. Curiosament, dirigida i posada en marxa pel periodista català que havia denunciat anteriorment, des d'El País, el cas Banca Catalana. Sembla que el nomenament l'havia decidit a canviar de patró.
Per més detalls d'aquest canvi sobtat, us recomano que, si encara no ho heu fet, llegiu el magnífic llibre de Jordi Amat El fill del xofer.

LA VANGUARDIA culturas

PAÍS: España
PÁGINAS: 1-3
TARIFA: 48990 €
ÁREA: 2546 CM² - 230%

FRECUENCIA: Semanal
O.J.D.: 84641
E.G.M.: 482000
SECCIÓN: CULTURAS

23 Enero, 2021

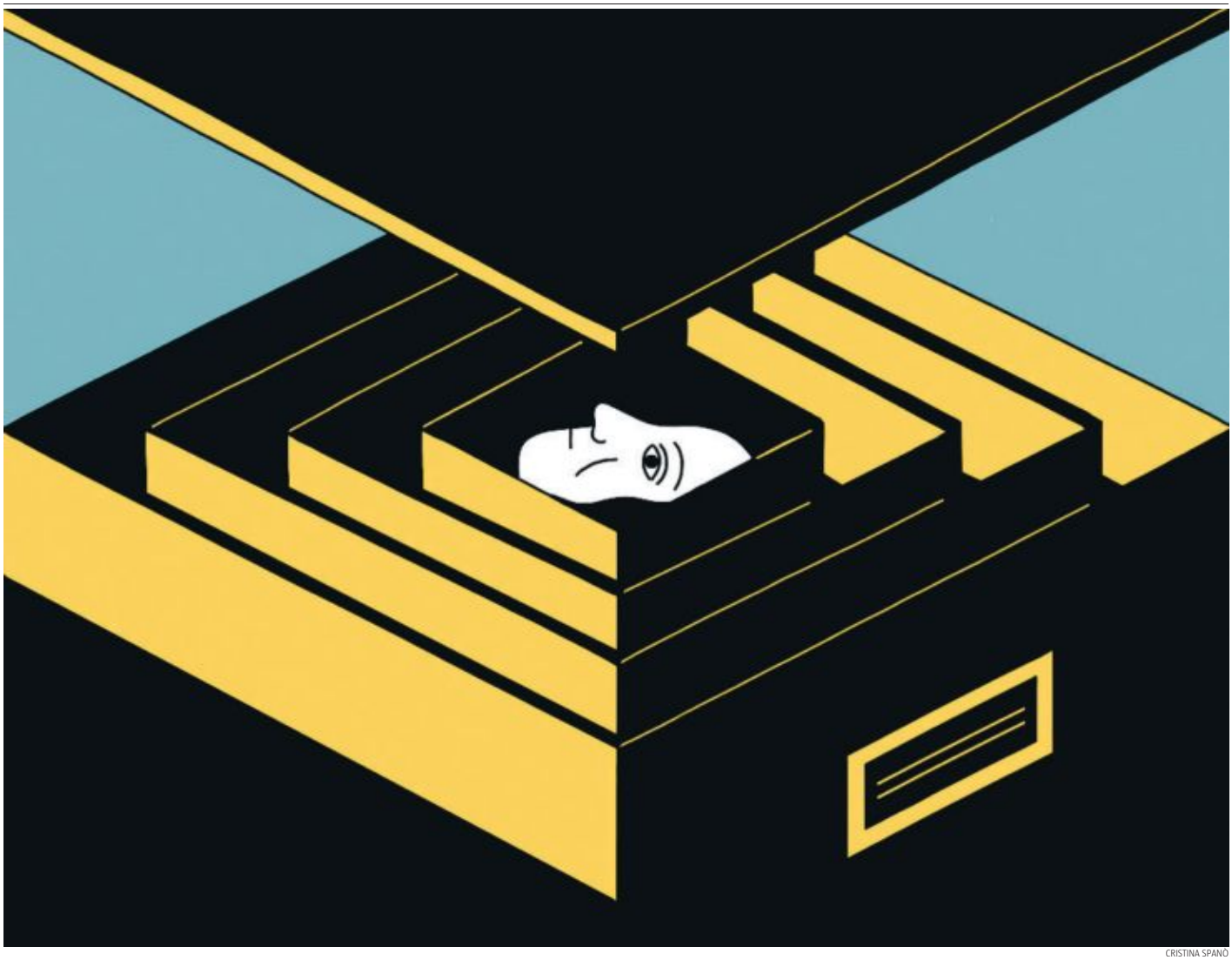

CRISTINA SPANÒ

Memòria o oblit?

Autors com Lewis Hyde i David Rieff debaten si conservar records durs pot alliberar-nos de l'amnèsia col·lectiva o contribueix a perpetuar els nostres pitjors recels

ALBERT LLADÓ

El crític i poeta Lewis Hyde (Boston, 1945) ha fet un assaig, en forma d'experiment, en el qual, a través de citacions, aforismes, anècdotes, relats i reflexions, es pregunta en quins casos l'oblit pot ser més útil que la memòria. *Breviario del olvido. Apuntes para dejar atrás el pasado* és un llibre dividit en quatre parts (mitologia, psicologia personal, política i esperit creatiu) en el qual l'autor no menysprea el paper del passat en el present. De fet, afirma que "lloar l'oblit no és, per descomptat, el mateix que injuriar la memòria". Hi ha ocasions, ens diu, que "hem de recordar". Quan, tot i això, és millor no fer-ho? La memòria pot alliberar-nos de l'amnèsia col·lectiva o, al contrari, és capaç de perpetuar els nostres pitjors recels?

Tot el llibre de Hyde respon a una mena de collage. Diu que, cansat de l'argumentació, de l'assaig com a reunió de proves, ha preferit construir un àlbum de retalls. És una col·lecció de troballes, en les quals va esbossant el que ell denomina el seu imaginari Museu de l'Oblit. Com sol passar en aquest tipus d'investigacions, que porten a qui s'endinsa en un problema sense fàcil resposta a l'obsessió per un mateix tema, tot comença amb una experiència personal. L'autor es pregunta pels usos de la memòria –i pels abusos, també– quan és testimoni de la demència senil que pateix la seva mare. Tots serem, d'una manera o una altra, productes de l'oblit. La qüestió és identificar en quin moment això ens permet viure amb més llibertat, i quan es converteix en un segrest per part d'una temporalitat sense antecedents.

Hyde esmenta els ensenyaments del budisme. La seqüència sempre és molt semblant –i també utilitzada per creadors com John Cage–. Primer ve l'estudi, després l'oblit. D'alguna manera, el budista i l'artista han d'oblidar el seu jo per deixar pas a la naturalesa o a l'obra estètica. Per desprendre's, i fins i tot esborrar, les empremtes del procés, de la metodologia, del camí transitat.

L'assagista també al·ludeix diverses vegades a Jorge Luis Borges, i en especial al seu relat *Funes el memorioso*. El personatge és incapaç d'oblidar fins al més mínim dels detalls quotidians, i, precisament per això, és incapaç de comprendre les idees generals. "Pensar és oblidar diferències, és generalitzar", ens diu el narrador del conte. Per això, des dels antics, la capacitat d'oblidar és indispensable per conèixer i viure. En Homer, se'ns parla del *nepentes*, beuratge que alleuja els homes i, com les aigües del Leteu, aconsegueix que no recordin el dolor del seu >

LA VANGUARDIA culturas

PAÍS: España
PÁGINAS: 1-3
TARIFA: 48990 €
ÁREA: 2546 CM² - 230%

FRECUENCIA: Semanal
O.J.D.: 84641
E.G.M.: 482000
SECCIÓN: CULTURAS

23 Enero, 2021

passat. També és Borges qui diu que la imaginació és la capacitat de barrejar, equilibradament, memòria i oblit. I d'aquí parteix Hyde per assenyalar "dues categories beneficioses de l'oblit", que desenvolupa al llarg del llibre. En primer lloc, quan la ment s'aferra en excés als seus hàbits de pensament –quantes vegades hem estat esclaus dels nostres prejudicis?– i, en segon lloc, quan, al contrari, recordar-nos de tots els detalls ens impedeix endinsar-nos en el necessari mapa dels conceptes.

Això passa quan parlem de les formes del coneixement. Però també la constitució d'un Estat està basada sobre una mixtura d'oblit i memòria. L'essència d'una nació és que, segons Hyde (que fa seva una citació d'Ernest Renan), "tots els seus individus tenen molt en comú, i també que tots han oblidat molt". En les famílies passa una cosa molt semblant. "Es coneixen a si mateixes barrejant record i elisió", apunta.

En una línia similar treballa algú com David Rieff a *Elogio del olvido*, un assaig que es va publicar a Espanya fa una mica més de dos anys, i en el qual el periodista –que va cobrir en primera persona la guerra dels Balcans– es pregunta per "les paradoxes de la memòria històrica". La qüestió de si la rememoració històrica es construeix, s'imagina o es crea per voluntarisme, ens avisa el també crític cultural, és de profunda importància perquè "els mites i les llegendes poden ser històricament tan importants i políticament tan vigorosos com la realitat si compleixen les expectatives d'una societat en un moment determinat".

Hyde també parla de paradoxa quan es refereix a la reconciliació. "És necessari oblidar i recordar alhora". Citant Kierkegaard, ens mostra que l'oblit és com unes tisores amb què retalles el que ja no et serveix, i ho fas "sota la suprema direcció de la memòria". Què estem disposats, doncs, a oblidar voluntàriament perquè el present no caigui en les trampes de la revenja permanent? I què no podem deixar amagat, a les cunetes de la nostra història personal i col·lectiva, si volem que l'actualitat sigui conseqüència d'un contracte social conscient i deliberat? "Els que insisteixen en la centralitat del perdó tenen raó fins a cert punt. Però el perdó no és suficient perquè no pot sostreure's de la seva pròpia contingència", assenyala Rieff. Tot i això, afegeix que, sense l'opció de l'oblit, "seríem monstres ferits". Monstres inconsolables.

Hyde afirma, de tota manera, que l'amnistia no significa –ni ara, ni en la vella Atenes– amnèsia ni silenci. Funciona com un oxímoron, en el qual els ciutadans acorden "oblidar l'inoblidable". No és una cosa inassumible si diferenciem l'acció simbòlica (pensament, parla, escriptura) de l'acció a la pràctica (com els actes de revenja). Així, des dels antics, s'aconsegueix expressar el dolor i la ira –i la ficció és una bona eina per fer-ho– mentre tothom promet no alimentar la roda insaciable de la violència, capaç de girar amb més virulència, si és possible, generació rere generació.

Els esperits de l'inoblidable són les fúries, que s'aferren al record del mal i el dolor, de la ferida i la injúria. Es diuen, ens recorda l'assagista, Malvolença, Despietada i Revenja. "Inflen el present amb el passat indigerit", subratlla. En la tradició retòrica, l'arbre de la memòria enfonsa les seves arrels en sang. La invitació de Hyde és convertir "la discòrdia fundacional" que tota societat arrossega en un relat simbòlic, no en una disputa fàctica. La làpida es converteix, així, en el signe que millor reuneix aquella decisió conscient d'oblidar i recordar en un mateix acte. Però l'assagista ens adverteix: hi ha dos tipus d'enterrament, en un s'oculta alguna cosa perquè no podem suportar mirar-ho; en l'altre, s'enterra perquè ja ho hem deixat enrere. Ha estat revelat i examinat, i ara ja es pot cobrir amb la dignitat que mereix. Per oblidar-ho tot, sense oblidar res. |

De dalt a baix, el filòsof Joan-Carles Mèlich, la poeta Mireia Calafell i l'escriptor Jordi Ibáñez Fanés
FOTOS: ARXIU

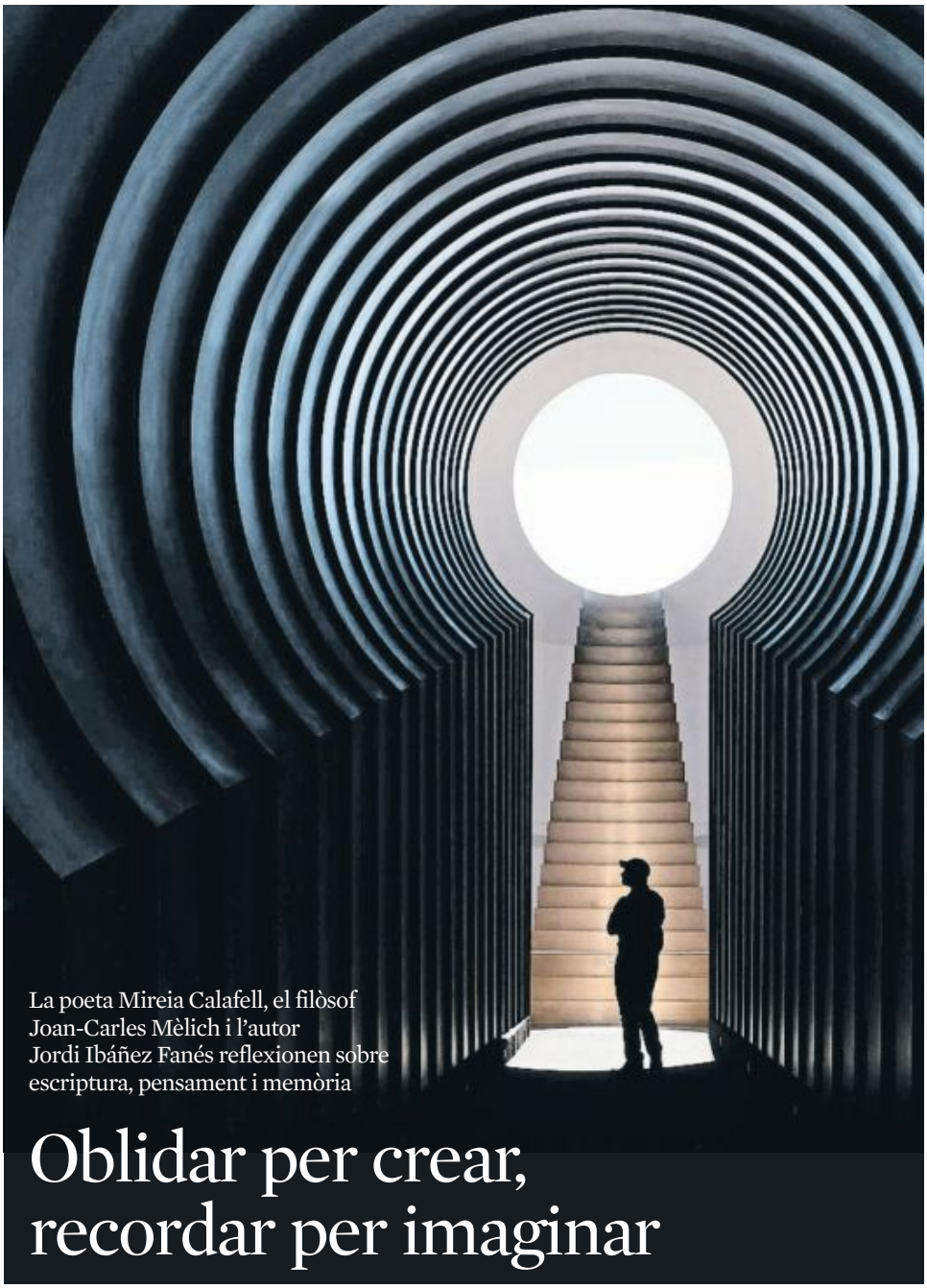

La poeta Mireia Calafell, el filòsof Joan-Carles Mèlich i l'autor Jordi Ibáñez Fanés reflexionen sobre escriptura, pensament i memòria

Oblidar per crear, recordar per imaginar

Lewis Hyde
Breviario del olvido. Apuntes para dejar atrás el pasado
TRADUCCIÓ: J.HERMOSO
SIRUELA
404 PÁG. 26 EUROS

David Rieff
Elogio del olvido
TRADUCCIÓ: A. MAJOR
DEBATE
174 PÁG. 16,90 EUROS

A. LLADÓ

La poeta i gestora cultural Mireia Calafell, autora, entre altres llibres, de *Nosaltres, qui* (LaBreu, 2020) i *Tantes mudes* (Perifèric, 2014), té un poema, *L'horitzó*, en què ens diu: "*Capgirarem el món, acabarà el final, oblidarem l'oblit amb etimologies noves*". Li preguntem si està d'acord amb la tesi principal de Lewis Hyde, que defensa que l'oblit pot ser més útil que la memòria. Ens explica que ella escriu en ordinador i això ja és una manera d'oblidar el rastre d'un procés d'escriptura que, quan es fa a mà, queda traçat en els marges i en les guixades. "La impossibilitat d'accedir a allò escrit prèviament, una vegada esborrat el text de la pantalla, allibera el poema –o a qui l'escriu–, li dona la possibilitat de prendre una direcció imprevista, permet un canvi d'escenari nou o desmemoriat. Crec que aquesta és la raó per la qual, almenys jo, ja no utilitzo el paper per escriure: necessito, per dir-ho amb Hyde, oblidar".

"Els límits de la imaginació els marca el llenguatge, també els de la memòria. Si no tenim paraules per nomenar un món capgirat, si no som capaços de crear etimologies noves, més justes, estem abandonats i abandonades a l'oblit. És des de la literatura com a camp de cultiu de la llengua i el llenguatge que podem aconseguir trencar esquemes, trobar matisos i donar a les paraules un sentit diferent capaç d'acollir el que fins avui no han acollit: un horitzó que és aquí, entre nosaltres, i que convindria tenir present, no oblidar", argumenta Calafell.

El filòsof Joan-Carles Mèlich, autor de *L'experiència de la pèrdua* (Arcàdia, 2017) i *La religió de l'ateu* (Fragmenta, 2019), entre molts altres assajos, explica que el problema rau en el fet que no podem controlar ni l'oblit ni el record. "Diria que no *fem* memòria, sinó que és ella la que *ens fa*. La major part de les vegades la memòria és involuntària, com va mostrar Proust".

També Jordi Ibáñez Fanés, que recentment ha publicat el quadern *Morir o no morir, un dilema moderno* (Anagrama, 2020), però que és autor també d'un interessantíssim assaig sobre la memòria històrica, *Antígona y el duelo* (Tusquets, 2009), afirma que "el dret a oblidar algunes males experiències és innegable", i també ho és que "el culte a certes formes de memòria pot ser paralitzant, per no dir directament tòxic, o manipulador". Tot i això, apunta que hi ha dues qüestions que no es deixen de banda fàcilment. "El que oblidem de vegades torna. De vegades el passat torna com a símptoma, o simplement com a incapacitat de llegir bé el present, com a repetició o variació sobre el mateix error. La segona cosa és que, sí, no hi ha dubte que s'és més feliç oblidant el passat que vivint tenallat o dominat pels seus fantasmes. Però aquest oblit només té sentit si s'ha produït conscientment, com a reconciliació, com a autoconeixement, o com a autèntic alliberament del passat. No perquè l'has reprimit tu, o te l'ha reprimit el poder".

Mèlich ens diu una cosa semblant.

LA VANGUARDIA culturas

PAÍS: España
PÁGINAS: 1-3
TARIFA: 48990 €
ÁREA: 2546 CM² - 230%

FRECUENCIA: Semanal
O.J.D.: 84641
E.G.M.: 482000
SECCIÓN: CULTURAS

23 Enero, 2021

"La memòria és imprescindible des del punt de vista ètic, especialment en el cas del patiment". La tesi del pensador català és que la memòria, com tot el que és humà, és ambigua. Certament, "pot evitar la repetició del mal, però també pot provocar la revenja. És una arma de doble tall". En qualsevol cas, "sense memòria no hi ha identitat, ni individual ni col·lectiva". Això no significa, adverteix, que hàgim de defensar "ni un deure de memòria ni un imperatiu de la memòria".

Precisament Mèlich ha treballat la importància de l'expressió simbòlica, i dels rituals, en relació amb l'alteritat i la compassió. "La paraula del testimoni té una força ètica de gran magnitud. El seu testimoni no es pot provar; és impossible de demostrar. Simplement mostra. Com saber que el testimoni no menteix? La transmissió testimonial implica una relació de confiança", ens explica. I aposta per un silenci que, com defensa als seus assajos, no sigui mutisme. Un silenci que no sigui el fracàs de la comunicació, sinó el seu moment més intens.

Ibáñez creu que "només és imprescindible recordar quan una memòria viva és sentida per una part de la societat com a injusta o divisòria o degradant. Llavors recordar –recordar bé– significa reconciliar, reparar, restaurar una justícia malmesa". Però també és evident, ens adverteix, que "hi ha memòries que funcionen com a polítiques per conformar o reforçar identitats". El professor d'Humanitats de la Universitat Pompeu Fabra qualifica de "memòria usurera" aquella que calcula els interessos. "El drama d'Espanya és que no és capaç de treure les polítiques de la memòria del camp de la confrontació política. Això, en relació amb una guerra civil, és desgraciadament redundant, perquè es reitera, per altres mitjans, la pulsió de la confrontació. No es tracta de ser ingenus amb la guerra del 36, i menys encara amb el franquisme. No hi ha equidistància ni neutralitat possibles. Però sí que hi ha dret a horroritzar-se i a no relativitzar".

Ja en el territori de la difícil i fructífera relació entre creació, memòria i imaginació, Mireia Calafell considera fonamental ser conscients que podem imaginar el que no recordem. És a dir, "crear un passat en què, d'alguna manera, puguem sentir les veus que hem oblidat. Perquè he oblidat la veu del meu avi, només puc –i tinc el deure de– imaginar-la, crear-la de nou. De la mateixa manera que actualment reivindiquem una imaginació especulativa que faci possible un futur múltiple i habitable, també hauríem de reivindicar aquesta imaginació que tendeix cap al passat".

En aquesta mateixa línia, "hauríem d'aturar-nos i pensar què és el que recordem, per què recordem això i no això altre, per què, per exemple, la història –la memòria– de la literatura occidental està atapeïda de noms que sonen tots bastant igual", reflexiona Calafell.

"La memòria sense imaginació és cega, la imaginació sense la memòria és buida", assenyala Mèlich. "Ningú no pot posar entre parèntesis el seu factor biogràfic. Quan recordem ho fem des de la nostra perspectiva. No recordem mai els fets tal com van succeir, perquè no hi ha fets sinó només interpretacions. Aquesta és la gran lliçó de Nietzsche que convé tenir present".

I què serem capaços de recordar, i d'oblidar, de la pandèmia que encara estem patint? "Oblidar, en termes polítics i científics, és a dir, no haver après la lliçó, seria letal", afirma Jordi Ibáñez Fanés. Però el veritable desafiament, i el que posa a prova les nostres societats, subratlla, és "què fem amb la vellesa". I és un plat d'una balança que té, a l'altre costat, "un altre plat que també demana a crits una atenció, un equilibri: els joves", afegeix. "El covid no ens ha ensenyat que som finits, vulnerables o mortals, això ja ho sabíem. El que ens ha recordat és la importància de les nostres relacions amb el món i amb els altres, ens ha recordat la seva fragilitat", conclou Joan-Carles Mèlich.

"No 'fem' memòria, sinó que és ella la que 'ens fa'; la majoria de vegades la memòria és involuntària" (Mèlich)

"El culte a certes formes de memòria pot ser paralitzant, per no dir directament tòxic, o manipulador" (Fanés)

EL PAÍS MADRID

PAÍS: España
PÁGINAS: 4
TARIFA: 12990 €
ÁREA: 339 CM² - 30%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 38329
E.G.M.: 280000
SECCIÓN: MADRID

29 Enero, 2021

OPINIÓN / JOSÉ MANUEL CALVO

Recuperada la placa de Largo Caballero

Se le atribuye a Manuel Fraga la célebre expresión "La calle es mía", una concepción autoritaria del espacio público y que la derecha madrileña está convirtiendo en una política institucional.

Entienden que la calle es suya y, en consecuencia, pretenden eliminar cualquier elemento que les suene contrario a sus planteamientos ideológicos, bien se trate de un mural dedicado a mujeres que lucharon por la libertad, el avance social o contra el nazismo; o bien, como sucedió hace unos meses, de una placa conmemorativa al que fuera legitimo presidente de un Gobierno de España, por el mero hecho de haber sido también militante socialista.

Alentado por Vox, el Gobierno de Almeida destruyó a martillazos la placa que recordaba el lugar de nacimiento de Francisco Largo Caballero; una placa instalada en tiempos de Tierno Galván con el apoyo unánime de todos los grupos políticos, incluyendo, por supuesto, la Alianza Popular de Álvarez del Manzano.

Aunque se han abierto distintos procesos judiciales, tanto en la vía contencioso-administrativa como en la penal, la trágica realidad es que los restos de la placa yacen en algún almacén municipal, tras haber incumplido el Ayuntamiento su deber de conservarlos, como aseguró el presidente del pleno que haría y tal como un reciente auto judicial establecía. Dada nuestra condición de representantes de la ciudadanía en la institución que ha llevado a cabo esta tropelía, además de denunciar el presunto delito ante la Fiscalía que se ocupa de los delitos contra el patrimonio, no estábamos dispuestos a resignarnos a la desaparición de un elemento tan simbólico como es esa placa. Por ello, decidimos restituirla, haciendo uso de algunas herramientas que ofrece hoy la tecnología.

Con fotografías de la placa creada por el escultor Pepe Noja, recortamos sobre una plancha metálica el contorno de las sombras que definían el rostro pétreo de Caballero así como las de las lajas de piedra que lo enmarcaban y la inscripción grabada en la parte inferior de la pieza. Una copia exhaustiva que solo se aparta conscientemente del original al sustituir la palabra "Ayuntamiento" por "Pueblo de Madrid".

Esta acción política culmina con la entrega a la Fundación Largo Caballero de la pieza en cuestión, y el lanzamiento de la web recuperamadrid.org/LargoCaballero.html, donde hemos recogido toda la información relevante: informes de expertos, vídeos, denuncias presentadas, el expediente administrativo, etc. Asimismo, hemos convertido la placa en una plantilla descargable para que todo el que quiera, pueda reproducir la imagen.

Pretendemos, con ello, que la memoria del expresidente republicano —símbolo, en este caso, de la de todos nosotros— siga muy presente en Madrid.

Luis Cueto, Marta Higueras, José Manuel Calvo y **Felipe Llamas** son concejales de Más Madrid.

EL PAÍS
EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL

PAÍS: España
PÁGINAS: 11
TARIFA: 52316 €
ÁREA: 927 CM² - 82%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 84255
E.G.M.: 951000
SECCIÓN: OPINION

27 Enero, 2021

Lugares de memoria, lugares de los dictadores

XOSÉ M. NÚÑEZ SEIXAS

La gestión de los lugares vinculados a líderes autoritarios se discute en muchos países y España ha sido una excepción en la rendición de cuentas del pasado. La sentencia del pazo o torres de Meirás supone un cambio

La ejecución provisional de la sentencia del pazo/torres de Meirás, y la entrega de las llaves de la mansión el 10 de diciembre pasado, puso de manifiesto algo que en absoluto desconcierta a los conocedores de la biografía del dictador Francisco Franco y de la naturaleza de su régimen. El inventario realizado por la Xunta de Galicia y Patrimonio Nacional reveló que los anteriores inquilinos acumularon durante años toda clase de objetos pertenecientes al patrimonio público, junto a cuadros, libros y mobiliario cuya propiedad está aún por determinar. Confusión entre público y privado y confianza en la impunidad poco sorprendentes entre las élites franquistas.

Tanto la conversión (provisional) de Meirás en propiedad pública como la futura resignificación del Valle de los Caídos parecen augurar el cercano fin de la excepcionalidad hispánica en lo relativo al ajuste de cuentas con el pasado dictatorial. Es aún un proceso sujeto a fuertes vaivenes en función del color político de los Gobiernos en distintos niveles; pero cabe verlo como un claro avance, frente a propuestas estrambóticas o que inciden en que nada cambió. Incluso en eso España no es tan distinta, si se recuerdan las especificidades de la transición a la democracia —ni ruptura ni derrota militar—, así como el desajuste temporal —1975 *versus* 1945, tres décadas— en comparación con otros países de Europa occidental. Los ritmos de la puesta en práctica de políticas de la memoria por parte de varios Estados fueron a menudo lentos y contradictorios.

La problemática gestión de los lugares de memoria vinculados de modo íntimo a la biografía del dictador no es un fenómeno exclusivamente español. En la mayoría de las democracias que sucedieron a los regímenes fascistas después de 1945 se registraron abundantes incertidumbres. Las estatuas de los dictadores fueron retiradas; calles, plazas y topónimos fueron rebautizados. De los edificios públicos se retiraron los símbolos de esas épocas. Sin embargo, las casas natales de los autócratas, así como sus tumbas y mausoleos, sus residencias particulares o sus palacios de verano fueron frecuentes excepciones. Eran lugares donde el fantasma del dictador proyectaba su sombra sobre el presente, y que constituían una asignatura pendiente de las políticas de memoria democrática.

Esos lugares de dictador fueron espacios memoriales cuya gestión se ha transformado en una trabajosa digestión, una permanente indigestión, o un crisol de contradicciones, para las democracias. ¿Por qué son lugares tan problemáticos de manejar en la gran mayoría de las sociedades posdictatoriales? Primero, porque son sumamente variados los objetos, lugares o edificios que pueden devenir en espacio memorial personalizado de un dictador, y por tanto en polo de atracción de sus nostálgicos. Segundo, porque a menudo esos entornos están en manos privadas, lo que dificulta la intervención directa de los Estados democráticos. Tercero, porque en ellos la figura del que desde la distancia es un tirano o déspota se transforma en una persona al alcance de todos. Sin embargo, no por ello la sombra de su carisma desaparece de esos lugares. A menudo son casas, tumbas o entornos co-

ENRIQUE FLORES

El riesgo de la 'damnatio memoriae' es que entornos abandonados se conviertan en meca de nostálgicos

Las soluciones propuestas en Alemania, Austria e Italia han incidido en una europeización como "memoria negativa"

rrientes, donde un personaje que fue especial, nació, vivió, fue a la escuela, falleció o reposa para siempre. Donde lo excepcional se hace humano, y lo casi sagrado se torna próximo y tangible.

La gestión de los lugares de dictador es un capítulo complejo dentro de la diversidad de las políticas de memoria democrática. En varios países alternan la *damnatio memoriae* con la musealización, los espacios devenidos en atracción de nostálgicos (Predappio, en Italia) con la explotación turística, cuando no la abierta disneylandización, como en Rumania, Yugoslavia o incluso Rusia. En Alemania, Austria e Italia, las soluciones propuestas han incidido en una europeización, como "memoria negativa" común, de un pasado convulso. En otros países, como Portugal, España, Georgia, Rusia o Albania los debates se concentran en la esfera local y estatal/nacional, y han buscado la resignificación de esos espacios memoriales dentro de las narrativas dominantes de su propia cultura histórica.

¿Resignificar o condenar al olvido? ¿Reutilizar con fines civiles, como la casa natal de Hitler? El riesgo de la *damnatio memoriae* es que entornos abandonados se conviertan en meca de nostálgicos, como el castillo Horthy en Tenderes (Hungría). Sin embargo, en tiempos de fácil accesibilidad a la información, las valencias otorgadas a objetos y lugares son muy volátiles. Nostálgicos y turistas amantes del morbo pueden escoger entre múltiples espacios para honrar a un dictador. ¿Y si, tras Cuelgamuros y Meirás, los neofranquistas se reúnen ante la casa natal de Franco? Las autoridades, a menudo, han jugado al gato y al ratón.

Las propuestas sobre el uso de los lugares de dictador giran alrededor de tres cuestiones. Primera, dónde: ¿conviene musealizar y resignificar espacios sobrecargados de contenido simbólico? ¿O es preferible garantizar los fines de esos centros de interpretación en ubicaciones de acceso sencillo, desprovistos de sombras del pasado? Segunda, qué se debe narrar en el centro interpretativo: ¿la biografía contextualizada del dictador? ¿Su vinculación concreta con el lugar en cuestión? ¿O el carácter de su dictadura, incluidas sus víctimas? Tercera, cómo resignificar. ¿Un tradicional museo físico, con secciones de documentación e investigación? ¿Un museo deslocalizado, con un mayor protagonismo de contenidos virtuales e interactivos? ¿O un "museo difuso", insertado en una red de espacios memoriales que contextualice el lugar en un panorama más amplio, reduciendo su carácter excepcional?

El pazo o torres de Meirás, lugar de dictador por excelencia, se debe entender dentro de esos debates, que en Portugal afectan al "Museo Salazar" anunciado en su pueblo natal (Santa Comba Dão), al "Museo del Fascismo" en Predappio, donde nació Mussolini, o a la casa natal de Hitler, en Braunau am Inn. Se debate desde hace lustros qué hacer con esos entornos, sin llegar a consensos suficientes. Mientras tanto, los nostálgicos se han concentrado brazo en alto varios días al año en Predappio. Meirás —el Valle de los Caídos es un caso aún más complejo— presenta algunos paralelismos con otros lugares, como el castillo de la Rocca delle Caminate, residencia estival de Mussolini también "donada" por sus coterráneos y hoy sede de un laboratorio de investigación. Es sin duda un lugar de memoria vinculado a la escritora Emilia Pardo Bazán, pero también fue centro de visitas reales y conspiraciones contra la República, sede estival e imagen del poder de una larga dictadura, y símbolo tanto del olvido como de la reivindicación de una memoria democrática. La narrativa de un futuro centro interpretativo debería integrar en una justa medida todas las facetas, utilizando como hilo las distintas valencias de Meirás, bajo el común denominador del encuentro en valores democráticos. Desde los tiempos de Pardo Bazán hasta los de Franco y posteriores.

Ni la memoria democrática debe eludir el franquismo bajo el manto de doña Emilia, ni se debe olvidar su figura y contribución.

Xosé M. Núñez Seixas es catedrático de Historia Contemporánea de la Universidad de Santiago de Compostela. En abril publicará *Guaridas del lobo. Memorias de la Europa autoritaria* (Crítica).

EL PAÍS
EL PERIÓDICO GLOBAL EN ESPAÑOL

PAÍS: España
PÁGINAS: 10
TARIFA: 53500 €
ÁREA: 758 CM² - 67%

FRECUENCIA: Diario
O.J.D.: 159869
E.G.M.: 951000
SECCIÓN: INTERNACIONAL

24 Enero, 2021

Soldados embarcan hacia Francia desde el puerto de Argel, en 1962, tras la firma del alto el fuego. / GETTY

El historiador Benjamin Stora, autor del informe sobre el pasado colonial, rechaza las versiones interesadas del conflicto

Argelia, la memoria fragmentada de Francia

MARC BASSETS, **París**

De pequeño, a Benjamin Stora le comparaban con Joselito, el niño cantante español que triunfaba en aquella época con el apodo de El pequeño ruiseñor. Eran los años cincuenta en la Argelia todavía francesa, y el niño Stora crecía feliz en un ambiente en el que se mezclaba la cultura francesa, la judía y la de España, geográficamente vecina y culturalmente próxima por la presencia de una importante población española en la colonia norteafricana.

"Mis tías me decían que yo era su doble mientras me acariciaban el cabello. Y yo estaba orgulloso", recordaría años después en el libro *Les clés retrouvées. Une enfance juive à Constantine* (Las llaves reencontradas. Una infancia judía en Constantine).

En 1962, los Stora, como centenares de miles de europeos de Argelia o familias enraizadas desde hace siglos en el norte de África que se identificaban con Francia, emigraron a Europa. Eran los llamados *pieds-noirs*, o pies negros.

Así terminó una guerra que había estallado en 1954 y que dejó heridas todavía abiertas entre Francia y la nueva Argelia independiente después de 130 años de dominio francés. De aquel conflicto nació la V República, el actual régimen constitucional en Francia, y ahí se gestaron resentimientos que desde entonces han alimentado a la extrema derecha y el yihadismo autóctono francés.

El doble de Joselito —aquel muchacho judío de la ciudad de Constantine que después militaría el trotskismo y la socialdemocracia— es hoy un historiador veterano, el especialista más influyente, leído y escuchado sobre la guerra de Argelia. Esta semana, Stora ha presentado a Emmanuel Macron un informe que el presidente francés le encargó el pasado julio y que debe abrir una nueva etapa en la relación de Francia con este "pasado que nunca muere" y "ni siquiera es pasado", por usar la famosa frase del novelista William Faulkner sobre la Guerra Civil estadounidense.

Para Stora, de 70 años, la redacción del informe de 160 páginas es la culminación de toda una vida marcada por Argelia, tanto por su biografía como por su trabajo como historiador. El documento plantea recomendaciones para "reconciliar las memorias" sobre la guerra y la colonización, pero no aconseja de forma explícita que Francia pida perdón o haga gestos de arrepentimiento.

"El informe tiene algo de conclusión de una larga vida para intentar salir de esta guerra de memorias", dijo ayer Stora a EL PAÍS. "Viví la guerra de niño y, más tarde, la guerra de las memorias, es decir, la de quienes no querían reconciliarse, los que no querían aceptar la independencia, los que no querían aceptar la posibilidad de vivir juntos. Es, precisamente, porque he vivido este desgarro y este exilio que siempre intenté hacer las cosas de tal manera que, retomando lo que decía [el escritor francés nacido en Argelia] Albert Camus, instaurar una especie de tregua civil, una tregua para poder vivir juntos".

La guerra separó a Argelia de Francia, pero también dividió a argelinos —los *harkis*, que lucharon junto a las tropas francesas, fueron víctimas de masacres en su país y tuvieron que abandonarlo— y a los propios franceses. Según estimaciones citadas en el informe, hubo en torno a medio millón de muertos.

Stora calcula que en Francia viven más de siete millones de personas —el 10% de la población— afectadas por la memoria de Argelia: incluye a la inmigración argelina, a los *pieds-noirs* y los *harkis* y a sus descendientes, y también a los excombatientes. Cada grupo, con una versión distinta, a veces contradictoria y a veces usada con fines políticos, no siempre nobles, en lo que el historiador denomina "la competición entre víctimas" y "la reconstrucción de relatos imaginarios". Argelia, que hasta 1962 algunos en Francia consideraban tan francesa como el Périgord o el Monte Saint-Michel, es todavía un asunto interno en este país.

Una herida que acompaña a Macron

Desde que era candidato a la presidencia de Francia, Argelia acompaña a Emmanuel Macron. Uno de los momentos más complicados de la campaña electoral de 2017 ocurrió cuando, durante una visita al país norteafricano, Macron declaró que la colonización había sido un crimen contra la humanidad. Ya en el poder, dio un paso decisivo, inspirado entre otros por el historiador Benjamin Stora, al admitir en nombre de la República que el joven matemático Maurice Audin, desaparecido en Argel en 1957, fue torturado hasta la muerte o ejecutado por militares franceses.

Bajo su mandato, Francia ha devuelto a Argelia los restos de 24 jefes de la resistencia en la guerra colonial del siglo XIX. La prioridad ahora es, sobre la base del informe que Stora presentó a Macron, mejorar el trabajo de los historiadores en ambas orillas del Mediterráneo respecto a los desaparecidos o las matanzas, por ejemplo. Y también el reconocimiento oficial en Francia de las víctimas del colonialismo o de franceses que defendieron la independencia, y la celebración de fechas conmemorativas. Una comisión de memoria y verdad presentará iniciativas comunes entre los dos países.

Contradicción

"La pérdida de la Argelia francesa se vivió como una herida narcisista del nacionalismo francés. Porque Argelia era Francia, eran departamentos franceses [lo que equivale a provincias en España], no era una colonia", explica Stora. "Había una contradicción insoluble entre un territorio que se consideraba francés y una población mayoritariamente argelina que no tenía los mismos derechos que los europeos".

Francia es un país de discusiones históricas que reflejan fracturas políticas e ideológicas de fondo que nunca se acaban de extinguir. La revolución de 1789, el *caso Dreyfuss*, el régimen colaboracionista de Vichy... Pero, quizá por la cercanía temporal, o porque sigue afectando las vidas de millones de ciudadanos, ninguno como Argelia sigue incidiendo tanto en la vida política y social.

"Desde hace un tiempo creemos que ya lo hemos superado. Que es algo antiguo y viejo, que se acabó", dice Stora. "Pero mire EE UU hoy: no han salido de la Guerra de Secesión. La situación es distinta, claro, pero uno ve a esta gente con la bandera sureña en el Capitolio..."

El argumento central del informe es que no se trata de escribir una historia común sobre la guerra de Argelia, "sino intentar explicar juntos el acontecimiento colonial, y no creer que todo podrá decidirse en un veredicto definitivo", escribe. Y cita a otro historiador, Pierre Nora, quien afirma que, "mientras que la memoria divide, la Historia puede unir". "Lo que asusta", dice Stora en la entrevista, "es que se fabriquen identidades a través de las historias y que acaben enfrentándose, que no haya posibilidad de tender pasarelas".

Que el arrepentimiento o la petición de perdón francés pueda ayudar a tender estas pasarelas, el autor lo duda. Sostiene que emprender acciones concretas para investigar archivos, investigar los ensayos nucleares franceses en territorio argelino o el uso de napalm, localizar desaparecidos, un reconocimiento de las víctimas de todos los bandos puede resultar más útil que los discursos grandilocuentes.

"Se puede pronunciar un discurso de excusas, pero, ¿no hay otra posibilidad? ¿no corremos el riesgo de dejar en suspenso una serie de temas y caer en la trampa de la extrema derecha o los integristas que no quieren abordar ningún dossier real?", dice. "Siempre hay rentistas de la memoria, los que la ven como una renta que les permite existir. Y no quieren que se acabe".